

LIETO

Täällä on kaikki.

Tilinpäätös 2017

Tilinpäätös 2017

Kunnanvaltuusto 21.5.2018

Sisällysluettelo

1 TOIMINTAKERTOMUS	6
1.1 Olennaiset tapahtumat kunnan toiminnassa	6
1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus	6
1.1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset	8
1.1.3 Yleinen ja seudun taloudellinen kehitys	10
1.1.4 Kunnan henkilöstö	10
1.1.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa	12
1.1.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä todennäköisestä tulevasta kehityksestä	12
1.2 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä	14
1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus	16
1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen	16
1.3.2 Toiminnan rahoitus	18
1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset	20
1.5 Kokonaistulot ja -menot	23
1.6 Kuntakonsernin toiminta ja talous	24
1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä	24
1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus	24
1.6.3 Olennaiset kosernia koskevat tapahtumat	25
1.6.4 Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen	25
1.6.4.1 Liedon Asunnot Oy	25
1.6.4.2 Liedon Lämpö Oy	25
1.6.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä	29
1.6.6 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä	29
1.6.7 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut	30
1.7 Tilikauden tuloksen käsittely	37
2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	39
2.1 Käyttötalousosan toteutuminen	39
2.1.1 Yhteenveto käyttötalouden toteumasta tulosalueittain	39
2.1.2 Käyttötalouden toteuma lautakunnittain	42
1 Tarkastuslautakunta	42
2 Keskusvaalilautakunta	43
3 Kunnanhallituksen alainen toiminta	44
4 Ympäristöterveyspalvelut	62
5 Sosiaali- ja terveyspalvelut	66
6 Sivistyspalvelut	90
6.1 Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta	93
6.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	106
7 Tekniset palvelut	112
8 Kaavoitus ja rakentaminen	125
2.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen	133
2.2.1 Liedon kunnan talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu	133
2.3 Investointiosan toteutuminen	135
2.3.1 Yhteenveto	135
2.3.2 Talonrakennus	137
2.3.3 Tiet, puistot, liikuntapaikat	139
2.3.4 Liedon Vesi	140
2.3.5 Irtaimisto	141
2.4 Rahoitusosan toteutuminen	142
2.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta	143
3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	145
3.1 Liedon kunnan tuloslaskelma	145
3.2 Liedon kunnan rahoituslaskelma	146
3.3 Liedon kunnan tase	147
3.4 Konsernituloslaskelma	149
3.5 Konsernirahoituslaskelma	150
3.6 Konsernitase	151
4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	154
4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	154

4.1.1 Liedon kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot.....	154
4.1.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot	155
4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot	157
4.3 Tasetta koskevat liitetiedot	161
4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot	168
4.5 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot	170
5 LIEDON VESI	173
5.1 Tilinpäätöslaskelmat.....	173
5.2 Talousarvion toteutumisvertailut.....	178
5.3 Liedon Veden vaikutus kunnan talouteen	181
5.4 Liedon Vesi liitetiedot	183
6 ALLEKIRJOITUKSET JA TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ	188
7 LUETTELO KIRJANPITOKIRJOISTA JA TOSITELAJEISTA SEKÄ NIIDEN SÄILYTYSTAVASTA	190

Toimintakertomus

1 TOIMINTAKERTOMUS

1.1 Olennaiset tapahtumat kunnan toiminnassa

1.1.1 Kunnanjohtajan katsaus

Tilikauden 2017 huhtikuussa järjestettiin kuntavaalit ja niissä valittu uusi Liedon kunnanvaltuusto aloitti toimintansa 5.6.2017. Uuden kunnanvaltuuston toimesta käynnistettiin kuntastrategian päivittäminen vastaamaan vaalikauden haasteita. Uusittu kuntastrategia valmistuu kevään 2018 aikana ja sitä päästään täysipainoisesti soveltamaan toiminnan suunnittelussa talousarviota 2019 laadittaessa.

Liedon kunnan talouden tilinpäätös vuodelta 2017 muodostui huomattavasti talousarviossa ennakoitua paremmaksi. Talousarviossa tilikauden tuloksen oli arvioitu painuvan alijäämäiseksi, mutta ennakoitua paremman verokertymän, valtionosuuksien ja hyvin sujuneen tonttikaupan vuoksi tilikauden tulos muodostui noin 1,5 miljoonaa euroa ylijäämäiseksi. Positiiviseen talouden tulokseen vaikutti myös kunnan toimintakulujen toteutuminen ennakoitua alemmina, mistä on kiittäminen kunnan viranhaltijoita ja työntekijöitä.

Vuoden 2017 talousarvion laadinnassa pystyttiin osittain huomioimaan ennusmerkit taloudellisen toimeliaisuuden positiivisesta kehityksestä. Talouden ennustettuakin voimakkaampi elpyminen näkyi tilikauden aikana asuin- ja teollisuustonttien kysynnän vahvistumisena ja toteutuneiden kauppojen ja vuokrausten lisääntymisenä. Rakentamisen kasvu näkyi sekä teollisuus- että asuntorakentamisessa.

Liedon asukasmäärä oli vuoden 2017 lopulla noin 19.600 asukasta. Tämä on noin 200 asukasta enemmän kuin vuoden alussa. Kahdenkymmentuhannen asukkaan määrän voidaan odottaa toteutuvan viimeistään vuoden 2019 aikana!

Vuosi 2017 piti myös sisällään Liedon kunnan kannalta merkittäviä rakennusinvestointeja. Taatilan koulu liikuntahalleineen valmistui ja otettiin käyttöön syksyllä 2017. Pääkirjaston laajennus toteutettiin kunnantalon julkisivun saneerauksen yhteydessä. Leasing -rahoituksella tehty Tarvasjoen uusi paloasema vihittiin käyttöön ja luovutettiin vuokralle Varsinais-Suomen Pelastuslaitokselle. Kisakallion päiväkodin rakennustyöt etenivät vuoden 2017 aikana varsin pitkälle ja tilat ovat otettavissa käyttöön keväällä 2018.

Poikkeuksellisen mittavista rakennusinvestoinneista johtuen Liedon kunnan lainakanta nousi vuoden 2017 aikana 6,5 miljoonaa euroa. Kunnan velat vuoden 2017 lopussa olivat 60,2 miljoonaa euroa. Tämä tekee asukasta kohden noin 3.100 euroa. Velkamäärää voidaan pitää Liedon kaltaiselle kasvukunnalle vielä varsin siedettävänä.

Liedon vuoden 2017 tilinpäätös on kokonaisuudessaan hyvin myönteinen. Talousarviossa asetetut taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet toteutettiin pääsääntöisesti erittäinkin hyvin ja toiminta oli voimassa olevan strategian mukaista. Liedon kunta sai tilivuoden aikana useaan otteeseen nauttia myönteisestä julkisuudesta. Littoistenjärven kunnostuksen tuloksena järvi muuttui kristallinkirkkaaksi ja kunnostuksen tuloksista uutisoitiin valtakunnallisesti. Lieto jatkoi kärkisijoilla niin yritysystävällisyyttä kuin asukastyytyväisyyttäkin mitattaessa.

Kiitän kunnan työntekijöitä, luottamushenkilöitä, yhdistysaktiiveja sekä kaikkia yhteistyökumppaneitamme menestyksekkäästä vuodesta.

Esko Poikela

Kunnanjohtaja

1.1.2 Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Kunnanvaltuusto

Liedon ja Tarvasjoen kunnat yhdistyivät vuoden 2015 alussa Liedon kunnaksi. Yhdistymissopimuksen mukaisesti Liedon kunnan valtuustosta tulivat valtuustoon kaikki 43 valtuutettua ja Tarvasjoen kunnan valtuustosta 6 valtuutettua. Yhdistetyn kunnan valtuuston jäsenmäärä oli 49 kunnallisvaalikauden loppuun. Kunnallisvaaleissa 9.4.2017 valitun 43-jäsenisen valtuuston toimikausi on 1.6.2017–31.5.2021.

Liedon kunnanvaltuuston poliittiset voimasuhteet vuoden 2017 lopulla valtuutettujen lukumäärän mukaan ovat seuraavat: Kansallinen Kokoomus 13 jäsentä, Suomen Keskusta 8 jäsentä, Suomen Sosialidemokraattinen puolue 7 jäsentä, Vihreä Liitto 5 jäsentä, Vasemmistoliitto 4 jäsentä, Perussuomalaiset 3 jäsentä ja Suomen Kristillisdemokraatit 3 jäsentä.

Hallintosäännön 13 luvun 1 § mukaan valtuustossa on puheenjohtajan lisäksi kolme varapuheenjohtajaa.

Jäsenet:	Ylikännö, Minna, pj	sd
	Hallanheimo, Minna, I varapj	kesk
	Violainen, Anne-Mari, II varapj	kok
	Heikkilä, Juha, III pj	vas
	Airas, Ari	kok
	Ala-Nissilä, Simo	kok
	Eronen, Maria	kok
	Friberg, Marko	ps
	Föhr, Matti	vas
	Heikkilä, Martti	kd
	Heininen, Jaakko	kok
	Hänninen, Auli	kok
	Inkinen, Timo	kok
	Kolkkala-Westerlund, Riina	kd
	Korhonen, Reijo	vas
	Laaksonen, Timo	kok
	Lindberg, Marko	vihr
	Lindholm, Hannele	kok
	Loponen, Auli	kd
	Metsistö, Matti	sd
	Mikkola, Mari	kok
	Mustamäki, Esa	kesk
	Nieminen-Pihala Vappu	vihr
	Peltola, Minerva	sd
	Piippo, Niina	sd
	Pilpola, Juhani	ps
	Pohjankukka, Tomi	kesk
	Repo, Sari	ps
	Ristolainen, Birgitta	vihr
	Ruottu, Annina	kesk
	Saarinen, Ismo	sd
	Sairanen, Jari	kok
	Salmi, Raija	vas
	Savonlahti, Emilia	vihr
	Stenbäck, Johan	kok

Ström, Rami	sd
Takatalo, Henna	kesk
Tikka, Arto	kesk
Tuimala, Heidi	kok
Vainio, Ulla	vihr
Vuorinen, Jari	kesk
Vuoristo, Henna	sd
Vähätalo, Jari	kesk

Ns. vanha kunnanvaltuusto kokoontui kertomusvuoden 2017 aikana 5 kertaa ja teki päätökset kaiken kaikkiaan 61 asiakohdasta. Uusi kunnanvaltuusto kokoontui 6 kertaa ja teki päätöksen 66 asiakohdasta.

Kunnanhallitus

Liedon kunnanhallituksessa on 11 jäsentä. Kokouksiin voivat osallistua myös kunnanvaltuuston puheenjohtajat ja heillä on kokouksissa puheoikeus. Vuonna 2017 ns. vanha kunnanhallitus kokoontui 16 kertaa ja teki päätöksen 247 asiakohdasta. Uusi kunnanhallitus kokoontui 14 kertaa ja teki päätöksen 244 asiakohdasta.

Kunnanhallituksen kokoonpano:

Mikkola Mari, pj	kok
Ruottu Annina I varapj	kesk
Kolkkala-Westerlund Riina II varapj	kd
Ala-Nissilä Simo	kok
Inkinen Timo	kok
Pohjankukka Tomi	kesk
Saarinen Ismo	sd
Vuoristo Henna	sd
Pilpola Juhani	ps
Föhr Matti	vas
Nieminen-Pihala Vuokko	vihr

Lautakuntien ja toimikuntien puheenjohtajat

Kaavoitus- ja rakennuslautakunta	Heininen Jaakko	kok
Keskusvaalilautakunta	Nieminen Pentti	sd
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta	Loponen Auli	kd
Sosiaali- ja terveyslautakunta	Täckman Sari	kok
Tarkastuslautakunta	Hänninen Auli	kok
Tekninen lautakunta	Metsistö Matti	sd
Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta	Lindholm Hannele	kok
Ympäristöterveyslautakunta	Tuominen Sinikka	kesk
Elinkeinotoimikunta	Hänninen Auli	kok

Hallintosääntö

Kunnanvaltuusto hyväksyi keväällä 2017 Liedon kunnan uuden hallintosäännön, joka astui voimaan 1.6.2017.

1.1.3 Yleinen ja seudun taloudellinen kehitys

YLEINEN TALOUDELLINEN KEHITYS

Valtiovarainministeriön taloudellisen katsauksen (talvi 2017) mukaan Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 3,1 % vuonna 2017. Suomen ulkomaankauppa on lähtenyt voimakkaaseen kasvuun vuonna 2017. Sekä viennin että tuonnin kasvu on ollut ennakoitua vahvempaa. Ulkomaankauppaan ovat vaikuttaneet vuonna 2017 ennen kaikkea maailmankaupan kasvu ja myönteinen talouskehitys useimmissa Suomen tärkeimmistä vientimaista. Asuntorakentamisen suhdannetilanteessa ei näy vielä rauhoittumista ja tuotannollisia investointeja on tehty runsaasti.

Taloudellisen aktiviteetin laajapohjainen ja nopea voimistuminen on parantanut työllisyystilannetta vuoden 2017 aikana. Työllisten määrä nousi tammi-lokakuussa 2017 0,7 % vuodentakaiseen verrattuna. Työttömyysaste ei alentunut alkuvuonna juuri lainkaan, mutta on syksyllä 2017 kääntynyt jälleen laskuun. Yksityisen kulutuksen kasvu on jatkunut vakaana. Vuonna 2017 kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvua tukee parantunut työllisyys sekä verotuksen keventyminen. Inflaatio kiihtyy vain vähän energian hintojen noususta huolimatta.

Vuonna 2017 ansiotaso kehittyi pääosin työmarkkinaosapuolten neuvotteleman kilpailukyky sopimuksen mukaisesti. Sopimuspalkkoja ei korotettu ja julkisen sektorin lomarahoja leikattiin 30 %. Nimellisten ansioiden arvioidaan kasvavan 0,2 % vuonna 2017.

Paikallishallinnon rahoitusaseman viime vuosien vahvistuminen jatkuu vuonna 2017. Paikallishallinnon kulutusmenoja ovat supistaneet kilpailukyky sopimuksen toimenpiteet, kuntatyönantajan eläkemaksujen alentuminen sekä hallituksen linjaamat sopeustoimet. Kunnat ja kuntayhtymät ovat jatkaneet toimintansa tehostamista ja taloutensa sopeuttamista hilliten menojen kasvua. Paikallishallinnon tuloja kasvattaa verotulojen kasvun piristyminen. Erityisesti yhteisöveron tuotto on osoittautumassa poikkeuksellisen hyväksi vuonna 2017.

SEUDUN TALOUDELLINEN KEHITYS

Varsinais-Suomessa erityisesti meri- ja autoteollisuus on edelleen vahvistunut vuoden 2017 aikana. ELY-keskuksen joulukuun 2017 työllisyyskatsauksen mukaan työttömyys on alentunut vauhdilla Varsinais-Suomessa. Työttömien osuus työvoimasta oli Varsinais-Suomessa joulukuun 2017 lopussa 11,0 %, joka on 2,6 %-yksikköä pienempi kuin vuotta aiemmin. Työttömien osuus on Varsinais-Suomessa pienempi kuin koko maan vastaava (11,2 %). Varsinais-Suomen asukasluku on kasvanut tasaisesti ja kasvun ennustetaan jatkuvan.

1.1.4 Kunnan henkilöstö

Henkilöstön määrä

Vakituisen henkilöstön (palvelussuhteiden) määrä 31.12.2017 oli 990 (992). Näistä palvelussuhteista kokoaikaisia oli 888 (894) ja osa-aikaisia 102 (98). Virkasuhteessa vakinaisesta henkilöstöstä oli 334 (332) ja työsuhteessa 656 (660).

Henkilöstön ikäjakauma

Vakituisen henkilöstön keski-ikä oli 47,3 vuotta (47,5 v). Miesten keski-ikä oli 47,4 vuotta (47,3 v) ja naisten 47,3 vuotta (47,5 v). Naisten osuus henkilökunnasta on 85 % (85,2). Koko kunta-alan keski-ikä oli lokakuussa 2016 KT:n tilaston mukaan 45,8 (45,8) vuotta.

Eläkkeelle siirtyvien keski-ikä on edelleen noussut tasaisesti ja eläkeiän pidentymisen myötä kehitys todennäköisesti tulee jatkumaan samansuuntaisena.

Alkaneeet ja päättyneet palvelussuhteet

Vakituisen henkilökunnan palvelussuhteen kesto oli keskimäärin 13 v 4 kk (13 v 7 kk). Vuoden aikana alkoi 76 (78) vakituista palvelussuhdetta ja päättyi 75 (88).

Eläkkeelle siirtyi 33 henkilöä (37); vanhuuseläkkeelle 30 (keski-ikä 64 v 6 kk) ja työkyvyttömyyseläkkeille 3 (keski-ikä 57 v 11 kk). Vuoden lopulla osa-aika-eläkkeillä oli 28 henkilöä.

Koulutustaso

Kunnan henkilöstöllä korkea-asteen (alempi/ylempi) tutkinto on 49 %:lla, toisen asteen tutkinto 33 %:lla ja perusasteen koulutus 18 %:lla. (Tilasto on laadittu kelpoisuustasojen perusteella vakinaisista henkilöistä).

Palkkaratkaisujen kustannusvaikutus ja palkkakustannukset

Vuonna 2017 palkkoihin ei tehty palkantarkistuksia ja kilpailukyky sopimuksen mukaisesti lomarahoja leikataan 30 prosentilla sopimuskauden 2014–2016 tasosta. Lomarahojen leikkaus koskee 1.2.2017–30.9.2019 maksettavia lomarahoja. Tätä noudatetaan kaikilla sopimusaloilla.

Lisäksi kilpailukyky sopimuksen mukaisesti vuosittaista työaika pidennetään 1.2.2017 alkaen 24 tunnilla vuosittaista ansiotasoa muuttamatta. Kunta-alalla toteutustapa vaihtelee sopimusaloittain.

Henkilöstön kokonaispalkkakulut olivat 41 327 500 €, palkkasivukulut olivat 10 520 911 €.

Sairauspoissaolot

Poissaolopäiviä oli keskimäärin 19,24 (16,11) kalenteripäivää / vuosi / työntekijä.

Koko henkilöstön sairauspoissaolojen määrä on vuonna 2017 lisääntynyt 3811 (903) kalenteripäivällä. Vakituudesta henkilöstöstä 26,1 %:lla ei ollut lainkaan sairauspoissaoloja (25,4 %).

Kaikista kunnan henkilöstön sairauspäivistä 1-3 pv poissaoloja, joista ei edellytetty lääkärintodistusta, oli 26,2 % (24,3 %), 4-29 päivän poissaoloja oli 48 % (48 %). Yli 90 päivän sairauslomia oli 13 (7) henkilöllä 7,4% (5,6%).

Henkilöstöraportti kokonaisuudessaan on tilinpäätöskirjan liitteenä.

1.1.5 Olennaiset muutokset kunnan toiminnassa ja taloudessa

Vuoden 2017 talous toteutui ennakoitua parempana erityisesti talousarviota suurempien verotulojen ja valtionosuuksien vuoksi. Seudun työllisyystilanne ja yritysten kannattavuus on parantunut vuoden 2017 aikana. Vuosikatetta kertyi investointien kattamiseksi selvästi talousarviossa ennakoitua enemmän ja lainarahoitusta tarvittiin noin 4 miljoonaa euroa talousarviossa ennakoitua vähemmän.

Käyttötaloudessa tontinmyyntitulot kasvoivat vuonna 2017 vuoteen 2016 verrattuna noin 0,8 miljoonaa euroa, mutta jäivät kuitenkin noin 0,9 miljoonaa euroa alle talousarvion. Käyttötaloudessa toimintakulut alittivat selvästi talousarvion (noin 1 miljoonaa euroa). Säästöä kertyi erityisesti henkilöstökuluista.

Tilikaudella toteutettiin merkittävät investointihankkeet: Taatilan uusi koulu, kirjaston laajennus, kunnantalon julkisivuremontti ja Kisakallion päiväkotito. Tilikauden 2017 aikana saatiin kunnanvaltuustolta lisämäärärahaa investointihankkeisiin yhteensä noin 2,4 miljoonaa euroa. Kokonaisuutena investointimenot toteutuivat noin 1,3 miljoonaa euroa talousarviota pienempinä.

Tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy on myyty tilikaudella 2017. Liedon kunta osti vuonna 2016 Nuortentalo Tarvashovi Oy:ltä sen omistaman kiinteistökokonaisuuden eikä yhtiössä ollut myyntihetkellä merkittävää omaisuutta tai toimintaa.

Vuonna 2017 toteutettiin toimenpiteitä kunnan korkoriskeihin vastaamiseksi. Lyhytaikaisia kuntatodistuksia korvattiin 10 miljoonan euron pitkäaikaisella (10 vuoden) kiinteäkorkoisella lainalla. Lisäksi alkuvuonna 2018 toteutettiin pääomaltaan 10 miljoonan euron koronvaihtosopimus, jolla vaihtuvat korot muutetaan kiinteiksi.

1.1.6 Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Liedon kunnan talousarviossa 2018 kuntakonsernin riskit on jaoteltu neljään pääryhmään:

- strategiset
- taloudelliset ja
- toiminnalliset riskit sekä
- vahinkoriskit.

Strategiset riskit

- Uuden ja vanhan strategian yhteensovittaminen ja päätöksentekijöiden ja henkilöstön sitouttaminen uuden strategian mukaisiin tavoitteisiin

Taloudelliset riskit

- Väestönkasvun tuottamaa palvelujen kysynnän kasvua ei pystytä hallitsemaan niin, että käyttötalous (toimintakate) pysyy nykyisellä tasolla.
- Verotulojen ja valtionosuuksien väheneminen, tontinmyyntitulojen väheneminen
- Soveltuvan raakamaan puute
- Vuosikate on pysyvästi pienempi kuin investointien määrä, jolloin kunta velkaantuu
- Korkoriskit

Toiminnalliset riskit

- Henkilöstön saatavuus

Liedon kunnan taloudellinen tilanne on viimeisten vuosien aikana säilynyt kohtuullisen hyvänä vuosikatteella mitattuna. Vuoden 2017 tilinpäätös kääntyi ylijäämäiseksi erityisesti verotulojen ennakoitua suuremman kertymän vuoksi. Vuoden 2017 tilinpäätös sisältää yhdistymisavustusta noin 1,2 miljoonaa euroa, jonka taso laskee vuonna 2018 (avustus noin 0,5 miljoonaa euroa vuonna 2018) ja jota maksetaan viimeisen kerran vuonna 2019.

Taloudellisen toimeliaisuuden lisääntymisen erityisesti Turun seudulla voidaan olettaa vaikuttavan edelleen kunnan verotuloja lisäävästi.

Vuoden 2017 lopussa Liedon kunnan lainakanta oli 60,2 miljoonaa euroa (53,7). Asukasta (19.557) kohden velan määrä oli 3.078 euroa (2.767). Konsernivelan määrä oli vuoden lopussa 2017 80,7 miljoonaa euroa (76,1). Asukasta kohden konsernivelan määrä oli 4.128 euroa (3.923). Kokonaisvelka on noussut merkittävästi investoinneista johtuen, mutta verotulojen myötä lainarahoituksen tarve vuonna 2017 jäi talousarviossa ennakoitua pienemmäksi.

Liedon kunnanhallitus on hyväksynyt 13.2.2017 korkoriskien hallintaperiaatteet, joiden myötä vuonna 2017 korvattiin lyhytaikaisia kuntatodistuksia pitkäaikaisella 10 miljoonan euron kiinteäkorkoisella lainalla. Lisäksi alkuvuonna 2018 on toteutettu pääomaltaan 10 miljoonan euron koronvaihtosopimus.

Eduskunnan käsiteltäväksi on tullut maakunta- ja soteuudistusta koskevat lait, joiden perusteella sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu siirtyisi maakunnille 1.1.2020 alkaen. Mahdolliset riski muodostuvat kunnalle jäävistä kiinteistöistä sekä kunnan toiminnan rahoituksen järjestymisestä maakuntauudistuksen jälkeen. Sote- ja maakuntauudistuksen käynnistyminen saattaa myös näkyä avainhenkilöiden siirtymisenä väliaikaisen maakuntahallinnon tai yksityisen sektorin palvelukseen.

Taloudelliset riskit tulee ottaa huomioon talousarviovuoden 2018 talouden seurannassa ja talousarviota 2019 laadittaessa siten, että erityistä huomiota kiinnitetään kunnan velan määrään sekä toimintakulujen kehitykseen. Vuoden 2018 talousarvion mukaan kunnan toimintakate on -89,7 miljoonaa euroa, joka on noin 1,7 miljoonaa euroa huonompi kuin tilikaudelta 2017 toteutunut toimintakate. Talousarvio 2018 sisältää tontinmyyntituloja 4 miljoonaa euroa.

1.1.7 Ympäristöasiat

Liedon kunta on tilikaudella 2017 osallistunut Littoistenjärven kemialliseen kunnostukseen 100.000 euron avustuksella Littoistenjärven osakaskuntien hoitokunnalle. Järvi kunnostettiin toukokuussa 2017 kemikaalikäsittelyllä.

1.2 Selonteko kunnan sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta ovat osa Liedon kuntakonsernin johtamista, hallintojärjestelmää sekä operatiivista johtamista. Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan yleisesti kaikkia niitä kunnan ja kuntakonsernin toiminta- ja menettelytapoja, joilla tilivelvolliset ja muut esimiehet pyrkivät varmistamaan, että

- kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista
- päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa
- lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja että
- omaisuus ja resurssit turvataan.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen

Kuntalain 14 §:n 7 kohdan mukaan valtuusto päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Varsinainen huolehtimisvastuu on 39 §:n mukaisesti kunnanhallituksella.

Liedon kunnanvaltuusto on vuonna 2014 hyväksynyt Liedon kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, joita noudatetaan ensisijaisesti sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisessä. Liedon kunnan sisäisen valvonnan yleisohje täydentää voimassaolevia kunnanvaltuuston perusteita. Sisäisen valvonnan yleisohje on päivitetty tilikauden 2017 aikana. Kunnanhallitus on hyväksynyt voimassaolevan sisäisen valvonnan ohjeen 11.9.2017. Liedon kunnan hallintosäännön 12 luvussa on tarkemmin määrätty sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista ja järjestämisestä kuntakonsernissa. Kunnanhallitus on lisäksi hyväksynyt 13.2.2017 korkoriskien hallintaperiaatteet.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävät ja vastuut

Valtuusto päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista ja edellyttää, että kuntakonsernin kaikissa toiminnoissa ja kaikilla organisaation tasoilla on riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallinta.

Kunnanhallituksella on vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan ohjeistamisesta ja asianmukaisesta järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta ja tuloksellisuudesta.

Kunnanhallituksen alaiset toimielimet vastaavat omien tehtäväalueidensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toimeenpanon valvonnasta, tuloksellisuudesta sekä niistä raportoinnista hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Johtavien viranhaltijoiden, erityisesti tilivelvollisten, tehtävänä on toimeenpanna sisäisen valvonta ja riskienhallinta vastuualueellaan ja raportoida niistä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti.

Konserniyhteisöjen hallitukset ja toimitusjohtajat vastaavat niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta. Konserniyhteisöt raportoivat konsernijohtolle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja tuloksellisuudesta sekä merkittävien riskien hallinnasta konserniohjeen mukaisesti.

Käytännössä kunnanhallitus vastaa riskienhallinnan toimivuudesta koko kunnan tasolla sekä asettaa sen tavoitteet. Kunnanjohtajalla on riskienhallinnan toteuttamis- ja valvontavastuu. Osastopäälliköt vastaavat oman toimialansa riskienhallinnasta. Tilivelvolliset viranhaltijat ja esimiehet ovat velvollisia johtamaan, suunnittelemaan ja ohjaamaan toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi ja riskien hallitsemiseksi. Sisäiseen valvontaan kuuluu viranhaltija- ja luottamushenkilöjohdon vastuulla oleva ja organisoima valvonta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan menettelyt on osa Liedon kunnan tavanomaista suunnittelu-, johtamis- ja toimintaprosessia, jatkuva osa päivittäistä johtamista, ohjaamista ja työn toteuttamista.

Kuvaus sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan seuranta- ja arviointitoimenpiteistä

Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kytkeytyvät vuosittaiseen talousarvio- ja tilinpäätösprosessiin. Riittävän sisäisen valvonnan perusedellytyksenä on riskien tunnistaminen ja niiden huomioon ottaminen valvontaa suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Tilikaudella 2018 jatketaan tilikaudella 2017 päivitetyn sisäisen valvonnan ohjeen jalkauttamista.

Hallituksen kannanotto sisäisen valvonnan ja siihen sisältyvän riskienhallinnan järjestämisestä

Kunnanhallitus antaa toimintakertomuksessa arvion merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä, sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja toimenpiteistä havaittujen puutteiden korjaamiseksi sekä konsernivalvonnasta. Hallituksen selonteko perustuu sen alaisten toimielinten ja konserniyhteisöjen laatimiin selontekoihin.

Hallitus esittää kannanottonaan, että sisäinen valvonta tuottaa kohtuullisen varmuuden toiminnan tuloksellisuudesta, lain- ja hyvän hallintotavan mukaisuudesta, varojen ja omaisuuden turvaamisesta sekä johtamisen edellyttämän luotettavan toiminnallisen ja taloudellisen informaation riittävydestä.

1.3 Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

1.3.1 Tilikauden tuloksen muodostuminen

TULOSLASKELMA

Ulkoiset tuotot ja kulut 1 000 €	1.1.-31.12.2017	1.1.-31.12.2016
Toimintatuotot	24 522	29 237
Toimintakulut	-112 503	-118 232
Toimintakate	-87 981	-88 995
Verotulot	75 955	75 363
Valtionosuudet	20 068	21 424
Rahoitustuotot ja -kulut	-267	-321
Korkotuotot	32	44
Muut rahoitustuotot	116	163
Korkokulut	-402	-506
Muut rahoituskulut	-13	-23
Vuosikate	7 775	7 471
Poistot ja arvonalentumiset	-6 255	-5 717
Tilikauden tulos	1 519	1 754
Poistoeron muutos	9	9
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	1 529	1 764

Tilikauden 2017 toimintakate on noin -88 miljoonaa euroa eli noin 1 miljoonaa euroa parempi kuin vuonna 2016 (-89 miljoonaa euroa). Tontinmyyntituloja kertyi vuonna 2017 noin 0,8 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2016. Henkilöstökulut olivat vuonna 2017 noin 0,4 miljoonaa euroa pienemmät kuin vuonna 2016 johtuen henkilösivukulujen tason laskusta.

Tilikauden 2017 vuosikate noin 7,8 miljoonaa euroa on noin 0,3 miljoonaa euroa parempi kuin vuonna 2016. Verotulokertymä oli vuodelta 2017 noin 0,6 miljoonaa euroa suurempi kuin vuonna 2016 johtuen paremmasta yhteisöverojen kertymästä. Valtionosuudet pienenevät vuonna 2017 noin 1,4 miljoonaa euroa vuoteen 2016 verrattuna.

Liedon kunnan tilikauden 2017 ylijäämä on noin 1,5 miljoonaa euroa. Tilikauden 2016 ylijäämä oli noin 1,8 miljoonaa euroa. Tilikauden 2017 ylijäämä sisältää yhdistymisavustusta noin 1,2 miljoonaa euroa, jonka taso laskee vuonna 2018 (avustus noin 0,5 miljoonaa euroa vuonna 2018) ja jota maksetaan viimeisen kerran vuonna 2019.

Tilikauden ylijäämästä kunnan osuus on noin 0,8 miljoonaa euroa ja Liedon Veden osuus noin 0,7 miljoonaa euroa.

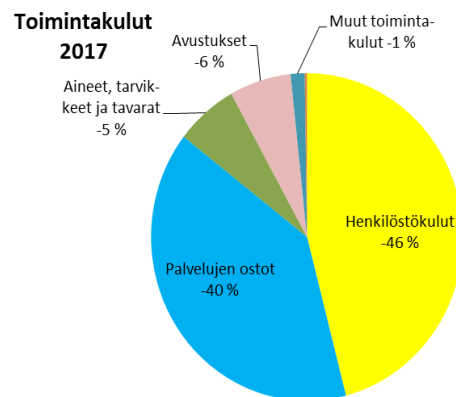
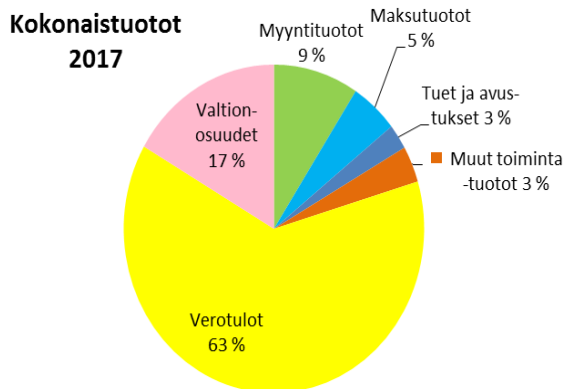
TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	21,8	24,7
Vuosikate/Poistot, %	124,3	130,7
Vuosikate €/asukas	398	385
Asukasmäärä	19 557	19 399

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksurahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista. Tilikaudella 2017 maksurahoituksella toimintamenoista katettiin 21,8 % (24,7 %).

Tilikauden 2017 toimintatuotot ja -kulut eivät ole vertailukelpoiset tilikauden 2016 toimintatuottojen ja -kulujen kanssa. Erikoissairaanhoidon läpilaskutus (Koski TI ja Marttila) vuositasolla noin 6 miljoonaa euroa on jäänyt pois vuonna 2017 sekä toimintatuotoista että toimintakuluista (ei vaikutusta toimintakatetasolla). Läpilaskutuksen poisjäänti huomioiden vertailutunnusluku vuodelta 2016 on noin 20,7 % eli tilikaudella 2017 on maksurahoituksella katettu hieman suurempi osa toimintamenoista kuin vuonna 2016.

Vuosikate osoittaa tulo-rahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Tilikauden 2017 vuosikate per asukas on hieman suurempi kuin vuonna 2016.

Perusoletus on, että mikäli vuosikate riittää poistojen kattamiseen, tulo-rahoitus on riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä.

1.3.2 Toiminnan rahoitus

RAHOITUSLASKELMA

1 000 €	2017	2016
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	7 775	7 471
Tulorahoituksen korjaukset	-2 253	-1 626
	5 522	5 844
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-20 808	-12 002
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 233	1 294
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 098	2 027
	-15 476	-8 681
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-9 954	-2 836
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	0	-381
Antolainasaamisten vähennykset	11	520
	11	138
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000	5 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 487	-8 731
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	10 000
	6 513	6 269
Oman pääoman muutokset	0	-1
Muut maksuvalmiuden muutokset	796	-38
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	7 320	6 368
RAHAVAROJEN MUUTOS	-2 634	3 532
Rahavarat 31.12.	3 317	5 951
Rahavarat 1.1.	5 951	2 418
	-2 634	3 532

Tilikauden 2017 investointimenot olivat noin 20,8 miljoonaa euroa (12 miljoonaa euroa). Nettona rahoitusosuuksien ja luovutustulojen jälkeen tilikauden 2017 investointien rahavirta oli noin -15,5 miljoonaa euroa (-8,7 miljoonaa euroa). Toiminnan ja investointien rahavirta oli noin 10 miljoonaa euroa negatiivinen.

Liedon kunnan lainakanta kasvoi vuonna 2017 noin 6,5 miljoonaa euroa. Tilikaudella 2017 korvattiin osana korkoriskien hallinnan toimenpiteitä lyhytaikaisia kuntatodistuksia pitkäaikaisella 10 vuoden kiinteäkorkoisella 10 miljoonan euron lainalla. Rahavarat olivat 31.12.2017 noin 3,3 miljoonaa euroa, kun ne 31.12.2016 olivat noin 6 miljoonaa euroa.

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Toiminnan ja investointi rahavirran kertymä 3 vuodelta, €* Investointien tulorahoitus, %	-12 977 123 42	-3 023 074 70
Lainanhoitokate	2,1	0,9
Kassan riittävyys (pv)	9	16
Asukasmäärä	19 557	19 399

* Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä esitetään kuntaliitoksen vuoksi vain kolmelta vuodelta viiden vuoden sijaan.

Toiminnan ja investointien rahavirta-tunnusluku kertoo kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Luvun ollessa negatiivinen menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä tai ottamalla lisää lainaa. Liedon kunnan lainakanta on kasvanut noin 6,5 miljoonaa euroa vuonna 2017 ja noin 6,3 miljoonaa euroa vuonna 2016.

Investointien tulorahoitus, $(100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno})$ -tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate, $((\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainan lyhennykset}))$, kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi.

Kassan riittävyys, $(365 \text{ pv} \cdot \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella})$, maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

1.4 Rahoitusasema ja sen muutokset

TASE

1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	113 210	101 748
Aineettomat hyödykkeet	168	272
Aineettomat oikeudet	1	2
Tietokoneohjelmistot	116	190
Muut pitkävaikutteiset menot	50	80
Aineelliset hyödykkeet	102 423	90 781
Maa- ja vesialueet	17 764	16 821
Rakennukset	59 444	49 758
Kiinteät rakennelmat ja laitteet	21 565	19 256
Koneet ja kalusto	933	679
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 716	4 268
Sijoitukset	10 619	10 695
Osakkeet ja osuudet	9 915	9 980
Muut lainasaamiset	536	547
Muut saamiset	168	168
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	598	582
Valtion toimeksiannot	159	206
Lahjoitusrahastojen varat	402	376
Muut toimeksiantojen varat	37	0
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 999	10 638
Vaihto-omaisuus	10	10
Muu vaihto-omaisuus	10	10
Saamiset	5 673	4 677
Pitkäaikaiset saamiset	606	344
Muut saamiset	606	344
Lyhytaikaiset saamiset	5 066	4 333
Myyntisaamiset	2 406	2 320
Muut saamiset	1 858	1 193
Siirtosaamiset	802	820
Rahoitusarvopaperit	1	1
Osakkeet ja osuudet	1	1
Rahat ja pankkisaamiset	3 316	5 950
VASTAAVAA YHTEENSÄ	122 808	112 967

1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	40 171	38 642
Peruspääoma	31 654	31 654
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	6 987	5 224
Tilikauden yli-/alijäämä	1 529	1 764
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	142	151
Poistoero	142	151
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	677	661
Valtion toimeksiannot	159	206
Lahjoitusrahastojen pääomat	402	376
Muut toimeksiantojen pääomat	117	79
VIERAS PÄÄOMA	81 818	73 514
Pitkäaikainen	37 121	30 134
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	29 379	22 753
Lainat julkisyhteisöiltä	350	464
Liittymismaksut ja muut velat	7 393	6 916
Lyhytaikainen	44 697	43 380
Joukkovelkakirjalainat	27 000	27 000
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 350	3 350
Lainat julkisyhteisöiltä	121	119
Saadut ennakot	249	205
Ostovelat	5 147	3 994
Liittymismaksut ja muut velat	927	981
Siirtovelat	7 903	7 731
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	122 808	112 967

Liedon kunnan taseen loppusumma 31.12.2017 on kasvanut noin 9,8 miljoonaa euroa verrattuna taseen loppusummaan 31.12.2016. Tilikaudella 2017 tehtyjen investointien myötä aineellisten hyödykkeiden ja vieraan pääoman määrä on kasvanut.

Taseen tunnusluvut, jotka ilmaisevat vakavaraisuutta, rahoitusvarallisuutta ja velkaantuneisuutta:

TASEEN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Omavaraisuusaste, %	33	34
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	68	58
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	72	62
Kertynyt yli-/alijäämä, 1 000 €	8 516	6 987
Kertynyt yli-/alijäämä, €/asukas	435	360
Lainakanta 31.12., 1 000 €	60 199	53 686
Lainakanta 31.12., €/asukas	3 078	2 767
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	536	547
Asukasluku	19 557	19 399

Omavaraisuusaste, $(100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot}))$, mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kunnan kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus, $(100 * (\text{vieras pääoma} - \text{saadut ennakot}) / \text{Käyttötulot})$, kertoo miten paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet kunnalla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun silloin, kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut. Tunnusluku ottaa tunnuslukua suhteellinen velkaantuneisuus paremmin huomioon erilaisilla malleilla, kuten rahoitusleasingsopimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), $(\text{Edellisten kausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)})$. Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana.

Lainakanta, $(\text{Vieras pääoma} - (\text{Saadut ennakot} + \text{Ostovelat} + \text{Siirtovelat} + \text{Muut velat}))$. Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa.

Liedon kunnan lainakanta kasvoi noin 6,5 miljoonaa euroa tilikauden 2017 aikana.

1.5 Kokonaistulot ja -menot

Kokonaistulot ja -menot -laskelma kuvaa kunnan rahan lähteet ja käytön. Se sisältää kaikki kunnan ulkoiset tulot, menot ja rahoitustapahtumat. Kokonaistulojen ja -menojen erotus on sama kuin rahavarojen ja muiden maksuvalmiuden muutosten erotus.

TULOT	1 000 €	MENOT	1 000 €
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	24 522	Toimintakulut	112 503
Verotulot	75 955	Valmistus omaan käyttöön	
Valtionosuudet	20 068	Korkokulut	402
Korkotuotot	32	Muut rahoituskulut	13
Muut rahoitustuotot	116		
Tulorahoituksen korjaukset		Tulorahoituksen korjaukset	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	-2 260	Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	-8
Investoinnit		Investoinnit	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 233	Investointimenot	20 808
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 098		
Rahoitustoiminta		Rahoitustoiminta	
Antolainasaamisten vähennykset	11	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	3 487
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000		
Kokonaistulot yhteensä	133 776	Kokonaismenot yhteensä	137 205

Täsmäytys:

Kokonaistulot – Kokonaismenot = 133 776 – 137 205 = **-3 430**

Rahavarojen muutos – Muut maksuvalmiuden muutokset = -2 634 - 796 = **-3 430**

Kunnan toimintatuottojen osuus kokonaistuloista on 18,3 % ja vastaavasti toimintakulujen osuus kokonaismenoista noin 82 %.

Verotulojen osuus kunnan toimintojen rahoituksesta on 57 % (52,5 %), valtionosuudet kokonaistuloista noin 15 % (14,9 %).

	lainat 1.1.	lisäykset	lyhennykset	lainat 31.12.	korkomenot	asukkaat 31.12.	lainat/as 31.12.
31.12.2016	47 416 620	15 000 000	8 730 892	53 685 728	505 556	19 399	2 767
31.12.2017	53 685 728	10 000 000	3 486 702	60 199 026	402 025	19 557	3 078

Tilikauden aikana otettuja ja maksettuja kuntatodistuksia ei ole sisällytetty lainojen lisäyksiin ja lyhennyksiin

1.6 Kuntakonsernin toiminta ja talous

1.6.1 Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

	Yhdistely konsernitilinpäätökseen	
	Yhdistelty	Ei yhdistelty
Tytäryhteisöt		
Liedon Asunnot Oy	X	
Liedon Lämpö Oy	X	
Asunto Oy Suurilanrivi		X
Säätiöt		
Nautelankoski-säätiö		X
Kuntayhtymät		
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	X	
Varsinais-Suomen Erityishuoltopiiri	X	
Varsinais-Suomen Liitto	X	
Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiri	X	
Osakkuusyhteisöt		
Parravahan Vesi Oy	X	
Yhteisyhteisöt		
Littoistenjärven säännöstely-yhtiö		X
Yhteensä (kpl)	7	3

Liedon kunnan konsernitilinpäätökseen yhdisteltäviä tytäryhtiöitä ovat Liedon Asunnot Oy ja Liedon Lämpö Oy. Tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy:n osakkeet on myyty tilikauden 2017 aikana eikä se kuulu enää kuntakonserniin tilinpäätöksessä 2017.

1.6.2 Konsernin toiminnan ohjaus

Kunnanvaltuusto on 25.9.2017 hyväksynyt Liedon kunnan konserniohjeen, joka on astunut voimaan 1.10.2017. Konserniohjeen tarkoituksena on parantaa kunnan omistuksessa olevien yhtiöiden kannattavuutta ja kilpailukykyä, niiden välistä tiedonkulkua ja omistajaohjausta, karsia toimintojen päällekkäisyyttä ja lisätä toimintojen tehokkuutta sekä riskienhallintaa ja näin edistää konsernin kokonaisuutta. Kunnan konserniohjeella luodaan puitteet ensisijaisesti kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen omistajaohjaukselle kunnan tavoitteiden mukaisesti.

1.6.3 Olennaiset konsernia koskevat tapahtumat

Liedon Asunnot Oy

Tilikaudella ei hankittu tai rakennettu uusia vuokrataloja. Kiinteistöjen korjaussuunnitelmat eli PTS-hankkeet etenivät suunnitelmien mukaisesti.

Liedon Lämpö Oy

Tulokseen vaikutti positiivisesti uusista liittymistä johtuva lämmönmyynnin kasvu. Tuotantokatkokset hakelaitoksella ja kylmän loppuvuoden aiheuttama öljynkulutuksen kasvu heikensi tulosta sekä isot investoinnit verkostonlaajennukseen sekä kevyeen polttoöljyyn siirtyminen ja hakekattilan syklonivaihto.

Nuortentalo Tarvashovi Oy myytiin tilikaudella 2017.

1.6.4 Tytäryhteisöjen tavoitteiden toteutuminen

1.6.4.1 Liedon Asunnot Oy

TOIMINTA-AJATUS

Tuottaa ja ylläpitää kysyntään nähden riittävää vuokra-asuntokantaa.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite ja kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Kohtuullinen vuokrataso	Kulujen pitäminen kurissa	n. 0-1 %:n vuokrien korotus	Vuokratason nousu vuodesta 2016 vuoteen 2017 ollen keskimäärin noin 0,1 %
Asukasviihtyvyyys	Huoneistojen hyvä kunto -tarvikekulut yhtiöltä Häiriöiden poisto	Asukkaiden pieni vaihtuvuus (alle 50/vuosi)	Haltijavaihtoja tapahtui vuoden aikana 40 kpl

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tulot	1 906	0	1 906	1 888	-18	-0,9 %
Menot	-1 898	0	-1 898	-1 891	7	0,4 %
Tulos	8	0	8	-3	-11	-137,5 %

1.6.4.2 Liedon Lämpö Oy

TOIMINTA-AJATUS

Liedon Lämpö Oy tuottaa ja toimittaa kohtuuhintaista kaukolämpöä toiminta-alueensa sopimusasiakkaille. Liittymismaksuilla ja perusmaksutuloilla pyritään kattamaan verkostojen rakentamiskulut. Lämpöyhtiö pyrkii kasvamaan huomioon ottaen kaavoituksen ja alueen taloudellisen kehityksen vaatimukset. Kasvua haetaan vain taloudellisesti kannattavalla tavalla.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Toteuma
Kohtuuhintaisen lämmönmyynnin toimintamallin toteuttamisen jatkaminen	Kaukolämmön hinta on pysynyt samana vuodesta 2015. Alueen muihin vastaavankokoisiin kaukolämpöyhtiöihin verrattuna olemme keskitasoa
Parannetaan lämmöntoimitusvarmuutta kunnostamalla lämpökeskuksia ja lisäämällä automaatiota sekä kehittämällä kaukolämpöverkosta	Lämmöntoimitusvarmuuden lisäämiseksi hankittiin Taatilan laitosalueelle uusi kevytöljylämpölaite hake- ja öljylaitoksen rikkoontumisten varalle. Uusittiin Avantin öljylämpökeskuksen öljypoltin ja lisättiin molemmille kaukolämpöpumpuille oma taajuusmuuttaja. Lisättiin automaatiota Avantin alueen kaukolämpöverkoston hallintaan ja etämittauksia verkostoon, jotta voidaan paremmin tarkkailla verkon tilannetta. Yhdistettiin Avantin ja Keskustan kaukolämpöverkot, jotta verkkoon voidaan tuoda lämpöä tarvittaessa kummasta suunnasta tahansa.
Parannetaan laitosten ympäristöasioita uusien lakien ja asetusten vaatimusten mukaisesti, vaihdetaan Taatilan raskaspolttoöljylaitokset ympäristöystävällisempään vaihtoehtoon ja tehdään polttoainevarastolle kemikaaliasetuksen vaatimat muutokset.	Vaihdettiin Avantin öljykeskuksen polttoaine raskaasta kevyeen polttoöljyyn. Tehtiin Taatilan öljylaitokselle asetusten mukainen öljyn purkupaikka, vaihdettiin vanhat 3x25 m³ raskaan polttoöljyn säiliöt uuteen 75 m³ öljysäiliöön ja vaihdettiin vanhan öljylämpökeskuksen polttoaine raskaalta kevyelle polttoöljylle. Samalla uusittiin öljylaitoksen sähkökytkennät nykyvaatimusten mukaisiksi. Vaihdettiin Taatilan hakekattilan savukaasusykloni, tällä toimenpiteellä vähennetään merkittävästi pölypäästöjä etenkin savukaasupesurin

	häiriötilanteissa.
Pyritään korvaamaan raskaan ja kevyen öljyn käyttöä lämmityksen huippuhetkinä biopolttoaineilla. Tavoitellaan 100% uusiutuvaa lämmöntuotantoa. Pyritään tehostamaan tuotantokustannusrakennetta. Tutkitaan auringon hyödyntämismahdollisuuksia lämmön ja sähkön tuotannossa.	Parannettiin Taatilan hakekattilan ja savukaasupesurin käytettävyyttä ja lämmöntuottokapasiteettia vaihtamalla hakekattilan savukaasusykloni, tällä vähennettiin myös merkittävästi pesurin käyttö- ja kunnossapitokustannuksia. Teetettiin diplomityö aiheesta Liiketoimintamahdollisuudet aurinkolämmön ja aurinkosähkön tuottajana kaukolämpöyhtiön näkökulmasta. Tutkittiin Ilmaristen lämmöntuotannon korvaamista maalämmöllä.
Hyödynnetään etämittausjärjestelmää asiakaspalvelussa ja laskutuksessa.	Etämittauksesta on saatu arvokasta tietoa kaukolämpöverkon toiminnasta ja asiakaslaitteiden toimivuudesta. Laskutus on koko vuoden toiminut etäluennan perusteella. Tämä on säästänyt käyttöhenkilöstön ja laskuttajan työtunteja merkittävästi.
Parannetaan tiedotusta ja nostetaan kaukolämmön profiilia paikallisena, ekologisena ja kannattavana lämmitysratkaisuna myös pientaloille.	Liedon Lämmön nettisivut uusittiin keväällä 2017. Facebook on toiminut aktiivisena tiedotus- ja markkinointikanavana.
Tutkitaan toiminnan aloittamismahdollisuuksia Tuulissuolla, Vanhalinnassa, Ilmarisissa, Tarvasjoella ja Liedon aseman seudulla.	Mahdollisista uusista kohteista on keskusteltu ensisijaisesti omistajan edustajien kanssa.
Valmistellaan uuden lämpökeskuksen hankintaa joko Avantiin tai keskustan lähistölle.	Kunnalta on pyydetty kaavoitustyön aloittamista mahdollisen laitosalueen sijoittamiseksi Nuolemon alueelle.
Jatketaan lämmönmyynnin markkinointia omakotiasukkaille. Rakennetaan kokonaisvaltainen palvelukonsepti pienkuluttajia varten. Suunnitellaan kunnan kaavoituksen kanssa yhdessä uusia asuinalueita kaukolämpöön.	Todettiin vuoden 2016 kokemusten perusteella, että on hankala saada taloudellisesti kannattavia palvelukonsepteja pientaloasukkaille nykyisillä henkilöresursseilla. Kunnan kaavoituksen kanssa on suunniteltu etenkin Saukonojan ja Kaijasenpellon kaukolämpöverkostoja.
Pyritään kasvamaan 5-10 % vuositasolla lämmönmyynnissä mitattuna.	Lämmönmyynti kasvoi 5,7%.

TALOUS

	TOT 2016	BUD 2017	TOT 2017	% talousarviosta
LIKEVAIHTO	2 552 610	2 447 300	2 703 923	110 %
Liiketoiminnan muut tuotot	774	0	0	0 %
Materiaalit ja palvelut				
Aineet ja tarvikkeet				
Ostot tilikauden aikana	-1 523 735	-1 242 770	-1 685 889	136 %
Varastojen muutos	-6 703		92 393	
Ulkopuoliset palvelut	-90 580	-70 000	-60 182	86 %
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-116 961	-115 660	-122 368	106 %
Eläkekulut	-19 725	-21 000	-20 706	99 %
Muut henkilösivukulut	-3 946	-4 530	-3 180	70 %
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-475 273	-520 250	-679 556	131 %
Liiketoiminnan muut kulut				
Vapaaeht. henkilöstökulut	-18 069	-7 000	-15 194	217 %
Toimitilakulut	-15 416	-18 300	-15 339	84 %
Irtaimistokulut	-136 600	-180 000	-155 837	87 %
Matka- ja kuljetuskulut	-5 945	-6 000	-8 247	137 %
Mainos- ja edustuskulut	-3 399	-7 000	-7 997	114 %
Muut liiketoiminnan kulut	-70 903	-71 200	-59 828	84 %
LIKEVOITTO -TAPPIO	-91 688	183 590	-46 004	-25 %
Rahoitustuotot ja -kulut				
Muut korko- ja rahoitustuotot	53	200	207	104 %
Korko- ja muut rahoituskulut	-70 629	-51 400	-29 323	57 %
VOITTO/TAPPIO ENNEN SATUNN.E	-8 759	105 912	-75 120	-71 %
VOITTO/TAPPIO ENNEN TILIN-				
PÄÄTÖSSIIRTOJA JA VEROJA	-8 759	132 390	-75 120	-57 %
Tuloverot	0	-26 478	0	0 %
TILIKAUDEN VOITTO/TAPPIO	-8 759	105 912	-75 120	-71 %

Ostot tilikauden aikana: öljyn kulutus on kasvanut ennakoituun verrattuna:

- ennakoitua pidempi hakekattilan huolto touko-kesäkuussa, kun siirtolinja ei ollutkaan vielä valmis ja samalla toukokuu oli poikkeuksellisen kylmä
- ylimääräinen hakekattilaremontti syyskuussa syklonin vaihdon vuoksi
- ongelmat Avantin hakelaitoksissa, jolloin osa kuormasta on jouduttu korvaamaan öljyllä. Advenin kompensatio hakelaitoksen häiriöistä ei ehtinyt tilinpäätökseen.

Suunnitelman mukaiset poistot

- budjetoimaton uusi varalämpökeskus Taatilan laitoksen yhteyteen, yhtiön hallituksen hyväksymä
- budjetoimaton hakekattilan syklonin vaihto, yhtiön hallituksen hyväksymä
- verkostolaajennukset ja varautuminen uusien alueiden kaukolämpöön Kisakalliolla, Saukonojalla ja Keskustiellä, normaali toiminta ja ennakointi tulevaan kasvuun, liittymismaksujen laskutus aloitetaan 2018.

1.6.5 Arvio konsernin todennäköisestä tulevasta kehityksestä

Liedon Asunnot Oy

Liedon Asunnot Oy hankkii alkuvuonna 2018 Liedon kunnalta Tarvasjoella sijaitsevat vuokra-asunnot (Virola I ja Virola II). Yhtiöllä on myös edelleen suunnitelma ja budjetissa liikkeellelähtövaraus uudisrakentamista varten.

Liedon Lämpö Oy

Edullisen lämmöntuotannon edellytykset paranevat tilikaudella 2017 tehtyjen investointien vuoksi. 2017 tehdyt verkostoinvestoinnit tukevat nyt rakenteilla olevien asuinalueiden liittämistä kaukolämpöön, joka mahdollistaa tuottojen kasvun tulevaisuudessa.

1.6.6 Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Konserniohjeen 2. luvun mukaan konsernijohto edustajat käyvät vuosittain tavoite- ja talousarviokeskustelut tytäryhteisön johdon kanssa. Talousarvion käsittelyn ja hyväksymisen yhteydessä määritellään yhteisön tavoitteet sekä toimintaa ja taloutta kuvaavat tunnusluvut. Tavoitteiden tulee olla talousarviokauteen sidottuja ja mitattavia.

Kunnan tytäryhteisön ja kuntayhtymän on annettava kunnanhallitukselle kuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimiseen ja sen toiminnan tuloksen laskemiseen tarvittavat tiedot (Kuntalaki 116 §). Konserniohjeen kohdan 7.1.3 mukaan osavuosisikatsaukset annetaan kunnanhallitukselle ja kunnanvaltuustolle. Ne laaditaan kunnanhallituksen antamien ohjeiden ja määrittämien aikataulujen mukaisesti. Vuosiraportointi tapahtuu tilinpäätöksen yhteydessä. Merkittävät poikkeamat hyväksytystä suunnitelmasta, talousarviosta ja rahoitusasemasta on raportoitava aina välittömästi konsernijohtolle. Tytäryhtiön on annettava tarvittaessa konsernijohtoon pyynnöstä erillisiä selvityksiä toiminnastaan ja taloudestaan.

Tytäryhteisöt ovat raportoineet toiminnastaan säännöllisesti. Toimialajohtajien kesken on jaettu vastuut tytäryhtiöiden asioiden seuraamisesta ja he raportoivat säännöllisesti kunnan johtoryhmälle. Kunnanhallitukselle ja valtuustolle on erikseen selvitetty toiminnan kannalta merkittäviä muutoksia ja tapahtumia. Konserniin kuuluvien yhteisöjen esityslistat ja pöytäkirjat on toimitettu tiedoksi kunnanhallitukselle.

Esityslistoista on keskusteltu kunnanhallituksessa ja tarvittaessa kunnanhallitus on ohjeistanut kunnan edustajia ja antanut lausuntoja käsiteltävinä olevissa asioissa. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä on järjestänyt jäsenkuntien edustajille neuvottelutilaisuuksia vuoden aikana ja tiedottanut talouden ja toiminnan kehitymisestä.

1.6.7 Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

KONSERNITULOSLASKELMA

1 000 €	1.1.-31.12.2017	1.1.-31.12.2016
Toimintatuotot	52 269	55 532
Toimintakulut	-138 306	-142 880
Osuus osakkusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	5	2
TOIMINTAKATE	-86 032	-87 346
Verotulot	75 955	75 363
Valtionosuudet	21 394	22 796
Rahoitustuotot ja -kulut	-572	-628
Korkotuotot	8	12
Muut rahoitustuotot	55	55
Korkokulut	-621	-666
Muut rahoituskulut	-15	-28
VUOSIKATE	10 746	10 185
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-8 764	-8 107
Arvonalentumiset	-26	-15
TILIKAUDEN TULOS	1 956	2 064
Laskennalliset verot	-64	-29
Vähemmistöosuudet	-1	-49
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ / ALIJÄÄMÄ (-)	1 890	1 986

Tilikauden 2017 toimintatuotot ja -kulut eivät ole vertailukelpoiset tilikauden 2016 toimintatuottojen ja -kulujen kanssa. Liedon kunnan osalta erikoissairaanhoidon läpilaskutus (Koski ja Marttila) vuositasolla noin 6 M€ on jäänyt pois vuonna 2017 sekä toimintatuotoista että toimintakuluista (ei vaikutusta toimintakatetasolla).

Konsernituloslaskelman tunnusluvut	2017	2016
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	37,8	38,9
Vuosikate/Poistot, %	122,3	125,4
Vuosikate €/asukas	549	525
Asukasmäärä	19 557	19 399

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista ($100 \cdot \text{Toimintatuotot} / \text{Toimintakulut}$). Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka jää katettavaksi verotuloista.

Vuosikate osoittaa konsernin tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, konsernin tulorahoitus on riittävä.

Vuosikate prosenttia poistoista ($100 \cdot \text{Vuosikate} / (\text{Suunnitelman mukaiset poistot} + \text{Arvonalentumiset})$). Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan konsernin tulorahoituksen olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat konserniyhteisöjen keskimääräistä vuotuista investointitasoa. Poistoilla tarkoitetaan investointien omahankintamenoa. Tulorahoituksen voidaan katsoa olevan riittävä, jos poistot kattavat pitkällä aikavälillä keskimääräiset poistonalaiset investoinnit.

KONSERNIN RAHOITUSLASKELMA

1 000 €	2017	2016
TOIMINNAN RAHAVIRTA		
Vuosikate	10 746	10 185
Tulorahoituksen korjaukset	-2 317	-1 681
	8 429	8 504
INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		
Investointimenot	-23 087	-15 222
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 268	1 305
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 113	2 252
	-17 706	-11 665
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA	-9 278	-3 161
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäykset	0	-60
Antolainasaamisten vähennykset	0	0
	0	-60
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 463	9 209
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 139	-10 328
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-702	9 976
	4 622	8 857
Oman pääoman muutokset	-19	-87
Muut maksuvalmiuden muutokset		
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-5	-5
Vaihto-omaisuuden muutos	-115	-49
Saamisten muutos	-1 121	-437
Korottomien velkojen muutos	2 188	264
	947	-227
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA	5 549	8 483
RAHAVAROJEN MUUTOS	-3 729	5 322
Rahavarat 31.12.	6 968	10 696
Rahavarat 1.1.	10 696	5 374
	-3 729	5 322

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €* Investointien tulorahoitus, % Lainanhoitokate Kassan riittävyys (pv)	-12 520 294 51,6 2,0 15,4	-3 242 459 73,2 1,0 23,3

*Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä esitetään kuntaliitoksen vuoksi vain kolmelta vuodelta viiden vuoden sijaan.

Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa. Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi.

Investointien tulorahoitus ($100 \cdot \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$), tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenoista on rahoitettu tulorahoituksella, loppuosa on rahoitettu joko pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate ($(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainanlyhennykset})$), kertoo konsernin tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi. Kun tunnusluvun arvo on alle 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisälainaa, realisoimaan konserniyhteisöjen omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Kassan riittävyys ($365 \cdot \text{Kassavarat} / \text{Kassasta maksut}$), konsernin maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa konsernin rahavaroilla.

KONSERNITASE

1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
VASTAAVAA		
PYSYVÄT VASTAAVAT	134 247	123 605
Aineettomat hyödykkeet	323	402
Aineettomat oikeudet	122	197
Muut pitkävaikutteiset menot	189	189
Ennakkomaksut	12	17
Aineelliset hyödykkeet	128 956	117 840
Maa- ja vesialueet	18 555	17 729
Rakennukset	78 399	69 980
Kiinteät rakenteet ja laitteet	25 270	22 581
Koneet ja kalusto	3 351	2 645
Muut aineelliset hyödykkeet	7	26
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 373	4 880
Sijoitukset	4 969	5 363
Osakusyhtiöosuudet	66	72
Osakkeet ja osuudet	4 749	5 138
Muut saamiset	153	153
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	898	819
VAIHTUVAT VASTAAVAT	16 004	18 435
Vaihto-omaisuus	693	577
Saamiset	8 344	7 163
Pitkäaikaiset saamiset	1 037	627
Lyhytaikaiset saamiset	7 307	6 535
Rahoitusarvopaperit	254	254
Rahat ja pankkisaamiset	6 712	10 442
VASTAAVAA YHTEENSÄ	151 149	142 859

1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
VASTATTAVAA		
OMA PÄÄOMA	41 297	40 133
Peruspääoma	31 654	31 654
Muut omat rahastot	29	27
Ed.tilikausien yli-/alijäämä	7 723	6 466
Tilikauden yli-/alijäämä	1 890	1 986
VÄHEMMISTÖOSUUDET	43	70
PAKOLLISET VARAUKSET	959	809
Eläkevaraukset	5	5
Muut pakolliset varaukset	953	803
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 009	935
VIERAS PÄÄOMA	107 841	100 912
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	48 324	43 178
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	7 723	7 221
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	32 400	32 924
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	19 394	17 589
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	151 149	142 859

KONSERNITASEEN TUNNUSLUVUT	2017	2016
Omavaraisuusaste, %	27,35	28,14
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	72,08	65,66
Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, %	76,84	70,00
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	9 614	8 452
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas	492	436
Konsernin lainakanta, 1 000 €	80 724	76 102
Konsernin lainakanta, €/asukas	4 128	3 923
Konsernin lainasaamiset 31.12., 1 000 €	0	0
Kunnan asukasmäärä	19 557	19 399

Omavaraisuusaste (100 * (Oma pääoma + Vähemmistöosuus + Konsernireservi + Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset) / (Koko pääoma - Saadut ennakot)), mittaa konsernin vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä aikavälillä. Omavaraisuuden tavoitetasona voidaan pitää 50 %:n ylittävää omavaraisuutta. Alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntakonsernissa merkittävää velkarasitetta.

Suhteellinen velkaantuneisuus (100 * (Vieras pääoma - Saadut ennakot) / Käyttötulot), kertoo, kuinka paljon konsernin käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Suhteellinen velkaantuneisuus on omavaraisuusastetta käyttökelpoisempi tunnusluku konsernien välisessä vertailussa, koska pysyvien vastaavien hyödykkeiden ikä, niiden arvostus tai poistomenetelmä ei vaikuta tunnusluvun arvoon. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet konsernilla on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

Velat ja vastuut prosenttia käyttötuloista, kertoo kuinka paljon kunnan käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun silloin, kun vieraaseen pääomaan rinnastetaan myös vuokravastuut. Tunnusluku ottaa tunnuslukua

suhteellinen velkaantuneisuus paremmin huomioon erilaisilla malleilla, kuten rahoitusleasingsopimuksilla rahoitetut hankkeet, jotka eivät näy velkana kunnan taseessa.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), luku osoittaa, paljonko konsernilla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana tai paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina.

Konsernin lainakanta (Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat), tarkoittaa korollista vierasta pääomaa.

Konsernin lainasaamiset, tarkoittaa pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja konsernin omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

1.7 Tilikauden tuloksen käsittely

Kunnanhallituksen on kuntalain 115 §:n mukaan tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä.

Kunnanhallitus tekee tilikauden tuloksen käsittelystä seuraavan esityksen:

Tilikauden ylijäämä 1.528.980,70 euroa kirjataan oman pääoman muutoksena taseeseen ylijäämäksi, josta Liedon kunnan osuus on 817.428,69 euroa ylijäämää ja Liedon Veden osuus on 711.552,01 euroa ylijäämää.

Kirjausten jälkeen taseessa olevan ylijäämän määrä on 8.516.351,90 euroa.

Talousarvion toteutuminen

2 TALOUSARVION TOTEUTUMINEN

2.1 Käyttötalouden toteutuminen

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt nettobudjetin käyttötalouden osassa tulosalueille ja muille talousarviokirjan yksiköille. Tulosalueita ja yksiköitä sitoo ne toiminnalliset tavoitteet, jotka on hyväksytty valtuustoon nähden sitoviksi. Määrärahan sitovuustaso on toimintakate. Sitovuustasoon voidaan tehdä muutoksia vain valtuuston päätöksellä.

Käyttötalouden toteutumisessa selvitetään tavoitteiden ja toimintakatteiden poikkeamat ja niiden syyt siltä osin kuin valtuusto ei ole niitä hyväksynyt talousarviomuutoksina.

2.1.1 Yhteenveto käyttötalouden toteutumisesta tulosalueittain

Tulosalue	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %	Ylityslupa
Tarkastuslautakunta							
Tulot	0	0	0	0	0	0 %	
Menot	-36	0	-36	-39	-3	-8 %	
Toimintakate	-36	0	-36	-39	-3	-8 %	
Keskusvaalilautakunta							
Tulot	30	0	30	0	-30	-100 %	
Menot	-74	0	-74	-77	-3	-4 %	
Toimintakate	-44	0	-44	-77	-33	-75 %	30
Konsernihallinto (ent. Luottamushenkilöhallinto)							
Tulot	7 598	0	7 598	7 013	-585	-8 %	
Menot	-1 879	0	-1 879	-2 000	-122	-6 %	
Toimintakate	5 719	0	5 719	5 013	-706	-12 %	637
Sisäiset palvelut							
Tulot	2 392	0	2 392	2 510	118	5 %	
Menot	-2 843	0	-2 843	-2 913	-70	-2 %	
Toimintakate	-451	0	-451	-403	48	11 %	160
Maaseutupalvelut							
Tulot	290	0	290	321	31	11 %	
Menot	-364	0	-364	-377	-13	-3 %	
Toimintakate	-74	0	-74	-56	18	24 %	
Pelastustoimi							
Tulot	0	0	0	0	0	0 %	
Menot	-1 392	0	-1 392	-1 370	23	2 %	
Toimintakate	-1 392	0	-1 392	-1 370	23	2 %	

Tulosalue	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %	Ylityslupa
Työllistäminen ja yhteispalvelu							
Tulot	578	144	722	783	61	8 %	
Menot	-2 760	-385	-3 145	-3 175	-31	-1 %	
Toimintakate	-2 181	-241	-2 422	-2 392	30	1 %	
Ympäristöterveys							
Tulot	1 633	0	1 633	1 509	-125	-8 %	
Menot	-1 818	0	-1 818	-1 693	125	7 %	
Toimintakate	-184	0	-184	-184	0	0 %	
Sote hallinto							
Tulot	149	0	149	152	3	2 %	
Menot	-630	0	-630	-649	-19	-3 %	
Toimintakate	-481	0	-481	-496	-16	-3 %	
Perhe- ja sosiaalipalvelut							
Tulot	1 115	0	1 115	993	-122	-11 %	
Menot	-10 954	0	-10 954	-10 506	448	4 %	
Toimintakate	-9 840	0	-9 840	-9 514	326	3 %	
Vanhus- ja hoivapalvelut							
Tulot	2 604	0	2 604	2 466	-138	-5 %	
Menot	-11 550	-328	-11 878	-11 731	146	1 %	
Toimintakate	-8 946	-328	-9 274	-9 265	9	0 %	
Terveys- ja sairaanhoitopalvelut							
Tulot	5 104	0	5 104	5 275	171	3 %	
Menot	-37 428	0	-37 428	-38 192	-764	-2 %	
Toimintakate	-32 324	0	-32 324	-32 917	-593	-2 %	
Koulutoimi							
Tulot	0	0	0	0	0	0 %	
Menot	-378	0	-378	-366	12	3 %	
Toimintakate	-378	0	-378	-366	12	3 %	
Yleissivistävä opetus							
Tulot	1 385	0	1 385	1 293	-93	-7 %	
Menot	-23 984	0	-23 984	-23 058	927	4 %	
Toimintakate	-22 599	0	-22 599	-21 765	834	4 %	
Varhaiskasvatus							
Tulot	1 775	0	1 775	1 646	-129	-7 %	
Menot	-14 455	0	-14 455	-14 209	245	2 %	
Toimintakate	-12 680	0	-12 680	-12 563	117	1 %	
Kulttuuripalvelut							
Tulot	389	0	389	504	115	29 %	
Menot	-3 770	0	-3 770	-3 556	213	6 %	
Toimintakate	-3 381	0	-3 381	-3 052	328	10 %	
Tekniset palvelut							
Tulot	968	0	968	980	11	1 %	
Menot	-1 585	0	-1 585	-1 570	15	1 %	
Toimintakate	-617	0	-617	-591	26	4 %	

Tulosalue	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %	Ylityslupa
Tilapalvelu							
Tulot	4 539	0	4 539	4 662	123	3 %	
Menot	-3 657	0	-3 657	-4 019	-362	-10 %	
Toimintakate	882	0	882	643	-239	-27 %	
Ruoka- ja puhtauspalvelut							
Tulot	5 725	89	5 814	5 570	-244	-4 %	
Menot	-5 666	-89	-5 755	-5 510	245	4 %	
Toimintakate	59	0	59	60	1	1 %	
Yhdyskuntatekniikka							
Tulot	175	0	175	218	43	25 %	
Menot	-1 745	0	-1 745	-1 900	-155	-9 %	
Toimintakate	-1 571	0	-1 571	-1 683	-112	-7 %	
Kaavoitus- ja mittaus-toimi							
Tulot	2 086	1 500	3 586	2 867	-719	-20 %	
Menot	-980	-300	-1 280	-1 176	103	8 %	
Toimintakate	1 106	1 200	2 306	1 691	-615	-27 %	
Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu							
Tulot	168	0	168	216	48	29 %	
Menot	-468	0	-468	-410	58	12 %	
Toimintakate	-301	0	-301	-194	106	35 %	
Vesi- ja viemärilaitos							
Tulot	3 673	0	3 673	4 246	573	16 %	
Menot	-2 722	0	-2 722	-2 705	17	1 %	
Toimintakate	951	0	951	1 541	590	62 %	
YHTEENSÄ							
Tulot	42 377	1 733	44 110	43 223	-887	-2 %	
Menot	-131 156	-1 102	-132 258	-131 204	1 054	1 %	
Toimintakate	-88 779	631	-88 148	-87 981	167	0 %	

Koko kunnan tasolla toimintakate oli noin 0,2 miljoonaa euroa talousarviota parempi. Tulosaluekohtaiset poikkeamat talousarvioon verrattuna on käsitelty lautakuntien raporteissa kohdassa 2.1.2.

Kunnan toimintatuotot alittivat talousarvion noin 0,9 miljoonaa euroa. Erityisesti pysyvien vastaavien myyntivoitot jäivät alle talousarvion.

Kunnan toimintamenot alittivat talousarvion noin 1,1 miljoonaa euroa. Erityisesti henkilöstökulut jäivät alle talousarvion (noin 2 miljoonaa euroa: Palkat ja palkkiot noin 1 miljoonaa euroa ja Henkilösivukulut noin 1 miljoonaa euroa). Toisaalta muut toimintamenot kuin henkilöstökulut olivat talousarviota suuremmat.

2.1.2 Käyttötalouden toteuma lautakunnittain

1 Tarkastuslautakunta

TOIMINTA-AJATUS

Valtuusto on Kuntalain 121 §:n mukaisesti asettanut tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat.

Tarkastuslautakunta edustaa kunnan ulkoista tarkastustoimintaa ja tehtäviin kuuluu kuntalain mukaan arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toteutuneet. Arvioinnin tulokset esitetään vuosittain laadittavassa arviointikertomuksessa, joka luovutetaan kunnanvaltuustolle. Arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin pyydetään palautteet kunnan hallintoelimiltä.

Liedon kunnan tarkastussäännön 4 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös tehdä aloitteita ja esityksiä lautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen valvonnan tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.

Kuntalain 84 §:n mukaan tiettyjen kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden on ilmoitettava julkisesti sidonnaisuuksistaan. Säännöstä on sovellettu 1.6.2017 alkaen. Kuntalain 84 §:n mukaiset sidonnaisuusilmoitukset tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Tilintarkastuspäivät	32	32	32	0 %
€ / tilintarkastuspäivä	1 666	1 666	1 224	-27 %
Lautakunnan kokouksia	10	10	13	30 %

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	0	0	0	0	
Toimintamenot	-36	0	-36	-39	-3	- 8 %
Toimintakate	-36	0	-36	-39	-3	-8 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Talous on toteutunut talousarvion mukaisesti. Toimintamenot ovat ylittyneet 3.000 euroa, koska asiahallinnan sisäisiä veloituksia ei sisällynyt talousarvioon (veloitus vuonna 2017 4.000 euroa).

2 Keskusvaalilautakunta

Toimialajohtaja Rauno Peltola

TOIMINTA-AJATUS

Keskusvaalilautakunta hoitaa vaaleihin ja kansanäänestyksiin liittyvät tehtävät virheettömästi, viivytyksettä ja taloudellisesti. Kuntavaalit ja eduskuntavaalit toimitetaan joka neljäs vuosi, EU-vaalit joka viides vuosi ja tasavallan presidentin vaali joka kuudes vuosi.

Kuntavaalit toimitettiin huhtikuussa 2017. Presidentinvaali järjestettiin tammikuussa 2018.

TOIMINNALLISET TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Tavoite	Toimenpiteet/mittarit	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Kuntavaalien 2017 järjestäminen onnistuneesti	Kuntalaisilta ja luottamushenkilöiltä saatava palaute	Toteutui

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	30	0	30	0	-30	-100 %
Toimintamenot	-74	0	-74	-77	-3	-4 %
Toimintakate	-44	0	-44	-77	-33	-75 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Talousarvio on sisältänyt tukia valtiolta noin 30.000 euroa. Tilikaudella 2017 järjestetyistä kuntavaaleista ei saada tukea valtiolta, joten talousarvioon sisältyneet tulot eivät ole toteutuneet. Ylityslupa 30.000 euroa on saatu kunnanvaltuustolta (125/11.12.2017).

3 Kunnanhallituksen alainen toiminta

3.1 Hallinto

Konsernihallinto (ent. Luottamushenkilöhallinto)

Sisäiset palvelut

Maaseutupalvelut

Pelastustoimi

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Hallintopalveluiden vastuualueen tehtävänä on luoda hyvät olosuhteet kunnan ylimmälle päätöksenteolle sekä tukea toimialoja talouden, juridiikan sekä henkilöstö- ja tietohallinnon asiantuntijuutta edellyttävissä toimissa. Kunnanhallituksen toimialueen strategiset tavoitteet ovat yhteisiä kaikille toimialoille. Hallintopalvelut osaltaan edesauttaa strategisten tavoitteiden saavuttamista yhteistyössä muiden toimialojen kanssa.

Ihmisläheisen toimintakulttuurin ja maaseutumaisen ympäristön säilyttäminen sekä joustavat monipuoliset palvelut ovat keskeisinä tavoitteina. Palvelut tuotetaan kustannustehokkaalla ja vaikuttavalla tavalla huomioiden kunnan talouden raamit.

Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa hyvää ja asiantuntevaa palvelua. Henkilöstöpalveluiden tehtävänä on tukea ja ohjata kunnan henkilöstöhallinnon ja -työn prosesseja tavalla, joka varmistaa kuntalaisille hyvät ja laadukkaat palvelut. Henkilöstön työhyvinvointia ja sairauspoissaolojen kehitystä seurataan säännöllisesti. Keskeisinä tavoitteina ovat henkilöstön hyvinvoinnin lisääminen sekä poissaolopäivien ja sairausajan kustannusten väheneminen.

Hallinnon tuottamien palvelujen tulee olla joustavasti saatavissa. Tietojärjestelmien toiminnan varmistamisella ja sähköisen asioinnin mahdollistamisella tietohallinto tukee aktiivisesti toimialoja niiden perustehtävän suorittamisessa.

Hallintopalveluissa on jatkettu toiminnan yhtenäistämistä henkilöstöjärjestelyin sekä uusia toimintatapoja ja yhteistyömahdollisuuksia kartoittamalla. Uusien toimintatapojen omaksuminen ja työnkuvien muutokset ovat lähivuosien aikana tarpeellisia myös eläköityvän henkilökunnan eri toimintoihin liittyvän osaamisen ja tietotaidon siirtämiseksi tehtävät vastaanottaville työntekijöille. Tilikaudella 2017 on käynnistetty eläköitymisten edellyttämät toimistosihiteerien rekrytoinnit. Kunnanhallitus on hyväksynyt toimistosihiteerien toimenkuvien muutokset sekä täyttöluvat.

Hallintopalveluita työllistivät alkuvuonna 2017 edelleen kuntalain ja hankintalain uudistamisen aiheuttamat muutokset. Kuntalain muutos on huomioitu myös uuden luottamushenkilökauden valmisteluun liittyvissä toimenpiteissä ja koulutuksessa. Kuntalain muutoksen edellyttämät täydennykset hallintosääntöön, sisäisen valvontaan ja konserniohjaukseen ovat edellyttäneet kyseisten sääntöjen ja ohjeiden täydentämistä. Hallintosääntö on hyväksytty valtuustossa keväällä 2017 ja sitä vielä tarkennettu elokuussa 2017. Konserniohje ja sisäisen valvonnan yleisohje on käsitelty kunnanhallituksessa syyskuussa 2017. Talouspäällikön rekrytoinnin mahdollistamana koko kunnan talouden seuranta on kyetty tehostamaan ja yhteistyötä toimialojen talousvastaavien kanssa lisäämään.

Käyttösuunnitelmassa ennakoitiin, että talousarviovuodelle 2017 haastetta tuo verotulojen ennakoitu väheneminen. Verotulojen toteuma oli kuitenkin positiivinen ja ne toteutuivat 2,2 % talousarviota suurempina.

Käyttösuunnitelmassa ennakoitiin selvää laskua valtionosuuksiin talousarviovuodelle 2017. Valtionosuudet toteutuivat kuitenkin 1,2 M euroa talousarviota suurempina.

Konsernihallinto (ent. Luottamushenkilöhallinto)

Kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, kunnanjohtaja
Kunnanjohtaja Esko Poikela

TOIMINTA-AJATUS

Konsernihallintoon kuuluvat kunnanvaltuusto, kunnanhallitus, kunnanjohtaja ja elinkeinotoimi. Kunnanvaltuusto päättää voimavarojen käytöstä, strategiasta ja kunnan toimintaan keskeisesti vaikuttavista asioista. Kunnanhallitus ja valtuusto edistävät demokraattisesti kaikilla toimillaan kunnan ja sen asukkaiden hyvinvointia kuntastrategian mukaisesti. Kuntastrategian 2015 - 2020 (2025) mukaisia tavoitteita ja kunnan tulevaisuuden menestyksen tekijöitä ovat:

Liedon kunnassa ovat Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät

Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää

Lieto toimii! – Lieto on aktiivinen ja liikkuva

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat	Lieto on viihtyisä ja turvallinen paikka elää, kasvaa, asua ja harrastaa.	Toteutetaan kuntastrategian mukaiset talousarvioon sisältyvät toimenpiteet.	Pääosin toteutettu.
Suomen tyytyväisimmät yrittäjät	Toteutetaan valtuuston hyväksymän elinkeino-ohjelman mukaiset tavoitteet ja toimenpiteet.	Elinkeino-ohjelman toteutumisesta raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä. Toteutetaan ensimmäinen yritysalueen kehittämishanke (Tuulissuo-Avanti).	Lieto on säilyttänyt asemansa Suomen yrittäjämönteisimpänä kuntana. Avantin kehittäminen on edennyt myönteisesti ja tonttien kysyntä kasvussa.

Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pöhinää.	Lietolaiset yhdistykset, järjestöt ja yritykset tuottavat kuntalaisia aktivoivaa ja yhteisöllisyyttä tukevaa harrastustoimintaa ja tapahtumia. Lieto tunnetaan aktiivisena, asukas- ja yrittäjäystävällisenä kuntana.	Kunta edistää ja tukee yhdistys- ja järjestötoimintaa koko Liedon kunnan alueella sekä mahdollistaa erikäisiä kuntalaisia kokoavien tapahtumien järjestämisen. Kuntamarkkinoinnin (yritysmarkkinointi) painopiste laajenee seudullisesta valtakunnalliseksi. Liedon kunta ja sen toimialat osallistuvat aktiivisesti Suomi 100 itsenäisyyden juhluvuoden toimintaan yhteistyössä kuntalaisten, yhdistysten ja yritysten kanssa.	Yhdistys- ja järjestötoiminta on ollut aktiivista koko kunnan alueella. Kuntamarkkinoinnin painopistettä on kohdennettu tarkoituksenmukaisilla perusteilla. Suomi 100 -juhluvuoden tapahtumia järjestettiin runsaasti ja vanhus- ja vammaisneuvoston ehdotusten mukaisesti on toteutettu vanhus- ja vammaisväestön hyvinvointiin kohdistuvia toimia.
Terve, investoinnit mahdollistava talous	Kunnan toimipisteiden (kiinteistöjen) määrä vähenee kaudella 2017–2018. Toteutetaan Sote-kiinteistöjen hallittu yhtiöittäminen.	Kunta myy tai ulosvuokraa toiminnan kannalta tarpeettomat kiinteistöt vuosien 2017–2018 aikana. Terveyskeskus yhtiöitetty ja toimintatapa muiden kiinteistöjen osalta päätetty vuoden 2017 aikana	Tarpeettomat kiinteistöt on osittain kartoitettu. Terveyskeskuksen yhtiöittämistä ei ole toteutettu sote-uudistuksen lykkääntymisen ja uudistuksen sisällön tarkentamattomuuden vuoksi
Lieto kasvaa ja kehittyy	Varmistetaan monipuolisen yritys- ja asuntotuotannon ja väestökasvun edellytykset.	Aktiivisella ennakoivalla maapolitiikalla ja kaavoituksella huolehditaan riittävästä ja monipuolisesta yritys- ja asuntotontitarjonnasta.	Kunnan maahankinta ja kaavoitus on ollut aktiivista ja suunnitelmallista.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Talouden ja taloudellisen toimeliaisuuden voimakas elpyminen ja työttömyyden väheneminen sekä pitkäaikaistyöttömyyden torjumisessa onnistuminen ovat merkittävästi laskeneet talousarviota laadittaessa määritellyjä uhkakuvia verotulojen kertymän ja valtionosuuksien alenemisesta sekä tontinmyyntitulojen vähenemisestä. Investointien ja poistojen epäsuhteen ja lainakannan kasvun aiheuttamaan uhkaan on edelleen kiinnitettävä huomiota.

Kunnanhallituksen alaisen toiminnan valvonnan ja riskienhallinnan toimivuus ja riittävyys ovat hyvällä tasolla. Tilikaudella 2017 on täydennetty ja päivitetty hallintosääntö, sisäisen valvonnan yleisohje ja konserniohje. Sisäisen valvonnan ohjeiden jalkauttamista jatketaan tilikauden 2018 aikana.

Hallintopalveluissa palveluiden sujuvuuden jatkumisen kannalta henkilöstön eläköityminen on ollut tulevien vuosien henkilöstöön liittyvä riski. Tämän hallitsemiseksi on tilikauden 2017 aikana tehty päätöksiä ja toimia, joilla riski kyetään pitämään hallittuna.

TOIMINTASUUNNITELMA

Toteutetaan vuoden 2017 kuntavaalit sekä valmistaudutaan vuoden 2018 presidentin- ja maakuntavaaleihin. Järjestetään kuntavaalien ja kuntavaalissa valittujen luottamushenkilöiden koulutukset. Kuntastrategian päivittäminen uuden kuntalain mukaiseksi. Käynnistetään Elinkeino-ohjelman tavoitteiden mukaiset toimenpiteet ja ohjelman toteutumisen arvioinnista raportoidaan tilinpäätöksen yhteydessä.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Vertailuhinta	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Luottamushenkilöhallinto, toimintakulut €/asukas	90,00	99,61	102,28	2,7 %
Asukasluku 31.12.	19 399	19 515	19 557	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	7 598	0	7 598	7 013	-585	-7,7 %
Toimintamenot	-1 879	0	-1 879	-2 000	-121	-6,4 %
Toimintakate	5 719	0	5 719	5 013	-706	-12,3 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-2 020	0	-2 020	-2 016	4	0,2 %
Tilikauden tulos	3 699	0	3 699	2 997	-702	-19,0 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Talousarvioon sisältyneet kertaluontoiset pysyvien vastaavien luovutusvoitot noin 437.000 euroa eivät toteutuneet. Lisäksi sisäiset pääomavuokratuotot ovat toteutuneet noin 170.000 euroa talousarviota alhaisempina. Toteutumatta jääneiden tuottojen vuoksi on saatu kunnanvaltuustolta ylityslupa 637.000 euroa (KV 125/11.12.2017).

Toimintamenot

Toimintamenot ylittävät talousarvion johtuen koko kunnan tasolla tilinpäätökseen kirjatuista henkilösivukulujaksotuksista. Tilikauden 2016 jäännösmaksuja kertyi vuonna 2017 enemmän kuin oli kirjattu henkilösivukuluiksi tilinpäätökseen 2016.

Toimintakate

Toimintakate alitti talousarvion yhteensä noin 700.000 euroa johtuen toteutumatta jääneistä pysyvien vastaavien luovutusvoitoista ja sisäisistä pääomavuokratuotoista sekä arvioitua suuremmista koko kunnan tasolla kirjattavista henkilösivukulujaksotuksista ja arvioitua suuremmista jäännösmaksuista vuodelta 2016.

Sisäiset palvelut

Hallintopalvelut, tietohallinto ja henkilöstöpalvelut

Toimialajohtaja Rauno Peltola
Talouspäällikkö Silja Ruusu
Henkilöstöpäällikkö Katja Laalo
Vs. Tietohallintopäällikkö Ari Toivola

TOIMINTA-AJATUS

Hallintopalvelujen toimiala hoitaa kunnanhallituksen ja valtuuston sekä keskusvaalilautakunnan ja yhteistyötoimikunnan valmistelu- ja täytäntöönpanotehtäviä. Toimialaan kuuluu myös maaseutupalvelut, jonka tehtävänä on hoitaa sopimus pohjalta Liedon lisäksi 11 kunnan maaseutuhallintotehtävät. Hallintopalveluiden toimiala palvelee sekä ulkoisia että sisäisiä asiakkaita.

Hallintopalveluiden toimiala huolehtii:

- asiahallinnasta
- taloushallinnosta
- henkilöstöhallinnosta
- tietohallinnosta
- vuokra-asuntojen asukasvalintoihin liittyvistä tehtävistä
- vaaleihin liittyvistä tehtävistä

TOIMINTASUUNNITELMA

Asiahallintopalvelut

- Suurin osa kuntalain muutoksista tuli voimaan uuden vaalikauden alussa 1.6.2017 ja koskivat kunnan hallintoa ja päätöksentekoa, joiden osalta hallintosäännön sisältöön ja toimintatapojen muutokseen liittyvät koulutukset ja tiedottaminen toteutetaan kevään 2017 aikana.
- Vastuu vaaleihin liittyvistä tehtävistä on keskusvaalilautakunnalla ja hallintopalveluilla. Kuntavaalit järjestetään huhtikuussa 2017. Seuraava presidentinvaali ja mahdollisesti maakuntavaali suoritetaan tammi-helmikuussa 2018. Tämä edellyttää vaaleihin liittyviä valmistelutoimenpiteitä jo vuoden 2017 aikana.

- Kunnan hankintaohjeet on päivitetty vastaamaan hankintalain muutoksia. Hankintoja tekevien ja kilpailuttavien henkilöiden koulutustautuminen toteutetaan samassa yhteydessä hankintatoimen muun kehittämistoiminnan kanssa.
- Vuosien 2017 – 2018 välillä laskentapalvelujen ja asiahallintapalvelujen henkilöstössä tapahtuu muutoksia. Tämän vuoksi suunnitellaan ja toteutetaan osaamisen siirtämiseksi ja tehtävien hoidon varmistamiseksi tarpeelliset henkilöstöjärjestelyt.
- Kartoitetaan kirjaamisen ja arkistoinnin toimintatavat sekä kehittämistarpeet. Toteutetaan tarvittavat muutokset.

Laskentapalvelut

- Talousarvion 2017 toimintasuunnitelmassa todettiin, että talous- ja henkilöstöhallinnossa (laskentapalvelut) käytiin neuvotteluja yhteistyöstä itäisten kuntien kanssa. Ratkaisuja ennakoitiin tehtävän loppuvuodesta 2016 ja samassa yhteydessä ennakoitiin käsiteltävän talous- ja henkilöstöhallinnon ohjelmistoratkaisuja. Talous- ja palkkahallinnon palvelukeskus on aloittanut toimintansa 1.1.2017 vastuukuntamallilla siten, että Kaarinan kaupunki on toiminut vastuukuntana. Osa talous- ja palkkahallinnon henkilöstöstä on siirtynyt 1.1.2017 alkaen Kaarinan kaupungin palvelukseen.
- Taloushallinnon asiantuntijuutta vahvistetaan tukemaan kunnan strategista päätöksentekoa. Yhteistyötä toimialojen kanssa tiivistetään talouden suunnittelun ja ohjauksen edelleen kehittämiseksi.

Henkilöstöpalvelut

- Henkilöstöpalveluiden tehtävänä on ohjata kunnan henkilöstöhallinnon ja -työn prosesseja tavalla, joka varmistaa kuntalaisille hyvät ja laadukkaat palvelut.

Tietohallinto

- Tietohallinto toimii aktiivisessa yhteistyössä toimialojen kanssa siten, että toiminnassa huomioidaan kokonaisarkkitehtuuri ja vuonna 2016 laadittu tietohallintosuunnitelma.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Joustavat, asiakaslähtöiset ja asiantuntevat palvelut kuntalaisten ja kunnan eri toimialojen saatavilla.	Tiivistetään talouspalveluiden, henkilöstöpalveluiden, hankintojen, tietohallintopalveluiden ja asiahallinnan yhteistyötä ja neuvontaa toimialoille.	Yhteistyötä ja neuvontaa on lisätty erityisesti taloushallinnon Potter -työryhmän ja hankintojen osalta. Otettu laajemmin käyttöön uusi kilpailutusohjelma Cloudia ja järjestetty käyttöönottokoulutukset.

	Hyvinvoiva henkilöstö tuottaa hyvää palvelua.	Toteutetaan henkilöstön hyvinvoinnin ja jaksamisen edistämiseen liittyviä toimia. Toteutumista mitataan henkilöstön työhyvinvointikartoituksella.	Työhyvinvointikysely toteutettu, käsitelty ja toimipaikat ovat valinneet kehittämiskohteet. Tiivis yhteistyö työterveyshuollon ja KEVA:n kanssa. Kunta tarjoaa monipuolisia liikuntamahdollisuuksia. Vartu-malli aktiivisessa käytössä.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Arvion mukaan sisäisten palvelujen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuus ja riittävyys ovat hyvällä tasolla. Tavoitteiden toteutuminen on varmistettu aktiivisella osaamisen johtamisella, ohjauksella ja valvonnalla.

Epävarmuustekijänä käyttösuunnitelmassa nähtiin loppuvuonna 2016 päätetyn itäisten kuntien talouspalvelujen yhteistyö sekä muu henkilöstön vaihtuminen, jotka edellyttävät osaamisen säilymisen sekä organisaatioiden välisen yhteistyön sujuvuuden varmistamista. Palvelukeskuksen toimintaperiaatteet ja ohjelmistoratkaisut ovat vielä kesken. Hallintopalvelut pyrkii mahdollisimman hyvin ennakoimaan palvelukeskustoiminnan käynnistymisen vaikutukset kunnan laskentapalveluiden käytännön järjestämiseen.

Henkilöstön vaihtumiseen ja osaamisen säilyttämiseen liittyvät uhkatekijät ja riskit on hallittu toimenkuvien tarvelähtöisellä suunnittelulla sekä hallituilla rekrytointiprosesseilla.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Työntekijöiden määrä*	1 274	1 131	1 342	18,7 %
Sairauspoissaolot pv**	17 990	16 500	21 854	32,4 %
Sairauspoissaolot keskimäärin/henkilö	16,2	14,0	19,2	37,1 %

* Työterveyshuollon piirissä olleet henkilöt 31.12.2017

** Sairauspoissaolopäiviä on vuonna 2017 enemmän kuin talousarviossa 2017 on ennakoitu. Erityisesti yli 30 päivää kestävät sairauspoissaolot ovat lisääntyneet.

Vertailuhinnat	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Työterveyshuolto € / työntekijä*	182	228	260	14 %
Maksetut sairauspäivien palkat**	1 324 000	1 674 000	1 421 557	-15 %
Hallintopalvelut (sisäiset palvelut) €/asukas***	153,77	145,70	148,96	2,2 %
Asukasluku	19 399	19 515	19 557	

* Työterveyshuollon piirissä olevat henkilöt 31.12.2017, Kela-korvausten vähentämisen jälkeen

** Maksettuja sairauspäivien palkkoja tarkasteltaessa on otettava huomioon, että kunnan osuus sairauspäivien palkoista pienenee poissaolojen pidentyessä (30/60/90 päivää)

*** Toimintamenot € / asukas (ei huomioi sisäisten palvelujen toimintatuloja)

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 392	0	2 392	2 510	118	4,9 %
Toimintamenot	-2 843	0	-2 843	-2 913	-70	-2,5 %
Toimintakate	-451	0	-451	-403	48	10,6 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-52	0	-52	-51	1	1,9 %
Tilikauden tulos	-503	0	-503	-454	49	9,7 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Asiahallinnan sisäisiä veloituksia noin 100.000 euroa ei sisällynyt talousarvioon 2017.

Toimintamenot

Toimintamenot toteutuivat kokonaisuutena olennaisesti talousarvion mukaisesti.

Toimintakate

Toimintakate on talousarviota parempi johtuen siitä, ettei asiahallinnan sisäisiä veloituksia sisällynyt talousarvioon 2017.

Maaseutupalvelut

Toimialajohtaja Rauno Peltola
Maaseutupäällikkö Nina Pohjanpalo

TOIMINTA-AJATUS

Tavoitteena on turvata EU-lainsäädännön vaatimusten täyttyminen, huolehtia tulvavahinkojen ja riistavahinkojen arvioinneista, pitää eläinrekisteriasiat ajan tasalla sekä tehdä hukkakaurakatselmuksia. Maaseutupalvelut on nimetty paikalliseksi maaseutuelinkeinoviranomaiseksi, joka hoitaa valtion kunnalle määräämät maaseutuhallinnon tehtävät. Liedon maaseutupalvelut käsittää seuraavat kunnat: Aura, Koski TI, Lieto, Marttila, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Raisio, Rusko ja Turku.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisemmät yrittäjät	Maaseutupalveluiden sähköisen asiainnin lisääminen	Tiedotteet, koulutustilaisuudet, yksilölliset työpajat. Sähköisten tukihakemusten määrän kasvu 90 %:n. (Vuonna 2016 88 %)	Liedon maaseutupalvelut järjesti vuoden aikana kuntiemme alueella 9 koulutustilaisuutta ennen kevään tukihakua, lisäksi kaksi VIPU-palvelun käyttökoulutusta. Koulutuksen tarkoituksena oli lisätä sähköisen tukihaun suosiota. Sähköisten tukihakemusten osuus oli 91,2 % (Vuonna 2016 88,6%, joten kasvua 2,3%) Yhdessä Ely-keskuksen kanssa järjestimme seutukunnallisen koulutustilaisuuden muuttuneista tukiehdoista sekä pakollisen ympäristötukikoulutuksen.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Kunnan antamalla maksajavirasto vakuutuksessa vakuutetaan että, maaseutuhallinnossa on käytössä järjestelmä, jolla saadaan riittävä varmuus, että maksajavirastotehtävien perustana olevat toimet ovat laillisia ja sääntöjenmukaisia. Vakuutus perustuu myös siihen, että tukihakemusten tukikelpoisuutta ja tuen myöntämismenettelyä kunnan maksajavirastotehtävien osalta hallinnoidaan, valvotaan ja dokumentoidaan yhteisön sääntöjä noudattaen. Vakuutuksessa myös vahvistetaan, että kunta on huomioinut petosriskit hallinnollisissa prosesseissa ja kunnan tiedossa ei ole seikkoja, jotka voisivat vahingoittaa yhteisön

taloudellisia etuja. Tavoitteiden toteutuminen varmistetaan aktiivisella osaamisella. Aktiivinen osaaminen saavutetaan riittävällä ja säännöllisillä koulutuksilla.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Suoritteet	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Tukikelpoisten tilojen lukumäärä	1 344	1 338	1 295	-43

Vertailuhinnat	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
€ / tila	251	272	291	19 €

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	290	0	290	321	31	10,7 %
Toimintamenot	-364	0	-364	-377	-13	-3,6 %
Toimintakate	-74	0	-74	-56	18	24,3 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	0	0	0 %
Tilikauden tulos	-74	0	-74	-56	18	24,3 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintakate on talousarviota parempi johtuen siitä että, kuntien maksuosuudet on arvioitu liian pieniksi talousarvion laadintavaiheessa.

Pelastustoimi

Kunnanjohtaja Esko Poikela

TOIMINTA-AJATUS

Laadukkaat pelastustoiminta-, turvallisuus- ja ensihoitopalvelut tuotetaan Varsinais-Suomessa ammattitaitoisesti, tasapuolisesti ja nopeasti kaikkina vuorokauden aikoina. Aluepelastuslaitos tuottaa pelastustoimen palveluja Varsinais-Suomen maakunnan 28 kunnan alueella aluepelastuslautakunnan hyväksymän palvelutasopäätöksen mukaisesti. Aluepelastuslaitos tuottaa ensihoitopalveluja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiriin palvelutasopäätöksen mukaisesti.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Vertailuhinta	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Toimintakulut €/asukas	69,98	71,33	70,04	1,8 %
Asukasluku	19 399	19 515	19 557	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	0	0	0	0	
Toimintamenot	-1 392	0	-1 392	-1 370	22	1,6 %
Toimintakate	-1 392	0	-1 392	-1 370	22	1,6 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-4	0	-4	-4	0	0 %
Tilikauden tulos	-1 396	0	-1 396	-1 374	22	1,6 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toteuma on talousarvion mukainen.

3.2 Työllistäminen ja yhteispalvelu

Toimialajohtaja Oili Paavola
Työllisyyspäällikkö Soile Nieminen

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Työllistämisen vastuualueella Liedon kunnan tehtävänä on edistää työllisyyttä Liedossa ja Liedon työssäkäyntialueella, nostaa alueen työllisyysastetta, turvata muuttuvan työelämän työvoimatarpeita, luoda työmahdollisuuksia työnhakijoille, edistää eri toimijoiden yhteistyötä sekä nostaa kunnan alueella toimivien yritysten tunnettuutta ja rekrytointiedellytyksiä (Liedon työllisyydenhoidon aiesopimus 2017). Kunnan vastuu työttömyyden hoidosta tulee lisääntymään. TE-toimistojen tehtäväksi tulee työnvälitystoiminta. Työnhakijan roolia työnhaussa aktivoidaan. Sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen kunnan vastuu työllisyyden hoidosta on vielä selkiytymätön.

Työttömyys vähenee Varsinais-Suomessa. Osaavat henkilöt työllistyvät avoimille markkinoille nopeasti. Työttömien määrä on vähentynyt lähinnä suorittavien tehtävien ammattiryhmässä. Kaiken kaikkiaan työvoiman kysyntä on kasvanut. Valtio kuitenkin siirtää vastuun vaikeimmin työllistyvistä kunnille ja näin ollen työllistämispalveluiden asiakasmäärään työllisyyden paraneminen ei vaikuta. Työllistämispalveluiden asiakkaiden palvelutarve lisääntyy.

Työttömien määrän vähentyessä, kasvaa jäljelle jäävien työttömien palvelutarve. Osaajille löytyy työtä. Mikäli työllistymisessä on ongelmia; osaamisvaje, koulutusvaje, fyysinen tai psyykinen terveys ei ole kunnossa, päihdeongelmat tms., niin työttömyys pitkittyy ja työllistyminen vaikeutuu. Erityiskoulusta valmistuneiden nuorten määrä kasvaa. He eivät löydä polkuaan työelämään.

Työttömyystilanne vaihtelee parinkymmenen vuoden trendeillä. 1990-luvulla oli paljon työttömyyttä, jonka satoa edelleen korjaillaan. Vuoden 2008 tienoilla oli pieni notkahdus ja nyt edelleen haetaan nousua suhdanteisiin. Nousua on näköpiirissä, muuta ei nopeaa. Lamakaudet toistuvat ajoittain. Täystyöllisyyteen ei tulla koskaan pääsemään.

Kuntien lakisääteiset veloitteet:

- ikääntyvien työllistämismenestys
- kuntouttava työtoiminta
- työmarkkinatuen rahoitus
- työttömien terveyden edistäminen
- työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu
- poliittisen tahdon mukaan muut palvelut.

Kunnalla on myös vastuu nuorisotakuusta. Kaikille peruskoulun päättävälle taataan koulutus-, työ- tai kuntoutuspaikka. Lisäksi jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi joutumisesta. Nuorisotakuuseen liittyy koulutustakuu, jonka mukaan jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, oppisopimuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin.

Kunta maksaa 300 – 999 päivää työttömänä olleiden työmarkkinatukimaksuista 50 %. Lisäksi yli 1000 päivää työmarkkinatuella olleista kunta maksaa 70 % työmarkkinatukimaksuista.

Kunnan osarahoittamaa työmarkkinatukimaksua kertyi vuonna 2017 yhteensä 437 688 €, vuonna 2016 426 823 €, vuonna 2015 397 240 € ja vuonna 2014 121 214 €. Muutos johtuu siitä, että vuoden 2015 alusta kunnan vastuulle tulivat vähintään 300 pv työmarkkinatuella olleet, kun aiemmin se oli vähintään 500 pv työmarkkinatuella olleet.

Monialaisten palvelukeskusten toiminta (TYP) käynnistyi 1.1.2016. Palvelukeskuksen asiakkaina ovat työmarkkinatukea vähintään 300 päivää työttömyyden perusteella saaneet tai henkilöt, jotka ovat täyttäneet

25 vuotta ja olleet työttöminä yhtäjaksoisesti vähintään 12 kk taikka ovat alle 25 -vuotiaita ja olleet työttöminä yhtäjaksoisesti vähintään 6 kk.

Lieto ei ole mukana TEM:n työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisessa kokeiluhankkeessa yhdessä muiden Turun seudun kuntien kanssa vuosina 2017 – 2018. Kokeiluhankkeeseen Turun seudulta osallistuvat Turku, Raisio, Naantali ja Paimio.

Työllistämispalveluiden ja Toimintakeskuksen yhteinen tilahanke on vireillä. Työllistämisen tilahanke odottaa maakuntaudistuksen täsmentymistä.

Kierrätystoiminnot ovat kiinteä osa Kisällikellarin toimintaa. Kierrätykseen kautta ylläpidetään mielekkäitä työtoimintamuotoja ja mahdollistetaan useita työtoimintapaikkoja. Kierrätyskeskuksen toiminta on kestävän kehityksen mukaista ja kattaa sen kaikki kolme keskeistä osa-aluetta: sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys. https://www.facebook.com/kisallikellari/info?tab=page_info.

Yhteispalvelun vastuualueella palvellaan ulkoisia ja sisäisiä asiakkaita, hoidetaan kunnanviraston toimitilojen tilavaraukset, puhelunvälitys, kunnantalon kulunvalvonta sekä yleinen neuvonta. Yhteispalvelupisteen palveluneuvojat hoitavat Föli –liikenteen matkakorttiasioita ja ottavat vastaan kunnalle tulevia maksuja. Yhteispalvelupisteen asiakasmäärät ovat kasvussa. Erityisesti Föli –korttien myynti ja lataus ovat lisänneet asiointia. Yhteispalvelupisteessä ovat nähtävänä kuulutukset, asemakaavamuutokset, tonttijaot ja katusuunnitelmat. Palvelupisteen tietokoneet ovat asiakkaiden käytettävissä sähköisessä asiointissa.

Yhteispalvelun vastuualueelle kuuluu Liedon joukkoliikenteen eli Fölin kehittäminen yhä paremmin kuntalaisia palvelevaksi, kestävää kehitystä ja ympäristösuojelua tukevaksi matkustusmuodoksi. Föli on osa seutukunnallista joukkoliikennettä, jota hallinnoidaan Turun kaupunkiseudun joukkoliikennetoimistosta Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunnan alaisena.

Kriittiset menestystekijät vuoteen 2020/2025 (hyväksytty valtuustossa 15.6.2015);

- Lieto kasvaa ja kehittyy: väestönkasvutavoite on 1-1,5 % /vuosi
- Työpaikkojen määrä kunnassa kasvaa
- Terve, investoinnit mahdollistava talous; vuosikate on yhtä suuri tai suurempi kuin vuotuiset investoinnit
- Veroprosentti (kunnallisvero ja kiinteistövero) on enintään Turun ydinkaupunkiseudun (Turku, Kaarina, Raisio, Rusko) keskiarvo.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Yhteispalvelun palvelujen toimivuus ja myönteinen asenne ovat kunnan käyntikortti. Henkilökohtaista palvelua arvostetaan yhä edelleen ja yhteispalvelu vastaa tähän tarpeeseen. Palveluneuvojien tehokas Föli –palvelu edesauttaa hyvien liikenneyhteyksien toteutumista ja kehittää myönteistä kuntakuvaa. Fölin linja- ja reittiverkoston kehittäminen yhä joustavammaksi lisää kuntalaisten ja yritysten tyytyväisyyttä.

Työllisyyspalvelut/Kisälli muodostaa oivan ympäristön kunnan eri toimialojen, yritysten ja kolmannen sektorin tehokkaaseen yhteistyöhön, mikä edesauttaa joustavaa ja mahdollistavaa työllisyydenhoitoa. Esim. yritys- ja rekrytointipalvelu ottaa huomioon paikalliset ja seudulliset yrittäjät toteuttaen kehittämishakuista ja myönteistä toimintaotetta. Kierrätyksestä tiedottaminen kehittää myönteistä kuntakuvaa: kunta pitää huolta sekä asukkaista että ympäristöstä ja kannustaa kuntalaisia omaehtoisuuteen.

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Yritysyhteistyö- ja rekrytointipalvelussa tehdään yhteistyötä yritysten kanssa. Yritysten kanssa on kehitetty toimiva palvelupakettimalli, joka helpottaa työnantajien rekrytointia mm. sopivien työnhakijoiden löytämisessä ja työllistämistukien anomisessa. Yhteistyötä kehitetään edelleen yritysten, koulujen, TE-toimiston ja

työllistämispalveluiden kanssa ja tavoitteena on edistää Liedon kunnan työpaikkaomavaraisuuden kasvua ja työllistymistä.

Joukkoliikenteen eli Fölin osalta tulee yritysvaikutus kohdistumaan ennen kaikkea liikennöitsijöihin. Toisaalta Fölin tarjonta mahdollistaa työvoiman helpon liikkumisen mm. työpaikkakeskittymiin ja siten edesauttaa yritystoimintaa.

TOIMINTA-AJATUS

Työllistäminen ja yhteispalvelu –toimialalla panostetaan monipuoliseen palveluneuvontaan ja -ohjaukseen sekä työllistämisen että kierrätyksen osa-alueilla unohtamatta Fölin markkinointia ja asiakaspalvelua osana yhteispalvelua.

TOIMINTASUUNNITELMA

Työllistäminen ja yhteispalvelu -toimialan, Föli mukaan lukien, toiminta on poikkihallinnollista, missä kunnan toimialojen yhteistyön merkitys korostuu sekä työllistämisen että yhteispalvelun vastuualueella. Toimialojen keskinäisellä yhteistyöllä ja toisaalta hyvällä yritysyrityksellä saadaan työllistämiseen tehokkuutta ja tuloksia. Elokuussa 2016 nimetty Föli -työryhmä ideoi, kehittää ja tekee ehdotuksia Fölin liikennöintiin, linjoihin ja käytäntöihin tavoitteenaan löytää mahdollisimman hyvin kuntalaisia palvelevat linja- ja reittiratkaisut. Fölin markkinointia tullaan kehittämään aktiivisesti.

Strateginen tavoite /Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet ja mittarit	Toteuma
Tyytyväiset kuntalaiset ja yrittäjät.	Yhteispalvelu (sisäinen ja ulkoinen palvelu). Fölin tunnettuuden ja käytön lisääminen > tulojen lisääntyminen Yhteispalvelun ja kirjaston palvelupisteen yhdistäminen vuonna 2017.	Seurataan asiakkaiden ja rahaliikenteen määrää. Markkinointia tehostetaan / Seurataan Fölin nousumääriä. Yhteisen palv.neuv. resurssitarve, esim. ➤ asiakasmäärät	Asiakkaita keskimäärin 80 päivässä. Kassan kk-summa n. 10.000 €. 1500 € mainontaan mm. paikallislehdissä. Nousut +9,9%, linjaKM+5,3%, €:t + 7,7% Asiaa valmistellaan.
Tyytyväiset kuntalaiset ja yrittäjät./ Työllisyyden hoitaminen.	Työllistymisen edistäminen eri toimijoiden, yhteistyökumppaneiden ja toimialojen moniammatillisella yhteistyöllä.	Työllisyydenhoidon asiakkaat 550 hlöä, (515, v. 2015) Etsivän asiakkaat 100 hlöä (90, v.2015) Kesätyöntekijät 130 (135, v.2015). Muualla kuin työttömänä olevien (työ, työkokeilu, kuntouttava työtoiminta, muu palvelu, koulutus, sairasloma, eläke tms.) toimenpiteen sovitusti	Työllisyydenhoidon asiakkaat 576 hlöä. Etsivän asiakkaat 95 hlöä Kesätyöntekijät 149 hlöä ja 10 kesätyöseteliä. Muualla kuin työttömänä olevien osuus toimenpiteen sovitusti päättyessä on 81 %.

	Yritysyhteistyön tehostaminen osana työllisyyden hoitoa.	päätyessä on vähintään 50 % asiakkaista (35 % 1-6/2016). Monialaisen yhteispalvelun (TYP) asiakkaiden määrä. Lieto osallistuu Turun seudun työllisyyskokeiluun. Työllistyneiden määrä kasvaa ja yhteistyöyritysten määrä kasvaa. Yhteistyökumppaneiden (TE-tsto, Kela, kunnan eri osastot ym.) tyytyväisyys työllisyydenhoitoon on vähintään 4 asteikolla 1-5 (3,97, v.2015).	Monialaisen yhteispalvelun (TYP) asiakkaita on 53. Lieto ei osallistu Turun seudun työllisyyskokeiluun. Työsuhteeseen on mennyt 135 hlöä. Yhteistyökumppaneiden tyytyväisyyskyselyn tulos oli 4,1.
Turvallinen ja terveellinen elinympäristö	Ympäristötietoisuuden lisääminen, jäte- ja kierrätysasioiden opastus ja sosiaalisen median hyödyntäminen neuvonnassa.	Kisällikellarin vastaanottaman sähkö- ja elektroniikkaromun määrä 22 000 kpl/v (21434), joista uudelleenkäyttöön käyttöön ohjautuu 1000 kpl/v (932) sekä vaarallisen jätteen määrä 30 000 kg/v (29279). Yhteistyössä tekniset ja ympäristöpalvelut - palveluiden kanssa.	Kisälli on vastaanottanut sähkö- ja elektroniikkaromua 20 481 kpl joista on 894 kpl ohjautunut uudelleenkäyttöön. Vaarallista jätettä on vastaanotettu 27 368 kg. Yhteistyötä tehdään eri alueilla.

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN VARMISTAMINEN JA RISKIENHALLINTA

Työllistämisen tavoitteiden toteutuminen edellyttää valtion panostusta (palkkatuki ym.). Mikäli palkkatuki loppuu kokonaan, niin kunnan on mietittävä vaihtoehtoisia keinoja työllistämiseen. Jos valtio siirtää koko työllisyydenhoidon ja sen rahoituksen kuntien vastuulle, niin Liedolla on hyvä valmius kehittää työllistämistä kunnan työnä. Varataan 50 000 € lakisääteisten velvoitetyöllistettävien palkkakuluihin kunnan eri yksiköihin sijoituksiin.

Vuoden 2017 toteutumisen osalta valtion palkkatuki riitti ja lisäksi otettiin käyttöön edelleen sijoittaminen yhdistyksiin. Velvoitetyöllistettävien työllistämiseen varattu 50.000 € ei riittänyt, vaan palkkakustannuksiksi muodostui n. 156.000 €.

Asiakaspalvelun kehittämisessä ovat tärkeitä osaston oman toiminnan arvioinnit ja osaamisen päivittäminen. Asiakaspalvelussa on ennakoitava mahdolliset väkivalta- ja muut uhkatilanteet sekä yhteispalvelussa että työllistämispalveluissa. Joustava, avoin ja vastavuoroinen vuoropuhelu eri hallintokuntien, 3-sektorin ja muiden sidosryhmien välillä edesauttavat tulosalueen tavoitteiden toteutumista.

Työllistämisen vastuualueella on tehty itsearviointia Sosiaalisen laadunarviointimallin (STL 2013, sovellus EFQM:stä ja CAF-sta) mukaisesti vuodesta 2005. Omat prosessit on laadittu tehty oman väen toimesta ja IMS –prosessit yhdessä soten kanssa, jolloin tehostetaan palvelua ja vältetään päällekkäistyötä.

Ahtaat, puutteelliset ja toimimattomat tilat ovat riski työllistämisen tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteiden toteutumiseksi on saatava fyysistä ja psyykkistä jaksamista tukevat asianmukaiset työskentelytilat mahdollisimman pian.

Kunnanjohtaja on 27.11.2017 asettanut työryhmän laatimaan suunnitelman Liedon työllisyys- ja rekrytointipalvelujen kehittämiseksi. Suunnitelman tulee rakentua Liedon laadittavana olevalle kuntastrategialle ja siinä tulee ottaa huomioon valmisteilla olevan maakuntaudistuksen työllisyydenhoitoon liittyvä lainsäädäntö. Suunnitelma luo pohjan työllisyydenhoidon ja rekrytointipalvelujen kokonaisuudelle Liedossa ja sen kautta suunnataan toimintaa ja varaudutaan mahdollisiin tilatarpeisiin. Suunnitelmassa tulee ottaa huomioon tiivis yhteistyö paikallisten yritysten kanssa. Työryhmän tulee esittää suunnitelmansa kunnanhallitukselle viimeistään 05/2018.

Yhteispalvelun tilat ja tuleva yhteistyö kirjastopalveluiden kanssa on paitsi mahdollisuus myös uhka, jos saumattoman yhteistyön tavoitteessa ei onnistuta. Asiakaspalvelun muutos monipuolisempaan palveluohjaukseen edellyttää kaikilta työntekijöiltä muutosmyönteisyyttä.

Yhteispalvelu muutti uusiin tiloihin vuoden 2017 lopulla ja tilat on todettu toimiviksi. Yhteispalvelun ilme uusitaan, kun se virallisesti muuttuu asiointipisteeksi vuoden 2018 aikana. Kirjaston ja yhteispalvelun yhdyspinnasta keskustellaan edelleen. Yhteispalvelun asiakaspalvelutason ylläpitämisessä riskinä on, että henkilöresurssien vähentäminen vaarantaa palvelun laadun tason ja ripeyden. Taso on nyt pystytty säilyttämään työllistämispalveluiden mahdollistamin resurssein.

Joukkoliikenteen (Föli) kehittämisen suurin uhka on, että liikennöintiin varattava määräraha pienenee oleellisesti. Tavoitteiden toteutumiseksi tarvitaan monipuolista ja –alaista keskustelua joukkoliikenteen tarpeista, jotta maksavia asiakkaita saadaan lisää.

TULOSALUEEN MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Turun seutu on valittu mukaan TEM:n työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliseen kokeiluhankkeeseen. Hankkeessa Turun seudulta on mukana Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Raisio, Rusko, Sauvo ja Turku. Hankkeessa luodaan työnhakija- ja työnantaja-asiakkaiden näkökulmasta toimivaa kokonaisvaltaista työllisyyttä, yrittäjyyttä ja yritystoiminnan kehittämistä lisäävää toimintamallia. Kokeilussa valmistaudutaan vuoteen 2019, jolloin todennäköisesti työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämisvastuu on maakunnilla. Hankkeeseen valittiin 3 maakunnallista kokeilua ja 6 kuntapohjaista kokeilua. Hanke käynnistyy vuoden 2017 alussa ja kestää kaksi vuotta. Lieto päätti, että se ei osallistu kokeiluun. Turun seudulta kokeiluun osallistuvat vain Turku, Raisio, Naantali ja Paimio.

Yritysyhteistyö on laajentunut Turun seutukuntaan ja alueen yrityksiin. Yritys- ja työllisyyskoordinaattori on aloittanut työnsä 1.9.2016. Rekrytointipalvelun käytettävissä on mm. kunnan palkkatuki. Palvelun kohderyhmänä ovat ensisijaisesti Liedon työttömät ja työnantajina ennen kaikkea Liedon, mutta myös koko Turun seutukunnan työnantajat.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun lain mukaisesti on kunnan tarjottava ns. velvoitetyöllistettäville työtä vähintään puolen vuoden ajaksi. Palkkaukseen on varattu määräraha ja se on koko kunnan organisaation käytettävissä. Velvoitetyöllistettävien määrä on kasvanut selkeästi (v. 2016 11 hlöä, v. 2017 18 hlöä). Vuonna 2017 otettiin käyttöön edelleen sijoittaminen yhdistyksiin. Tällä toiminnalla työllistettiin kuntaan 25 henkilöä, jotka sijoitettiin edelleen yhdistyksiin.

Asiakaskunnan muuttuessa yhä haasteellisemmaksi tarvitaan enemmän henkilökohtaista ohjausta sekä yksilö- että työvalmennuksessa. Ohjausresurssien tarve lisääntyy.

Kunnan osarahoittama työmarkkinatukiosuus on siirretty sosiaali- ja terveystaloukselta työllistämisen talousarvioon. Kunta on saanut Kelalta v. 2017 200 pv työmarkkinatuella olevien listat kuukausittain, jolloin päästään seuraamaan maksulistalle siirtyvien tilannetta.

Yhteispalvelun ja kirjaston asiakaspalvelun osittainen yhdistyminen tuo muutoksia asiakaspalveluun. Tulevan yhteispalvelun palveluista osa toteutetaan mahdollisesti ostopalveluna kuten esimerkiksi puhelunvälitys. Puhelunvälityksen mahdollista ulkoistamista ei ole käsitelty.

Turun Seudun joukkoliikenne (Föli) –asiat on hoidettu yhteispalvelun vastuualueella vuoden 2016 alusta lähtien. Turun seudun joukkoliikennelautakunta hallinnoi alueen joukkoliikennettä. Liedon kunnan alueella Föli on tullut käyttöön vuoden 2014 puolivälissä. Reittimuutoksia tulee edelleen verrattuna vuoden 2016 liikennöintiin.

Reittimuutoksia Liedon alueella tulee koko ajan eli Liedon joukkoliikenteessä eletään eräänlaista koeaikaa. Uuden linjan käytöstä tulevat kokemukset vasta yli vuoden viiveellä eli jos linjalla ei olekaan käyttöä, haetaan uusia vaihtoehtoja sen mukaan, minkälaisista palautetta on saatu.

Fölin kehittämisessä toimivat Liedon oma Föli –työryhmä, joukkoliikennetoimiston ja kunnan yhteiset virkamiesneuvottelut sekä kunnanhallitus ja Turun joukkoliikennelautakunta.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	Muutettu TA 2017	TP 2017	Poikkeama*)
Työttömyys %	9,0	9,0	9,0	7,0	-22,2 %
Työvoima	9 390	9 390	9 390	9 425	0,4 %
Työttömät	845	845	845	658	-22,1 %
Työllistämisen asiakkaat (sis.etsivän asiakkaat)	525	550	550	576	4,7 %
€ / työllistämisen asiakkaat, brutto	1700	1700	3491	3208	-8,1%
netto	800	800	2181	2046	-6,2%
Kunnan osarahoittama työmarkkinatuki €/vuosi	300 000	330 000	440 000	439 088	-0,2%
Fölin nousut Liedossa	401 876	450 000	450 000	503 600	11,91 %
Yhteispalvelun asiakkaat / pv	60	70	70	80	+10
puhelut / pv	70	60	60	55	-5
Föli-kortit € / kk-ka	3 480	3 480	3 480	4 400	+920
kassa € / kk-ka	10 400	10 400	10 400	10 000	-400

*) Poikkeama muutetun talousarvion ja toteuman välillä (%)

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka /toimi	Perustamispvm	Yksikkö	TA 2017 palkat +sos €
Etsivä	T	1.9.2017	Työllistäminen	sisältyy
Toimistos sihteeri	T	1.1.2017	Työllistäminen	sisältyy
Pajaohjaaja	T	1.1.2017	Työllistäminen	sisältyy

Pajaohjaajan nimike muutettiin määräaikaiseksi työvalmentajan työsuhteeksi 31.12.2018 asti.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	578	144	722	783	61	8,4 %
Toimintamenot	-2 760	-385	-3 145	-3 175	-30	-1 %
Toimintakate	-2 181	-241	-2 422	-2 392	30	1,2 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-19	0	-19	-55	-36	0 %
Tilikauden tulos	-2 200	-241	-2 441	-2 447	-6	-0,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Työllistämisen vastuualueella kierrätyksen tulot alittuivat n. 27.000 € ja yhteispalvelun vastuualueella Fölin tulot ylittyivät yhteensä n.109.000 €.

Toimintamenot

Toteutuivat muutetun talousarvion mukaisina.

Toimintakate

Toteutui muutetun talousarvion mukaisena.

4 Ympäristöterveyspalvelut

Toimialajohtaja, Johanna Mäkinen

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Ympäristöterveydenhuollon toimialalla merkittävimmän muutoksen suunnitelmakaudella tuo toteutuessaan maakuntauudistus, sillä ympäristöterveydenhuollon on tarkoitus siirtyä maakunnan tehtäväksi vuoden 2019 alusta. Tämän lisäksi valmisteilla sekä selvityksen alla on useita lainsäädännön muutoksia ml. elintarvikelain kokonaisuudistus sekä Luonnonvarakeskuksen selvitys eläinlääkäripalvelujen (peruseläinlääkäripalvelut ja päivystyspalvelut) saatavuudesta ja kustannuksista.

Toiminnallisesti merkittäviä ja toimenpiteitä vaativia ovat vuoden 2016 tupakkalain muutoksen toimeenpano ml. sen mahdollistama tupakointikieltojen määrääminen asuntoyhteisöön. Terveysturvallisuuslain muutokset astunevat voimaan vuonna 2017. Tavoitteena on poistaa valvontasuunnitelmia ja valvontaohjelmia koskevia suunnitteluun ja sisältöön liittyviä pakollisia vaatimuksia. Terveysturvallisuuslain mukaisesta ilmoitusmenettelystä poistettaisiin osittain kunnallisen viranomaisen velvollisuus tehdä päätös ilmoituksen johdosta. Lisäksi terveysturvallisuuslain ilmoitusmenettelyä täsmennetään vastaamaan muuta ympäristöterveydenhuollon lainsäädäntöä. Vuoden 2017 alusta on tarkoitus noudattaa elintarvikevalvonnassa Eviran uusia riskinarviointiohjeita ja valvontakohteiden riskinarviointien päivytystä tehdään tarkastuskäyntien yhteydessä, käytännössä valvontakäyntien määrä säilyy Liedon toimialueella samana tai laskee hieman.

Ympäristöterveyspalveluiden vuoden 2017 talousarvio on raamin mukainen ja vastaa siten vuoden 2015 tilinpäätöstä. Maksutaksaa tarkistetaan aina tarvittaessa ja mikäli maksullisuutta koskevat lainsäädännön muutokset astuvat voimaan valmistellaan taksan perusteiden kokonaisuudistus.

Vuoden aikana keskityimme kehittämään toimintatapojamme ja laatu- sekä kustannustietoisuutta. Henkilöresurssit pyritään edelleen minimoimaan laajentamalla osaamis pohjaa. Talouden raamit ja kuntastrategian asettamat talouden reunaehdot on mahdollista toteuttaa pitkällä aikavälillä ainoastaan henkilösäästöjen kautta. Tämä edellyttää toimintojen ja tehtävienjaon jatkuvaa tarkastelua ja kehittämistä. Tiimityötä on kehitettävä edelleen ja valvonnan osaamis pohjaa laajennettava haavoittuvuuden vähentämiseksi.

Ennen kaikkea hoidamme lainsäädännön mukaiset kunnan ympäristöterveydenhuollon tehtävät ja osallistumme aktiivisesti maakuntauudistuksen valmisteluun. Varsinais-Suomessa maakuntauudistuksen valmistelun on päätetty muodostaa kuusi valmisteluryhmää. Yksi valmisteluryhmistä on maaseutuasioiden valmisteluryhmä, johon ympäristöterveydenhuolto kuuluu.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Ympäristöterveyslautakunta toimii kahdentoista (12) kunnan yhteisenä toimielimenä. Lautakunnan toimiala (lakisääteiset valvonta, neuvonta ja eläinlääkintähuolto sekä kokonaisvaltainen elinympäristön terveellisuuden edistäminen) huomioiden kriittiseksi menestystekijäksi valikoitui ”Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät”. Ympäristöterveyslautakunnan osalta tavoite ei ole vain Liedon kunnassa vaan koko Liedon kunnan isännöimällä yhteistoiminta-alueella.

Edellä mainitun tavoitteen saavuttamiseksi lautakunnan tulee toimialueellaan tuottaa terveysturvallisuuden ja eläinlääkintähuollon palvelut tasapuolisesti ja tarpeenmukaisesti. Toiminnanharjoittajien kannalta mm. tasapuolinen ja oikeudenmukainen (riskiperusteinen) valvonta, asiantunteva neuvonta ja ohjaus sekä sujuva ilmoitus- ja lupamenettely ovat keskeisiä asiakastytyväisyyden kannalta. Edellä mainittujen tavoitteiden mittareina voidaan käyttää mm. valtakunnallisia tilastoja (Oiva), valtakunnallisia kehityshankkeita (yritysuomi.fi-palvelukokonaisuus), asiakastytyväisyyskyselyitä ja asiakaspalautetta sekä auditointituloksia.

Sähköistä asiointia edistetään osana valtakunnallista projektia, jonka kautta Yritys-suomi.fi-sivustolle on tarkoitus luoda suunnitelmakauden aikana valtakunnallisesti yhtenäiset lomakkeet ja yhtenäinen ilmoitusmenettely. Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan kerran valtuustokaudessa. Neuvonta- ja ohjaustyötä kehitetään, esim. laatimalla ajankohtaista tiedotteita toimijoille sekä www-sivuja päivittämällä.

Kustannuskehitystä ja suoritelmääriä seurataan tilinpäätösten yhteydessä. Tuottavuutta ja kustannuksia arvioidaan auditointien ja arviointi- ja ohjauksen yhteydessä. Aikaisemmissa auditoinneissa todettiin, että Liedon kunnan elintarvikevalvonnassa yksikkö toimii valtakunnallisesti keskimääräisillä resursseilla sekä kohdemäärien (valvontakohteita 131/htv, valtakunnallinen keskitaso 110–160) että asukasluvun mukaan arvioituna (asukasluku/htv 18 860, keskitaso 15–20 000 as/htv). Maksutuottoja kertyy keskimääräistä enemmän sekä suhteessa kustannuksiin (maksutuottojen osuus kustannuksista 26 %, keskitaso 15–18 %) että henkilötövuotta kohti (14 058 €/htv, keskitaso 11–15 000 €/htv). Valvonnan kokonaiskustannukset jäävät keskimääräistä alhaisemmiksi (koko ympäristöterveydenhuollon valvonta 6,8 €/as, keskitaso 6-8 €/as) myös henkilötövuotta kohti (53 117 €/htv, keskitaso 70–75 000 €/htv).

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Yritysvaikutusten arviointi tehdään lautakunnan päätöksenteon yhteydessä, mikäli päätöksellä katsotaan olevan yritysvaikutusta. Tasapuolisesti ja riskiperusteisesti suunniteltu ja toteutettu valvonta sekä tarpeen mukaisesti järjestetty eläinlääkintähuolto on yrittäjien etu.

Ympäristöterveyslautakunta

Toimialajohtaja Johanna Mäkinen

TOIMINTA-AJATUS

Ympäristöterveydenhuollon yksikkö on kunnallinen lakisääteisten ympäristöterveydenhuollon laadukkaiden palveluiden tuottaja. Vastamme asiakkaiden palvelutarpeisiin kustannustehokkaasti ja laadukkaasti ja olemme aktiivinen, neuvontaan ja viestintään panostava yhteistyökumppani.

Ympäristöterveydenhuollon avulla kunta pyrkii turvaamaan asukkailleen terveellisen elinympäristön. Liedon kunta toimii isäntäkuntana ympäristöterveydenhuollon alueelliselle yksikölle. Yksikön vastuulla on Auran, Kaarinan, Kemiönsaaren, Koski TL:n, Liedon, Loimaan, Paraisten, Marttilan, Oripään, Paimion, Pöytyän ja Sauvon terveysvalvonta ja eläinlääkintähuolto.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät	Tasapuolinen ja tarpeenmukainen (riskiperusteinen) valvonta, asiantunteva neuvonta ja ohjaus sekä sujuva ilmoitus- ja lupamenettely. Resurssit tehokkaasti käytössä.	Valvontasuunnitelman toteutumisaste > 95% Tarkastusten lukumäärä/htv. Auditoinnin tulokset kokonaisuutena maan keskiarvon yläpuolella	Suunnitelman mukainen Suunnitelman mukainen ka >110/tarkastaja Toteutunut aikaisempien auditointien mukaan. Vuonna 2017 ei auditointia (auditoinnit tehdään Avin toimesta tai ministeriön toimeksiannosta)

	Turvallinen ja terveellinen elinympäristö	Suunnittelemattomien tarkastusten (asiakasvalitusten ja yhteydenottojen perusteella tehtävät) lukumäärä on vähäinen, koska suunnitelmalliset tarkastukset on kohdistettu oikein.	Toteutunut. Elintarvikevalvonnan tarkastukset ovat 99% suunniteltuja. Terveysturvallisuuden samoin säännöllisen valvonnan piirissä olevien kohteiden osalta. Asumisterveysasioiden ja viranomaisyhteistyön osalta tarkastukset tehdään pyynnöstä.
	Tarpeenmukainen eläinlääkintähuolto	Käynnit ovat suhteessa eläinmääriin ja palvelutarpeeseen. Yksityinen palvelutarjonta on huomioitu kunnan suunnitelmassa.	Käyntejä 11777. Eläinsuojelu ja eläintautitehtäviä 545 kpl. Virkojen täytön yhteydessä huomioidaan yksityisten ja eläinlääkäriliiton kannanotot sekä yksityisen palvelutarjonnan kehitys.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tavoitteiden toteutumista seurataan kuukausittain ja reagoidaan mahdollisiin poikkeamiin. Tavoitteiden toteutumisen varmistamisen ja resurssien oikean kohdentaminen suhteen ulkopuolinen auditointi ja vertailu valtakunnallisiin tilastoihin antaa tukea johtamistyölle. Resurssien käyttöä ja toiminnan laatua arvioidaan jatkuvasti ja lainsäädännön muutokset on huomioitu resurssien muutoksissa. Asiakaspalautte on tärkeää toiminnan kehittämisen kannalta. Vuoden 2017 asiakastytyväisyyskyselyn perusteella asiakastytyväisyys on yhteistoiminta-alueella korkealla tasolla. Asteikolla 1-10 antoi 90% vastaajista eläinlääkinnälle arvosanan 8-10. Elintarvikevalvonnan asiakkaita 80% antoi arvosanan 9 tai 10. Terveysturvallisuuden 75% antoi arvosanan 8-10. Henkilöstöriskit muodostavat ehkä suurimman riskin, koska pienellä osastolla tiettyjä tehtäviä ja valvonnan osa-alueita hoitavat yksittäiset henkilöt, joiden sairastapaukset muodostavat riskin. Tavoitteena on ollut mahdollisuuksien mukaan laajentaa osaamis pohjaa ja näin minimoida henkilöriskejä. Maakuntaudistus toteutuessaan tuo ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat yhteen ja vahvistaa osaamis pohjaa sekä vähentää haavoittuvuutta. Sähköistä asiointia edistetään ympäristöterveydenhuollon osalta osana valtakunnallista hanketta. Lainsäädännön muutokset ovat osaltaan sujuvoittaneet yritystoimintaa, sillä lupamenettelystä on pääsääntöisesti siirrytty ilmoitusmenettelyyn ja vähäriskisten kohteiden valvonnasta on luovuttu tai sitä on kevennetty. Aluehallintovirasto seuraa toteumaa ja koostaa vertailutietoa suhteessa valvontakohteisiin ja eläinmääriin. Kokonaisuutena voidaan todeta, että osaston sisäinen valvonta toimii antaen riittävän varmuuden riskien hallinnasta sekä toiminnan taloudellisuudesta, tehokkuudesta ja tuloksellisuudesta sekä resurssien oikeasta suuntaamisesta.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Ei merkittäviä toiminnallisia muutoksia, maakuntaudistuksen valmisteluun osallistuminen. Lainsäädännön muutosten toimeenpano keskusvirastojen ohjeistuksen mukaisesti.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017
Terveysvalvonta €/asukas	5,8 (5,9)	6,2	5,6
Eläinlääkintähuolto €/asukas*	8,6 (8,8)	8,6	8,2
Eläinlääkäreiden hoitokäynnit	11 838 (12 555)	13 600	11 777
Eläinsuojelu- ja eläintautivalvontakäynnit	531 (488)	490	545
Elintarvikevalvonnan tarkastukset (Kuti)	755 (757)	600	686
Terveydensuojelun tarkastukset ja muut toimenpiteet (Yhti)	974 (1 053)	830	907

* Vuoden 2015 tilinpäätösluvut sulkeissa. Lainsäädännön muutosten johdosta tarkastusmäärät laskevat, vastaavasti henkilöstöresurssia on sopeutettu.

VAKANSSIMUUTOKSET

Toimistosihteerin vakanssi lakkautettiin vuoden 2017 alusta. Tehtävät järjesteltiin uudelleen.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 633	0	1 633	1 509	-125	-7,6 %
Toimintamenot	-1 818	0	-1 818	-1 693	125	6,9 %
Toimintakate	-184	0	-184	-184	0	0 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Terveysvalvonnan asiakasmaksujen kertymä on arvioitua parempi tupakanmyyntilupamaksukertymän johdosta. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksaan on tehty muutokset lainsäädännön mahdollistamalla tavalla. Asiakasmaksujen kertymä vähentää kuntien maksuosuutta kuten myös toimintamenojen vähennys.

Toimintamenot

Menot alittivat talousarvion tehtäväjärjestelyjen johdosta (toimistosihteerin vakanssin vähennys sekä terveysvalvonnan osa-aikaisuudet). Toimintaa on sopeutettu tehtäväkentän muutoksiin.

Toimintakate

Talousarvion mukainen.

5 Sosiaali- ja terveystoimen palvelut

Toimialajohtaja Tarja Miikkulainen

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Yleistä

Sosiaali- ja terveystoimen palvelujen toimialan vuoden 2017 toteutui varsin hyvin. Toteutunut toimintakate (52.192.586 €) on muutettuun talousarvioon verraten ylittynyt 0,5 % (274.365 €). Toiminnan tuotot toteutuivat 98,9 % (8 875 700 €, mikä on alle arvion 95.921 €). Osa maksu- ja avustustilityksistä kirjautuu tilinpäätökseen vielä myöhemmin. Toimintakulut toteutuivat 100,3 % (61 068 286 €, josta ylityksen osuus 178.444 €). Toimintakuluissa henkilöstökulut olivat alle arvion ja ylitystä syntyi avustuksissa sekä aineet, tavarat ja tarvikkeet -tileillä.

Palvelut tuotetaan vertailukuntien edullisimpiin kuntiin kuuluun. Kuntalaisten tyytyväisyys palveluihin on säilynyt hyvänä. Toukokuussa tehdyn asiakastyytyväisyyskyselyn perusteella vastausten keskiarvo oli 4,25 (asteikko 1 -5, vastaajia 799). Henkilöstön työhyvinvointi on alkuvuodesta toteutetun kyselyn perusteella pysynyt suunnilleen samalla tasolla vuodesta 2016 vuoteen 2017 (ka 3,34 -> 3,36). Henkilöstön sairauspoissaolopäivissä ei ole tapahtunut muutosta vuodesta 2016 -> 2017.

Koulutusmäärärahaa käytettiin vuonna 2017 yhteensä 68.696 €, n. 195 €/vakanssi, (54,8 % varatusta 125.295 €:sta). Kunnanhallitus edellytti vuoden 2017 käyttötaloussuunnitelmaa hyväksyessään, että sosiaali- ja terveystoimen palvelujen koulutusmäärärahoista katetaan mahdollinen toimialan määrärahojen ylitystarve. Käytetty koulutusmääräraha ei olisi riittänyt ylitysten kattamiseen vuonna 2017. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä on lakisääteinen täydennyskoulutusvelvoite. Jatkovaa koulutusta tarvitaan jo tietojärjestelmien muutosten hallintaan, kirjaamiskoulutukseen ja tietosuojan toteutumiseen, minkä lisäksi hoitosuosituksien ja –käytännöt kehittyvät jatkuvasti, joten uusimman tiedon saanti ja perehtyminen on välttämätöntä. Sosiaali- ja terveystoimen palvelujen osalta on tarvetta yhtenäistää työkäytäntöjä ja -menetelmiä maakunnallisesti yhtenäiseksi jo ennen maakuntaan siirtymistä.

Vuonna 2017 on erityisesti panostettu palveluohjaukseen ja palvelutarpeen arviointiin kaikissa sosiaali- ja terveystoimen palveluissa. Palvelujen saatavuudessa lakisääteisissä määrärajoissa on onnistuttu. Erityisesti on pyritty parantamaan nopeaa yhteydenottoa mm. sähköistä asiointikanavia lisäämällä (kansalaisen ajanvaraus, SenioriHoppis, Lasten, nuorten ja perheiden Hoppis), sosiaalipäivystys, ikäihmisten puhelinneuvonnassa ja ilman ajanvarausta toimivaan neuvontapalveluun.

Työllistämispalveluiden kokonaisvastuu siirrettiin vuoden 2017 alusta kunnan työllistämispalveluille, jonne tuotetaan tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut pitkäaikaistyöttömien terveystarkastusten, sosiaalisen kuntoutuksen, päivätoiminnan ja aktivointisuunnitelmien osalta. Yhteistyötä on jatkuvasti parannettu mm. prosessien selkiyttämällä ja uusia työmuotoja innovoimalla yhdessä työllisyyspalvelujen kanssa.

Palvelujen saatavuuden turvaaminen on ollut haasteellista sosiaalityöntekijöiden ja lääkäreiden rekrytointiongelmien takia. Terveystoimen sisäilmakorjaus aiheutti toiminnan uudelleen järjestelyjä keväällä 2017. Pääterveysaseman sisäilmakorjausta ei saatu päätökseen vuoden 2017 aikana. Kosken TI terveysaseman sisäilmakorjaus sen sijaan saatiin nopeassa aikataulussa kuntoon ilman toimintojen mittavaa uudelleen järjestelyä. Valmakodin vanhan osan toiminnan muutoksen aloittamisen edellyttämä asukkaiden siirto muihin hoitopaikkoihin saatiin tehtyä kesäkuun loppuun mennessä, jonka jälkeen tiloihin peruskorjattiin Valmankartanon ryhmäkodit. Suunnitellut tukiasunnot, yrittäjille osoitetut toimitilat ja pihapiiriin tuleva

aktiivipuisto toteutetaan vuoden 2018 aikana. Aktiivipuiston rakentamista varten on saatu Varsin Hyvä ry:n kautta leader -hankerahoitusta 39.000 €. Valmakodin henkilöstöstä siirrettiin 9 vakanssia tukemaan kotona tapahtuvaa hoitoa. Lisäksi on otettu käyttöön etämittausteknologiaa. Toimeentulotuen Kela -siirron aiheuttamat ongelmat asiakkaille on saatu ratkaistua vuoden aikana. Huomiona on kuitenkin asiakkaiden avun ja ohjauksen lisääntyvä tarve arjen selviytymiseen ja oman tilanteen parantamiseksi. Uusille työmuodoille on tarvetta. Sopivien vuokra-asuntojen puute vanhuksille, vammaisille ja sosiaalisin perustein tarvitseville on hankaloittanut palvelujen järjestämistä kotiin sekä esim. pakolaisten vastaanottoa kuntaan.

Kunnantalon julkisivuremontti aiheutti sosiaalityön palveluille siirtymisen väistötiloihin touko – kesäkuun ajaksi ja muutoin toimintaa pyrittiin sopeuttamaan remontin aikana, jotta asiakkaille koitua haitta jäisi vähäiseksi. Talousarviossa ei väistötiloihin ollut varausta.

Seutuyhteistyö on tiivistä ja sote -uudistukseen valmistautuminen vei yhä enemmän aikaa. Kuntien välisiä sopimuksia palvelujen yhteisestä tuottamisesta ei solmittu sote -uudistusta odotellessa. Toimintojen yhtenäistämiseksi on maakunnassa edistytty loppuvuoden aikana merkittävästi sekä ikäihmisten palveluissa KomPAssi -hankkeessa että lapsiperheiden palveluissa Lupa auttaa -hankkeessa.. Parhaiten toimintamalleja ja toiminnan suunnittelua on tapahtunut Varsinais-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelman puitteissa sairaanhoitopiirin vetämissä työryhmissä mm. kuntoutus- ja terapiapalveluiden porrastus ja ohjeistus.

Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen

Kehitysvammaisten toimintakeskuksen rakentamisurakat ovat kilpailutusvaiheessa. Rakentamisvaihe on viivästyttänyt käytäntöjen kehittämistä välityömarkkinamalliksi sekä palvelun yksilöllistämistä ja monipuolistamista asiakaskohtaisesti. Uudet tilat valmistunevat vuoden 2019 keväällä. Nykyiset tilat kahdessa eri rakennuksessa vaativat henkilöresursseja sekä vaikeuttavat ryhmien jakamista.

Tehostettua palveluasumista odotti joulukuussa 8 henkilöä palvelutarpeen arvioinnin perusteella (toukokuussa 31 henkilöä). Odotusaika on lyhentynyt alle 3 kk:een. Alkuvuonna 2017 tehtiin suunnitelma tehostetun palveluasumisen odotusajan lyhentämiseksi kahteen kuukauteen vuoden loppuun mennessä. Valtuusto myönsi tarkoitukseen 328.000 euron lisämäärärahan. Suunnitelmaa ei kuitenkaan alkuvuonna vielä pystytty toteuttamaan, koska keväällä hyväksyttiin myös Valmakodin vanhan osan muuttaminen ryhmäkodeiksi ja vuokra-asumiseksi ikääntyville kuntalaisille. Kevyempää asumispalvelua tarjotaan henkilöille, joilla on yksinäisyydestä ja turvattomuuden tunteesta johtuen tarve asumiseen lähellä yöaikaista avunsaantia sekä kaipaavat sosiaalista kanssakäymistä.

Valmakodin remonttisuunnitelman hyväksymisen aikaan myös terveyskeskuksen 5 - 6 sairaalapaikkaa osasto 1:llä oli pois käytöstä sisäilmakorjauksen takia. Nämä jouduttiin ostamaan lähikunnista ja Mehiläisestä. Tilanne nosti sairaanhoitopiirille maksettavia siirtoviivemaksuja. Siirtoviivemaksuja Liedon kunnalle syntyi vuonna 2017 yhteensä 28.341 €, Kosken TI kunnalle 13.268 € ja Marttilan kunnalle 6.754 €. Loppuvuonna 2017 siirtoviivemaksuja ei enää syntynyt.

Tavoitteena ikäihmisten palveluissa on säilyttää ja edistää tulevien asukkaiden toimintakykyä omaehtoisilla mahdollisuuksilla hankkia palveluita oman tarpeen mukaan, aktivoida oman kunnon ylläpitämiseen ja osallistumaan sekä järjestämään erilaisia yhteisiä tapahtumia ja harrastustoimintaa. Näitä harrastepiirejä ja oman kunnon kohottamista mahdollistetaan sekä sisä- että ulkotiloissa. Yksityisille palveluntuottajille tarjotaan tiloja vuokrattavaksi.

Kotihoitoon pyrittiin hankkimaan lisäresurssia valtuuston hyväksymän palvelujen järjestämissuunnitelman mukaisesti ostopalveluin, mutta asiakkaiden vastuksesta johtuen suunnitelmasta luovuttiin. Muutama 9 asiakasta käyttää kotihoidon palveluseteliä.

Terveyskeskuksessa on kilpailutettu osa erikoissairaanhoidon tutkimuksista ja lääkärikonsultaatioista kevään aikana. Toiminta saatiin käyntiin loppuvuonna 2017. Talousarvioon varatusta 500.000 euron määrärahasta käytettiin 89.000 euroa eikä tällä vielä ollut vaikutusta erikoissairaanhoidon kustannuksiin alentavasti.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja terveyserojen kaventamiseksi on panostettu terveystiikunnan edistämiseen valmistuneen terveystiikuntasuunnitelman mukaisesti. Lähiliikunta-alue-suunnitelma on laadittu Valmakodin ympäristöön omaehtoiseen kunnon ylläpitämiseen rohkaisten. Suomi100 –vuoden suunnitelmana on myös keskustan puistoalueen kävelyreittien uudistaminen ja levähdyspenkkien hankkiminen puistoon.

Tavoitteena olevan suun terveydenhuollon ennalta ehkäisevään työhön on panostettu. Lasten ja nuorten hampaiden hoidossa ollaan tavoitearvoissa. mutta aikuisväestön osalta tavoitetta ei ole saavutettu vielä.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Toimialalla on kirjattu Lieto -strategian mukaiset tavoitteet, toimenpiteet ja niiden seurantaan liittyvät mittarit talousarvioasiakirjaan, laatupolitiikkaan ja tulokorttiin. Näiden toteutumista seurataan pitkin vuotta. Tärkeimmäksi tavoitteeksi on asetettu asiakastyytyväisyys, matalan kynnyksen palvelujen kehittäminen, nopean yhteyden saaminen palveluihin ja lakisääteisten määräaikaisten noudattaminen.

Nämä tavoitteet on saavutettu.

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Ostopalvelujen osuus nettokustannuksista on 64,6 %. Myös huomattava osa avustuksista on asiakkaan palvelusetelillä ostamia palveluita. Suurin osa ostopalvelukustannuksista on sairaanhoitopiiriltä ja erityishuoltopiirin kustannuksia 65 % ostopalvelukustannuksista. Asiakkaan valinnan vapautta palveluiden suhteen pyritään lisäämään palvelusetelillä.

Vanhusten tehostettu palveluasuminen, erityisryhmien palveluasuminen, lastensuojelun sijaishuolto ja avohuollon tukipalvelut, elintarvikkeet, toimistotarvikkeet ja kalusteet on kilpailutettu seutukunnallisesti. Kunta on lisäksi kilpailuttanut VPL:n kuljetuspalvelut ja SHL:n mukaiset liikkumista edistävät palvelut, ateriakuljetukset, irtaimistohankinnat, eräät erikoislääkärikonsultaatiot ja erikoissairaanhoidon tutkimukset. Pyrkimys on lisätä palvelusetelillä tuotettavia palveluita sekä seudullista yhteistyötä mm. vammaispalveluissa ja perheoikeudellisissa palveluissa.

Sosiaali- ja terveyslautakunta

TOIMINTA-AJATUS

Lautakunnan perustehtävä on edistää ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä järjestää lakisääteiset sosiaali- ja terveyspalvelut siten, että palvelut perustuvat väestön tarpeisiin, monipuoliseen kokonaisarvioon, asiakkaan kuntoutus-, hoito- ja asiakassuunnitelmiin sekä ennakointiin, varhaiseen tukeen ja asiakkaan tarpeen mukaiseen palvelumuotoiluun.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOAVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedossa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat	Kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	Kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä seurataan vuosittain hyvinvointi-indikaattoreilla ja ohjataan strategisia toimenpiteitä näiden avulla. Asiakastyytyväisyyskysely suoritetaan sosiaali- ja terveyspalveluissa joka 3. vuosi (mittarin arvo vähintään 4, asteikolla 1 - 5). Osallistutaan Suomi 100 –tapahtumiin. Toteutetaan suun terveydenhuollossa ennalta ehkäisevä työmalli poikkihallinnollisesti lapsista ja nuorista ikäihmisiin ulottuen. Karieksen vähentyminen väestössä: tavoite DMF-indeksi 7-v < 0,15, 12-v < 1,5, 15-v < 2,8 Sairastavuusindeksi alle 94 Työttömyys max 9 % Koulutusaste nousee koko yhteistoiminta-alueella	Valittuja mittareita seurataan kuntastrategian linjausten mukaisesti talouden ja toiminnan seurannan yhteydessä. Asiakastyytyväisyys v. 2017 tehdyn kyselyn tulos ka 4,25. Vastaajien määrä 799 kuntalaista. Suomi100 –vuoden tapahtumia oli lähinnä Lieto –viikolla. Suun terveyden ennaltaehkäisevää työtä toteutetaan päivittäisten käyntien yhteydessä sekä lukuisissa erilaisissa ryhmätilaisuuksissa mm. kouluilla ja Tepa-yksiköissä. DMF-indeksit: 7-v. DMF -0,13 12-v DMF -1,47 15-v DMF -2,94 Sairastavuusindeksi 85,4 Työttömyys% 6,5 (koko maa 11%) Pitkäaikaistyöttömyys on säilynyt ennallaan. Nuorten määrä ko. ryhmässä on pysynyt ennallaan.

Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Lapsiperheiden hyvinvointia ja kohtaamista turvaa monialainen ja monipuolinen palvelu perheen tarpeita vastaavasti	Neuvola ja kouluterveydenhuollon yksikkö tavoittaa 100 % lapsiperheistä vuoden aikana. Yksikössä toimii Liedon kunnan perhepalvelut tarjoten lapsiperheiden kotiapua, perhetyötä ja sosiaaliohjausta palvelutarpeen arviointiin ja asiakas-suunnitelmaan perustuen sekä lastenvalvojan palvelut ennakkolisten isyyden tunnusten osalta. Lasten ja perheiden palveluilla on toimiva yhteistyö Toimijat tutuksi – mallilla mm. järjestöjen, varhaiskasvatuksen, perheneuvolan, oppilashuollon ja nuorisotyön kanssa. Prosessien yhteispinnat on kuvattu. Vuoden 2017 aikana kehitetään Lietoon perhekeskusmalli. Lakisääteisissä lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain määräajoissa pysytään ja asiakas saa ajan työntekijälle viikon kuluessa yhteydenotosta.	Neuvolapalvelut ja kouluterveydenhuolto ovat saatavissa tavoitteen mukaan. Perheohjauksen tarve on kasvanut perhetyössä. Prosessien kehittäminen ja yhteistyön tiivistäminen perhepalvelujen ja yhteistyötahojen välillä sekä perhekeskusmalli ei toteutunut v. 2017 loppuun mennessä henkilövaihtuvuuden takia. Lakisääteisissä määräajoissa pysytään Sosiaaliryöntekijän virkoihin on saatu kelpoisuusehdot täyttävät työntekijät.
Liedosta löytyy työtä ja tekemistä	Sosiaali- ja terveystalvelujen keinoin tuetaan kuntalaisten työ- ja toimintakykyä (sis. kansansairauksien hoito, kuntoutus, työttömien ja osatyökykyisten aktivoiminen)	Vuoden 2017 loppuun mennessä kehitetään toimiva välityömarkkinamalli Lietoon kehitysvammaisille ihmisille. Terveystalveluden edistämisen alueella on aloitettu ryhmätoiminta päihdeettömyyttä tukemiseksi yhdessä oppilashuollon, nuorisotoimen ja etsivän nuorisotyön kanssa. Liikkumista edistäviä hankkeita toteutetaan yhdessä liikuntatoimen ja Lieto-opiston kanssa. Hankitaan motivoivan haastattelun koulutusta henkilöstölle omaehtoisen	Välityömarkkinamalli laadittiin. Mallin käyttöönotto vaatii resursseja /työjärjestelyjä, jotka suunnitellaan v. 2018- Nuorten päihdeettömyyttä tukeva ryhmä toteutui ja rinnalle on perustettu toinen matalan kynnyksen sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä nuorille. Aikuisten ryhmää ei saatu osanottajien puutteen takia koottua. Liikunnan edistämiseksi tehdään yhteistyötä liikuntatoimen kanssa. Koulutus motivoivaan haastatteluun

		terveyden edistämisen kohottamiseksi.	järjestettiin.
Liedossa eletään aktiivista vanhuutta.	Liedossa on toimiva ohjaus kunnan ja muiden sektoreiden palveluihin ja mielekkään tekemisen pariin.	Yksityisten ja järjestöjen palveluvaihtoehtoista tiedotetaan. Palvelurakenne vastaa valtakunnallista suositusta, missä painopiste on kotona selviytymisen tukemisessa. Geriatrinen arviointiyksikkö on toiminnassa 5 – paikkaisena ja kotikuntoutus toteutuu kuntoutussuunnitelmien mukaisesti. Kotihoitoa on saatavilla tarvetta vastaavasti asiakkaan valinnan mukaan. Lakisääteiset odotusajat eivät ylity Hoitopaikkojen kuormitus väh. 98 %. Nopea yhteydenotto palveluohjaukseen toteutettu sähköisenä.	Tiedotusta on lisätty SenioriHelppiksen ja palveluohjaustiimin avulla. Yksityisten palveluntuottajien rekisteri ja hinnastot ovat nähtävillä palvelusetelijärjestelmässä. Tehostettua palveluasumista ja välimuotoista asumispalvelua on lisätty. Geriatrinen arviointiyksikkö, kotikuntoutus ja kotihoidon resurssit parannettiin. Osastohoidossa kuormitus on ollut 100 % tehostetussa palveluasumisessa asumispaikat käytössä. Nopea yhteydenotto palveluohjaukseen on toteutunut.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Riski henkilöstön jaksamisesta ja pysyvyydestä, kun samanaikaisesti henkilöstöresurssia pyritään vähentämään ja maakunta-uudistuksen tuoma epävarmuus, on edelleen olemassa, vaikka vakinaisiin virkoihin on saatu palkattua riittävästi henkilöstöä. Kunnanhallituksen päätöksellä on henkilöstön koulutusmääräraha osittain sidottu toimialan mahdolliseen lisämäärärahatarpeeseen. Koulutukseen on käytettävissä 0,45% henkilöstön palkkamenoista, kun tavoitteena oli 1 %. Koulutuksesta leikkaaminen on koettu työtyytyväisyyttä laskevaksi.

Tavoitteiden toteuttamiseksi pyritään ottamaan uusia toimintoja käyttöön ja valmistautumaan sote-palvelujen siirtoon maakuntaan. Toimitilojen terveellisyydestä ja turvallisuudesta huolehditaan henkilöstön työtyytyväisyyden ja tuottavuuden varmistamiseksi.

Sähköisiin palveluihin ja tiedonhallintaan siirtymisessä on huomioitu tietosuojakysymykset ja niihin liittyvät riskit. Asiakkaiden ja henkilöstön osaamiseen sähköisissä palveluissa on panostettava edelleen. Asiakkaat, jotka eivät pysty hoitamaan itsenäisesti omia asioitaan, ovat erityisen palvelun tarpeessa. Palvelutarpeen arviointi ja palveluohjaus ovat keskeisiä kaikissa sosiaali- ja terveystalouden palveluissa.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	8 972	0	8 972	8 886	-86	-1,0 %
Toimintamenot	-60 562	-328	-60 890	-61 078	-188	-0,3 %
Toimintakate	-51 590	-328	-51 918	-52 193	-275	-0,5 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-354	0	-354	-176	178	50,3 %
Tilikauden tulos	-51 944	-328	-52 272	-52 369	-97	-0,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Myyntituotot Kosken TI ja Marttilan kunnilta laskivat jonkin verran, koska palvelujen käyttötarvetta ei ollut ennakoitusti.

Toimintamenot

Toimintamenot ylittyivät 0,3 % eli 188.444 €. Vanhuspalveluissa Valmakodin rakennemuutos, 19 asumispaikan vähentäminen ja tukiasuntojen ja ryhmäkodin rakentaminen sekä tehostetun palveluasumisen jonojen purkamisvelvoite aiheuttivat terveyskeskuksessa painetta sairaansijoihin, joita oli pakko hankkia ostamalla lähikuntien terveyskeskuksista. Palveluiden ostot, joihin määrärahaa ei ollut varattu, olivat n. 400.000 €.

Erikoissairaanhoidon tasauslasku vuodelta 2017 toi lisäkustannuksia n. 238.000 €.

Toimintakate

Toimintakate ylittyi 0,5 % eli 274.365 €:lla.

Tulosalue Sote-hallinto

Hallinto- ja talouspäällikkö Marja-Leena Brander

TOIMINTASUUNNITELMA

Sosiaali- ja terveyspalvelujen hallinto vastaa laadukkaista, joustavista sekä monipuolisista hallinnon ja talouden tukipalvelutehtävistä. Hallinto järjestää toimialan keskitetyksi hoidettavat hallinto-, suunnittelu-, talous-, laskutus-, maksatus- ja sisäisten palvelujen tehtävät. Hallinto valmistelee sosiaali- ja terveyslautakunnan kokoukset, vastaa täytäntöönpanosta ja tiedottamisesta sekä toiminnan laillisuudesta.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos myönsi valtionavustusta Liedon kunnan ja perusturvakuntayhtymä Akselin yhteiselle SoLAKka -hankkeelle yhteensä 154.500 € sosiaalipalveluiden tietojen siirtämiseksi Kantaan. Hankkeen hallinnoijana on Liedon kunta.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma 2017
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Toiminta on sopeutettu talouden realiteetteihin	Toiminnan ja talouden systemaattinen seuranta kuukausiraportoinnin yhteydessä Talousarvion poikkeama +/- 1 %.	Raportointi ja tarvittaessa toimenpide.-ehdotukset sotelautakunnalle totetuneet kuukausittain Talousarvion poikkeama + 0,5 % 31.12.2017
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Tuottavuuden lisääminen	Palvelujen jatkuva laadun parantaminen SHQS-laaturjärjestelmää hyväksi käyttäen Henkilöstön työtyytyväisyys > kuin v. 2016 Terveyskeskuksen toimitilat kunnostettu. Edistää uusien toimintamallien käyttöönottoa	Laaturjärjestelmä käytössä, edetty vuosikellon mukaan Henkilöstön työtyytyväisyys 2017 3,36 = 0,02 % enemmän kuin v. 2016 Terveyskeskuksen sisäilmakorjaukset tehty. Terveyskeskuksen hankesuunnitelma laadittu. Vuodelle 2018 varattu suunnittelurahaa 70.000 € hanketta varten.
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee Liedosta löytyy työtä ja tekemistä Liedossa eletään aktiivista vanhuutta	Sote-itsehallintoalueen valmisteluun osallistuminen	Liedon kunnan vahva edustus valmistelutyöryhmissä	Toimialajohtaja on jäsenenä Palvelujen järjestämisen työryhmässä ja terveystalustoimintajohtaja Palvelutuotantotyöryhmässä. Valmistelutyöhön on osallistuttu aktiivisesti.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TOT 2017
Sosiaalipalveluiden kustannukset €/asukas	1067	1 017	991
Perusterveydenhuollon kustannus €/asukas (yht.alue)	565	576	574
Erikoissairaanhoidon kustannus €/asukas (Lieto)	1 114	1 103	1 116

VAKANSSIMUUTOKSET

Neljän toimistosihteerin ammattinimike muutettiin asiakaspalvelusihteeriksi ja laskentasihteerin taloussihteeriksi.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	149	0	149	152	3	2,0 %
Toimintamenot	-630	0	-630	-649	-19	-3,0 %
Toimintakate	-481	0	-481	-496	-15	-3,1 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintamenot

Asiahallinnan sisäiset veloitukset jääneet kohdistamatta toimialueille talousarviovaiheessa. Kirjattu kuluiksi talousarviovuoden aikana, soten osuus yhteensä 25.000€

Toimintakate

Kts. selostus yllä

Tulosalue Perhe- ja sosiaalipalvelut

Perhe- ja sosiaalipalvelujohtaja Krista Ryödi

TOIMINTASUUNNITELMA

Sosiaali- ja terveysministeriön SOTE-uudistuksen lisäksi meneillään on viisi hallituksen kärkihanketta ja lainsäädäntöhankkeita. Lieto on mukana mm. lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmassa (LAPE), jonka tavoitteena on uudistaa lapsi- ja perhepalveluita siten, että ne vastaavat nykyistä paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeita ja vähentää eriarvoisuutta vuoden 2018 mennessä. Yhtenä tavoitteena Varsinais-Suomen maakuntaan on perhekeskus ja kuntiin perhekeskuksen toimipisteet. Perhekeskuksen tavoitteena on lasten, nuorten ja perheiden palvelujen painopistettä siirrettävän ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Alueella pyritään toteuttamaan maakunnallisen perheoikeudellinen yksikkö vuoden 2019 alussa. Toimeentulotuen siirtyessä Kelalle keskeistä on yleisen sosiaalityön kehittäminen. Sosiaalityön kehittäminen lisää tiimivastuuta asiakaskohderyhmittäin terveyskeskussosiaalityössä, vanhustyön sosiaalityössä, pitkäaikaistyöttömissä, mielenterveys- ja päihdetyössä, erityisen tuen tarpeessa olevista perheistä, vammaispalveluissa ja maahanmuutossa.

Uuden sosiaalihuoltolain tehtävärakennemuutokset ja toiminnan muutokset edellyttävät toiminnan kehittämisestä prosesseista ja palveluista yhteiseen toimintaan muiden kanssa. Lieto on mukana valtakunnallisessa Pro Sos –hankkeessa, joka kehittää uudenlaista sosiaalityötä ja sosiaalihuoltolain mukaista täytäntöönpanoa. Kansa –kouluhanke puolestaan tukee sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpanoa. Lisäksi lastensuojelu on mukana Suomen Kuntaliiton vaikuttavuustutkimuksessa, jolla saadaan vahvistettua asiakkaan osallisuutta omassa prosessissaan ja työn laatua.

Perhe- ja sosiaalipalvelut tukevat yksilöiden ja perheiden itsenäistä suoriutumista ja turvallisuutta järjestämällä perheille ja yksilöille tarvittavia tukitoimia ja palveluja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevin palveluin. Koko perhe- ja sosiaalipalveluiden vastuualueella asiakaslähtöisyyttä vahvistetaan siten, että lapset huomioidaan aina aikuisten palveluissa ja aikuiset lasten palveluissa. Toimiva kumppanuus peruspalveluiden kanssa edellyttää yhteistyötä lapsen ja nuoren kasvu- ja kehitysympäristön ammattilaisten kesken. Palvelut järjestetään yhteistyössä muiden tulosalueiden, hallintokuntien, järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien kanssa. Palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta helpotetaan antamalla kuntalaiselle palvelulupaus tapaamisen järjestämiseksi viikon sisällä. Poislähtämisen kulttuurin sijaan pyritään vahvistamaan tiimivastuuta. Sosiaalihuoltolain mukaiset peruspalvelut ovat ensisijaisia erityispalveluihin nähden. Palveluiden järjestämistapoja muutetaan siten, että ensisijaisesti palvelut järjestetään kotiin vietävinä kunnan omina palveluina ja varhaisen tuen palveluina. Laitossijoitusten sijaan vahvistetaan palveluiden käytössä perhehoidon ensisijaisuutta. Asiakastyön toiminnassa on ensisijaisen tärkeää, että lakien määräajat toteutuvat.

Yleinen sosiaalityö vastaa osaltaan sosiaalihuoltolain mukaisista palvelutarpeen arvioista ja täytäntöönpanosta koko perhe huomioiden, täydentävän ja harkinnanvaraisen toimeentulotuen myöntämisestä, pitkäaikaistyöttömien aktivointisuunnitelmista, vammaispalveluista, vanhusväestön sekä terveyskeskuksen sosiaalityöstä ja lietolaisista päihde- ja mielenterveysasiakkaista yhteistyössä psykososiaalisen yksikön työntekijöiden kanssa.

Lastensuojelu vastaa lastensuojelun tarpeessa olevien lasten ja perheiden palvelujen tuottamisesta ja järjestämisestä avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon osalta sekä osaltaan sosiaalihuoltolain mukaisista erityisen tuen tarpeen olevista lasten ja nuorten asioista. Toimintaa määrittävät mm. lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki. Lastensuojelu on vastannut tuomioistuimen pyytämistä olosuhdeselvityksistä vanhempien

ja lasten tilanteesta, kun lapsen huolto- ja tapaamisasiat ovat riittäviä. oimintaa määrittävät mm. lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki.

Psykososiaalinen yksikkö vastaa Härkätie sosiaali- ja terveystalouden matalan kynnyksen mielenterveys-, päihde ja perheneuvolapalveluiden ja työttömien terveystarkastusten tuottamisesta Liedon, Marttilan ja kosken alueella sekä työttömien sairausvastaanotoista ja lastenvalvojan palveluista Liedossa. Perheneuvolan vastuualueena on lasten/nuorten kehityksellisten, tunne-elämän sekä perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden tutkimuksessa, hoidossa ja kuntoutuksessa. lastenvalvoja vastaa perheoikeudellisista palveluista kuten isyyden selvittämisistä, tapaamis-, huolto- ja elatussopimusten vahvistamisesta sekä perheasioiden sovittelusta.

Vammaispalveluissa järjestetään vaikeavammaisille henkilöille Vpl:n mukaisia palveluja ja tukitoimia. Itäisten kuntien kanssa on tehty yhteistyötä palvelukriteereiden yhtenäistämiseksi, palveluntuottajien kustannusvertailussa, konsultaatioissa vammaispalveluissa ja käytänteissä. Subjektiviivisen oikeuden piirissä oleva henkilökohtaisen avun tarve on kasvanut, jonka johdosta selvitetään mahdollisuutta vahvistaa vammaistimiä asiakkaalle annettavassa ohjauksessa ja arvioinnissa.

Kehitysvammapalvelut vastaavat kehitysvammaisten henkilöiden avopalveluista, työ- ja päivätoiminnasta sekä asumispalveluista. Kehitysvammapalveluiden vuonna 2014 alkanut palvelurakennemuutos jatkuu ja laitoshuollon vähentäminen ja asumispalvelujen korvaaminen kotiin vietävien palvelujen avulla ovat edelleen keskeisiä tavoitteita.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Kansa-koulu -hankkeessa on aloitettu sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain toimeenpanoa henkilöstölle, joka käsittelee työssään sosiaalihuollon asiakastietoja. Liedossa on koulutettu vuoden 2017 aikana 15 kirjaamisvalmentajaa. Hanke on keskittynyt määrämuotoisen kirjaamisen käyttöönotossa vuosina 2016–2020. Kantapalvelut on tarkoitus ottaa käyttöön sosiaalihuollossa vuodesta 2018 alkaen. Asiakastiedot ovat ammattihenkilöiden käytössä riippumatta siitä, missä ammattihenkilö työskentelee. Kansalaisten Omakanta-palvelu laajenee sosiaalihuollossa tiedoilla vuonna 2020 ja sosiaalihuollon asiakastiedot myös asiakkaan käytössä. Jatkovaa koulutusta tarvitaan asiakastietojärjestelmien muutoksiin ja tietosuojan toteutumiseen.

Lapset puheeksi -koulutus ei toteutunut, mutta perhearviointikoulutukseen osallistui 14 työntekijää lastensuojelusta, yleisestä sosiaalityöstä, vammaispalveluista ja perhepalveluista. Asiakkaan osallistumista asiakasprosesseissa tulee lisäämään myös uudet kirjaamiskäytännöt. Syksyn aikana koekäytettiin SOMA-mobiiliversio, joka mahdollistaa asiakkaan kotona tapahtuvan kirjaamisen, tuotantokäyttöön SOMA otetaan vuoden 2018 alkupuolella. Lupa Auttaa! -hankkeen kautta lastensuojelussa aloitettiin systeemiseen malliin siirtyminen ja kehittämistyö. Lastensuojelu oli mukana Suomen Kuntaliiton vaikuttavuustutkimuksessa, jossa saatiin vahvistettua asiakkaan osallisuutta omassa prosessissaan. Toimintakykymittarin käyttöönottotutkimus antoi tietoa myös työn laadusta.

Perhe- ja sosiaalipalvelujohtajan virka täytettiin vuoden 2017 aikana kolme kertaa.

Asiakastyön tasalaatuisuuden turvaaminen on ollut haasteellista sosiaalityöntekijöiden vajauksesta johtuen, koska rekrytointiprosessit ovat julkisella sektorilla pitkiä. Asiakkaat ovat saaneet tarvittavat palvelut, mutta asiakassuunnitelmien tekemisen tavoitteissa tai lakisääteisissä määräajoissa ei ole kaikkien toimintayksiköiden osalta onnistuttu.

Yleisen sosiaalityön (aikuissosiaalityö) osalta Lieto on ollut mukana Pro Sos-osahankkeessa, joka on kehittänyt valtakunnallisesti uudenlaista sosiaalityötä ja sosiaalihuoltolain toimeenpanoa. Hankkeella on ollut neljä kehittämisteemaa ja -työryhmää, joissa työntekijät eri kunnista ovat olleet mukana. Liedosta on osallistuttu kaikkiin työryhmiin: palvelutarpeen arviointi (SHL) ja toimintakykymittarien hyödyntäminen, matala kynnyks ja jalkautuminen, rakenteellinen sosiaalityö ja sosiaalinen raportointi sekä sosiaalinen kuntoutus ja

ryhmätoiminta. Yleisestä sosiaalityöstä suunniteltiin matalan kynnyksen ryhmätoimintaa aikuisille naisille ja miehille, mutta osallistujia ei saatu yhtään markkinoinnista huolimatta. Ryhmässä oli tarkoitus kokeilla kykyviisarin käyttöönottoa.

Muutos asiakastyössä näkyy siten, että työn keskiössä ei ole enää pelkkä toimeentulotuki ja taloudelliset asiat, vaan asiakkaan tilannetta kartoitetaan kokonaisvaltaisemmin huomioiden kaikki perheenjäsenet. Yleisen sosiaalityön asiakkaana olevat ja asiakkuuteen tulevat henkilöt ja perheet ovat aiempaa moniongelmaisempia. Yleisessä sosiaalityössä tavoitteena on kehittää asiakastyön sisältöä ja menetelmiä, esimerkiksi systeemisen mallin menetelmiä hyödyntäen. Perustoimeentulotuen siirtyminen Kelaan on työllistänyt sosiaalityöntekijöitä vuoden aikana paljon, koska Kelan päätöksistä on jouduttu pyytämään oikaisuvaatimuksia. Täydentävää- ja ehkäisevää toimeentulotukea asiakkaat hakivat runsaasti. Kelasiirron myötä osa asiakkaista ei ota enää yhteyttä sosiaalipalveluihin ja se on aiheuttanut haasteita sosiaalityön tekemiselle. Asiakassuunnitelmia on tehty noin 20%:a, mutta sosiaalihuoltolain mukaisia palvelutarpeen arviointeja enemmän kuin edellisenä vuonna. Jalkautuvaa sosiaalityötä on tehty enemmän asiakkaiden ja heidän verkostojen kanssa ja tavoitteena on asiakasosallisuuden vahvistaminen. Yleisen sosiaalityön sosiaalityöntekijät vastaavat myös lietolaisista päihde- ja mielenterveysasiakkaista. Yhteistyö Kisällin, perhepalveluiden ja diakonien kanssa on vahvistunut.

Työllistämispalveluiden kokonaisvastuu siirrettiin kunnan työllistämispalveluille, jonne tuotetaan tarvittavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut pitkäaikaistyöttömien terveystarkastusten, sosiaalisen kuntoutuksen, päivätoiminnan ja aktivointisuunnitelmien osalta. Yhteistyötä on tehty prosessien yhdyspintoja rakentamalla ja uusia työmuotoja innovoimalla.

Vuonna 2017 Lietoon muutti pakolaisia sopimuksen mukaisesti 11 henkilöä, itsenäisesti 2 henkilöä ja perheen yhdistämisen kautta 2 henkilöä. Vuodenvaihteessa laskennallisten korvausten piirissä oli 30 henkilöä, jotka ovat tulleet vuosina 2014 - 2017. Maahanmuuttotyön resurssit vähenivät seutuohjaajan lopettaessa 31.12.2017. Muutos lisää yleisen sosiaalityön asiakastyötä. Pakolaisille suunnatut mielenterveyspalvelut järjestettiin Turun kriisikeskuksessa ja asiakkaita oli viisi.

Vammaispalvelut toimivat omana yksikkönään tiiviissä yhteistyössä terveystarveluon ja kehitysvammaispalveluiden kanssa. Vuoden 2017 aikana valmisteltiin henkilökohtaisen avun sääntökirja vammaispalveluihin, jonka käyttöönotto tapahtuu vuoden 2018 alussa. Sääntökirjaa noudatetaan, kun kunta järjestää henkilökohtaisen avun palveluita asiakkailleen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain mukaisesti. Sosiaalihuoltolain mukaisista kuljetuspalveluista vastaa vammaispalveluiden sosiaalityöntekijä yhteistyössä vammaispalveluiden ohjausryhmän kanssa.

Lastensuojelussa sosiaalihuoltolain mukaista tehtävärakenneuudistusta jatkettiin, toimintaohjeet ja prosessit kuvattiin. Varhaista tukea on vahvistettu kiinteällä yhteistyöllä peruspalveluiden kuten koulun ja erityispalveluiden psykiatrian kanssa. Työntekijämäärää ja ammatillista osaamista on vahvistettu osa-aikaisella psykologilla. Ostopalvelujen määrää on vähennetty ja asiakastarpeisiin vastattu ensisijaisesti omalla toiminnalla. Lastensuojelun avopalveluiden ja sijaishuollon tukipalvelut on kilpailutettu. Lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotot vähenivät verrattuna vuoteen 2016. Huostaanotettuja lapsia on 13, kolme vähemmän kuin vuonna 2016. Avohuollon ja erityisesti sijaishuollon kustannukset (netto/asiakas) vähenivät selkeästi. Kiireelliset sijoitukset puolestaan lisääntyivät ja ikäryhmä painottui 16 - 17-vuotiaisiin lapsiin/nuoriin.

Psykososiaalisessa yksikössä tavoitteena tuottaa lakisääteiset palvelut määräaikoja ja hoitotakuita noudattaen ei toteutunut mielenterveys- ja päihdepalveluissa eikä myöskään perheneuvolassa. Asiaan vaikuttivat sosiaalityön keskeneräinen uudelleen organisointi. Jatkossa psykososiaalisen yksikön esimies vastaa jatkossa Marttilan ja Koski TI:n sosiaalityön päihde- ja mielenterveysasiakkuuksista ja Liedon asiakkuudet hoitavat yleisen sosiaalityön sosiaalityöntekijät. Perheneuvolan asiakasmäärän kasvu on jatkunut ja työmenetelmiä on pyritty kehittämään. Ensiainoja ei ole pystytty tarjoamaan kahden viikon sisällä

yhteydenotosta vaan kuukauden sisällä, mutta jatkoaikojen antamisen käytäntö ei toiminut. Palveluprosessit on kuvattu.

Perheneuvolassa tehtiin ohjelmistomuutoksia, mutta tilastointia ei saatu toimimaan. Perheasioiden sovittelu käynnistyi, mutta numeerista tietoa ei saatu. Päällekkäisten prosessien vähentämiseksi tehtiin töitä terveydenhuollon, sosiaali- ja perhepalveluissa. Mielenterveys- ja päihdepotilaan toimivan hoitopolun rakentamiseksi perustettiin työryhmiä VSSHP:n Liedon psykiatrian poliklinikoiden kanssa eri asiakasryhmien tarpeista käsin, mutta työtä edelleen tehdään. Asian viivästymiseen vaikutti psykiatrian organisaatiomuutos. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä vakiintui ja rinnalle perustettiin toinen matalan kynnyksen avoin nuorten ryhmä.

Kehitysvamma palveluissa palvelusuunnitelmat ja erityishuolto-ohjelmat laadittiin 100 % ja toiminta oli suunnitelmallista. Yhteistyötä sivistyspalveluiden kanssa oli, mutta se on myös ensi vuodenkin tavoite. Tärkeää on ollut erityisesti nivelkohdissa saattaen vaihdot kuten koulun alkaminen ja sen päätyminen sekä muut kriittiset vaiheet. Yhteistyötä on lisätty myös järjestöjen sekä hoito- hoivapalveluiden kanssa, jossa tavoitteena ikääntyvien kehitysvammaisten osallistuminen muiden ikäihmisten kanssa esimerkiksi kerhotoimintoihin.

Toimivaa yhteistyömallia kehitysvammaisten- ja muiden vaikeasti työllistettävien henkilöiden työllistämiseen on tehty yhteistyössä Kisällin, mielenterveys- ja päihdeyksikön ja TE-toimiston kanssa. Ammattiopisto Spesiaa toivotaan mukaan yhteistyöhankkeeseen vuonna 2018 keväällä valmistuvien opiskelijoiden työllistymisen suhteen. Työelämäpolut valmistuivat ja yhteistyön käynnistäminen toteutui työelämätaitojen arvioinnin yhtenäistämiseksi.

Kehitysvammaisten uuden toimintakeskuksen rakentamisurakat olivat kilpailutuksessa ja uudet tilat valmistuvat kevään 2019 aikana.

INVESTOINNIT

Terveystarkastajan lausunnon pohjalta toteutettavat asumisyksikkö Mäntykodin muutostyöt, mm. erilliset sosiaalitilat henkilökunnan molemmille sukupuolille. Kustannusarvio 15 000 €.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedosta löytyy työtä ja tekemistä	Sosiaali- ja terveyspalvelujen keinoin tuetaan kuntalaisten työ- ja toimintakykyä	Vuoden 2017 loppuun mennessä Lietoon kehitetään toimiva yhteistyömalli kehitysvammaisten- ja muiden vaikeasti työllistettävien henkilöiden työllistämiseen yhdessä Kisälli kellarin, mielenterveys- ja päihdeyksikön sekä muiden toimijoiden kanssa.	Yhteistyömallin rakentaminen on aloitettu ja se saadaan valmiiksi vuoden loppuun mennessä.

	Kehitetään uudenlainen sosiaalityön toimintamalli, sekä kuvataan prosessit ja niiden yhdyspinnat.	+/-	Sosiaalityötä on siirretty toimistossa tehtävästä työstä asiakkaan omassa elinpiirissä, kotona, verkostoissa ja palveluissa tapahtuvaan työhön (jalkautuva/liikkuvat palvelut).
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Vuoden 2017 aikana kehitetään Lietoon perhekeskusmalli, jossa toimivat ennaltaehkäisevät sosiaalipalvelut, neuvolapalvelut, järjestöt/seurakunta ja varhaiskasvatus.	+/-	Suunnitteilla on, että perhekeskus perustetaan maakuntaan, ja perhekeskuksen toimipiste Lietoon. Henkilövaihdosten ja henkilöstövajauksen vuoksi mallin rakentaminen on viivästynyt, mutta aikatauluun vaikutta maakunnallinen suunnitelma (Sote ja kärkihanke).
Lietolainen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Lastensuojelun vaikuttavuus ja vaikuttavuuden mittaaminen. Lapsiperheet saavat tarpeen mukaiset palvelut oikea-aikaisesti.	Kuntaliiton vaikuttavuusmittari on käyttöön otettu. Mittarilla saadaan vahvistettua asiakkaan osallisuutta omassa prosessissaan ja työn laatua. Perheiden palveluissa noudatetaan lakisääteisiä määräaikoja. Palvelut ovat kaikkien kuntalaisten tavoitettavissa ja asiakas saa ajan työntekijälle viikon kuluessa	Vaikuttavuusmittari on käytössä ja tuloksia tarkastellaan vuoden 2018 alussa. Sijaishuollon vaikuttavuusmittaria kehitetään kuntien yhteistyönä. Määräaikojen noudattaminen on toteutunut lastensuojelussa, vammaispalveluissa ja yleisessä sosiaalityössä. Psykososiaalisen yksikön (päihde- ja mielenterveys, perheneuvola) asiakkaiden kohdalla määräajoissa ei ole pysytty.

		yhteydenotosta.	Palveluiden järjestäminen on toteutunut. Avoimna olleisiin virkoihin ja työtehtäviin on saatu palkattua kelpoisuusehdot täyttävät työntekijät.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TOT /2017
Työttömyys%	8,4 %	9 %	6,5 %
Vammaispalveluasiakkaiden määrä (sis. kehitysvammaiset)	389 (sis. keh.vammaiset)	390	359
Vammaispalveluiden kustannukset €/asukas	161	127	149
Kehitysvammaisten asiakkaiden määrä	125	125	97
Kehitysvammaispalveluiden kustannus €/asukas	161	181	165
Kehitysvammaisia laitoshoidossa	6	4	3
Kehitysvammaisten laitoshuolto €/asukas	29	27	31
Avohoidon tukitoimien piirissä olevat lapset (ei sis. lastensuojelutarpeen arviointeja)	122	160	113
Avohoidon tukitoimien kustannus €/asukas	44	22	22
Sijaishuollossa olevien lasten määrä	15+1, josta Turku maksaa	20	13
Sijaishuollon kustannus €/asukas	44	70	48
Psykososiaaliset palvelut €/asukas	49	53	48

VAKANSSIMUUTOKSET

Perhe- ja sosiaalipalvelujohtajan virka täytettiin kaksi kertaa vuoden aikana.

Toimintakeskuksen päivätoiminnassa oleva määräaikainen ryhmäkohtainen avustajan toimi vakinaistettiin toistaiseksi voimassaolevaksi toiminnanohjaajan toimeksi.

Ryhmäkoti Peltolan palveluohjaaja irtisanoutui tehtävästään 5/2017 ja paikka täytettiin vakinaiseksi syksyllä ja tehtävänimikkeeksi muutettiin tiiminvetäjä-ohjaaja. esimiesvastuu siirrettiin Mäntykodin vastaavalle ohjaajalle. Tiiminvetäjä-ohjaajan tehtäviin eivät kuulu enää omaishoidontuen asiakkaat.

Vuoden aikana avautui kolme sosiaalityöntekijän ja ohjaajan virkaa. Yleisen sosiaalityön sosiaalityöntekijän ja ohjaajan virat täytettiin kelpoisuusehdot täyttävillä henkilöillä. Yleisessä sosiaalityössä sosiaalityöntekijän vaje kesti puoli vuotta ja se kuormitti henkilöstöä. Vammaispalveluiden sosiaalityöntekijän virka täytettiin loppuvuodesta siten, että työntekijä aloitti työt vuoden 2018 alkupuolella. Vuoden loppuun asti tehtävää hoiti määräaikainen sosiaaliohjaaja.

Loppuvuodesta lastensuojelun sosiaalityöntekijän virka avautui, koska tehtävää hoitava työntekijä ei saanut sosiaalityöntekijän opintoja päätökseen vuoden 2017 mennessä. Lastensuojelun – ja vammaispalveluiden sosiaalityöntekijöiden virat saatiin täytettyä kelpoisuusehdot täyttävillä työntekijöillä vuoden 2018 alussa. Lastensuojelusta toinen sosiaalityöntekijä valittiin 12/2017 sosiaalityön esimieheksi.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 115	0	1 115	993	-122	-10,9 %
Toimintamenot	-10 954	0	-10 954	-10 506	448	4,1 %
Toimintakate	-9 840	0	-9 840	-9 514	326	3,3 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-2	0	-2	-2	0	0 %
Tilikauden tulos	-9 842	0	-9 842	-9 516	326	3,3 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatulot alittuivat 10,9 %:a. Kuntien myyntituotot alittuivat, koska sopijakunnat käyttivät palveluita arvioitua vähemmän. Myös asiakkaiden asiakasmaksutuotot jäivät alle arvion.

Toimintamenot

Toimintamenot alittuivat 4,1 %:a. Lastensuojelun sijaishuollon kustannukset alittuivat noin 541 000 €.

Toimintakate

Toimintakate alittui 3,3 %:lla eli noin 326 000 € edellä mainituista syistä.

Tulosalue Vanhus- ja hoivapalvelut

Vanhuspalvelujohtaja Ulrika Lundberg

TOIMINTASUUNNITELMA

Liedossa vanhuspalveluiden keskeisimmät tehtävät ovat ikäihmisten palveluiden järjestäminen siten, että asiakkaiden toimintakyky säilyy. Erilaiset kuntoutuspalvelut ovat ensisijainen palvelumuoto. Tärkeimpänä tavoitteena on, että ikäihmiset kykenevät itse suoriutumaan arjessa mahdollisimman pitkälle mielekkäällä tavalla.

Eläkeikäiset Liedossa omaavat hyvän terveyden ja sosioekonomisen aseman alueellisessa vertailussa korkea. Ikäneuvola ja hyvinvointia edistävät kotikäynnit ovat tärkeitä toimintamuotoja, joilla pyrimme vaikuttamaan elämäntapavalintoihin mahdollisimman varhain sekä löytämään tukea tarvitsevat. Päivätoiminta, yhdistysten toiminta, kotikuntoutus ja terveystieteiden geriatrinen arviointiyksikkö tukevat ikäihmisiä toimintakyvyn ylläpitämisessä.

Kotihoitoa tarjotaan sekä kunnan että yksityisten tuottamana Liedossa. Kotihoitoa tarjotaan silloin kun ikäihminen tarvitsee apua arjessa. Jos koti ei sovellu kotiin tuotavalle palvelulle, tuettu asuminen on vaihtoehto. Tuettua asumista tarjotaan sekä kunnan, että yksityisen tuottamana.

Ikäihmisen toimintakyky laskee kahden viimeisen elinvuoden aikana ratkaisevasti. Jos ikäihmisen koti ei sovellu kotiin tuotavalle palvelulle, tai kyseessä on asiakkaan vaikea muistisairaus, kunta tarjoaa asukkailleen tehostettua palveluasumista. Palvelu tarjotaan sekä kunnan, että yksityisen tuottamana.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Vuonna 2017 on toteutettu, yhdessä terveystieteiden kanssa, edelleen jatkuva rakennemuutos palveluissa kohti tehokkaampaa avopalvelua kaikissa palvelumuodoissa, koska silloin asiakkaan omaehtoinen toiminta on etuasemassa.

Tehostetun palveluasumisen Valmakodissa sijaitseva yksikkö nimeltä Kotola purettiin keväällä 2017, ja tila remontoitiin vuokra-asunnoiksi ikäihmisille. Vanha osa kutsutaan nykyään Valmankartanoksi. Toimintamuutoksen yhteydessä kunnan asumispalveluyksiköiden läheisyyteen toteutetaan aktiivipuisto-alue.

Terveystieteiden osastopaikkoja vähennettiin ja geriatrinen arviointiyksikön toiminta on vakiintunut. Suunnitelma terveystieteiden palveluissa laadittiin yhden osaston sulkemisesta ja henkilöstön siirtämisestä kotiutustiimeihin, jossa palvelu tuodaan asiakkaan kotiin, sen sijaan että asiakas tulisi osastolle. Lisäksi yksityisen tehostetun palveluasumisen ostoja lisättiin, joka on taloudellisempi vaihtoehto osastohoidolle. Tehostetun palveluasumisen hankinta tukee myös osastotoiminnan muutosta.

Osana avopalveluita käynnistimme syksyllä kotikuntoutustiimin. Tiimissä työskentelee toimintaterapeutti, fysioterapeutti ja hoitaja. Kotikuntoutusjakso rajoittuu muutamaan viikkoon tai kuukauteen ja tavoitteena on edelleen ikäihmisen toimintakykyisen arjen tukeminen.

Geriatrisen arviointiyksikön aseman vakiinnuttaminen on toteutunut vuoden aikana. Geriatrisen arviointiyksikön toiminta kuvataan osana terveystieteiden tilinpäätöstä.

Vanhuspalveluiden rakennemuutoksen takia, erilaisten tilapäishoitomuotojen merkitys on kasvanut. Vanhuspalveluissa on käytössä kolme kriisihuonetta, yksi Valmakodissa, Lepolan yksikössä ja kaksi Hyvinvointikeskuksessa. Näiden kriisihuoneiden lyhytaikaisjaksojen määrä oli 12, ja kesti keskimäärin 13 vuorokautta.

Lieto on osallistunut aktiivisesti ministeriön rahoittamaan kärkihankkeeseen, jonka hallinnoi Turku. Hankkeessa kokeillaan malleja palvelutarpeen arviointia, palveluohjausta ja omaishoitajien terveystarkastuksia ajatellen. Hanke on edelleen käynnissä ja päättyy vuonna 2018.

Varsinais-Suomen vanhustyön vastuuhenkilöverkosto on kokoontunut aktiivisesti ja myös maakunnan valmistelutyöryhmät ja alueen vanhuspalveluiden muutosagentti ovat tuoneet runsaasti erilaisia kehittämistehtäviä ja yhteistyötä vanhustyön alueelle. Tärkeimpänä vanhusten tehostetun palveluasumisen seudullinen kilpailutus. Muita yhteistyömuotoja ovat perhehoitoyksikkö Kaarinassa sekä sähköisen palvelusetelijärjestelmän käyttöönotto ja laajentaminen yhdessä Turun ja Kaarinan kanssa.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Liedossa eletään aktiivista vanhuutta.	Liedon kunnan sähköinen hyvinvointikertomus on käytössä kaikilla toimialoilla.	Hyvinvointikertomuksen yksi seurattava indikaattori on kotona asuvien osuus yli 75-vuotiaista. Tavoitteena on, että tämä osuus ei vähene, vaan pysyy ennallaan.	Tehostetun palveluasumisen osuus on vuodenvaihteessa 8,9%, eli kotona asuvien osuus on laskenut -> 91,1%.
	Vanhukset toimivat aktiivisesti paikallisten järjestöjen toiminnassa.	Järjestöjen toimintaa tuetaan tarjoamalla niille ilmaisia tiloja ja myöntämällä avustusta toimintaan. Järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä mallinnetaan vuoden aikana.	Järjestötapaaminen on järjestetty liikuntatoimen järjestämänä kesäkuussa 2017. Yhteistyö jatkuu, mutta mallinnusta ei ole toteutettu.
	Vanhuspalvelulain mukainen asiakkaan ja omaisen osallistaminen palveluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen toteutuu.	Liedon vanhuspalveluissa mallinnettu omaispaneeli toimii avopalveluissa. Osallistavan asiakastyön kehittäminen jatkuu uusilla työpajoilla vuonna 2017.	Omaispaneeli toimii Tarvasjoella myös avopalveluissa. Liedon kotihoidon omaispaneeli ei ole käynnistynyt vielä. Osallistavan asiakastyön kehittämisen työpajat ovat jatkuneet suunnitellusti 2017.
	Vanhuspalvelulain edellyttämät odotusajat ovat lain sallimissa rajoissa. Lietolaisten vanhusten valinnanvapaus palveluiden hankinnassa toteutuu.	Jonotusajat palveluihin ovat lain sallimissa rajoissa. Sähköinen palveluohjaus on käytössä.	Jonotusajat tehostettuun palveluasumiseen on vuodenvaihteeseen mennessä lain sallimissa rajoissa, eli 3 kk tai vähemmän. (Koko vuoden ka 3,7 kk). Lieto osallistuu stm:n kärkihankkeeseen, jossa sähköisen

			palveluohjauksen kokeilu käynnistyy maakunnallisesti.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TOT 2017
Tepa € / hpv (oma tuotanto ei sis. ostop. eikä palveluset.)	126	116	122
KH € / käynti	31	29	26
Ennakoivat € / 75 v+	234	248	234
Jonotusaika tehostettuun palveluasumiseen, ka		3 kk	3,7 kk
Kotihoidon peittävyys (säännöllinen, 75+)	15,7	13 %	18,3%*
Kotihoidon välitön työaika	30 339	30 000	33 788

*Säännöllisen kotihoidon määritelmä on uusittu vuoden aikana, ja lähes kaikki kotihoidon asiakkaat luokitellaan nykyään säännöllisiksi asiakkaiksi, poiketen aiemmasta käytännöstä.

VAKANSSIMUUTOKSET

Valmakodin suljetun Kotolan yksikön yhdeksän vakanssia on siirretty avopalveluihin; kotihoitoon, päivätoimintaan, omaishoitoon ja kotikuntoutustiimin perustamiseksi. Lisäksi määräaikaisia työntekijöitä on palkattu kotihoitoon, tukemaan rakennemuutosta palveluissa siten, että terveyskeskuksen osastopaikkoja vähennetään ja avosairaalan toimintaa tehostetaan.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 604	0	2 604	2 466	-138	-5,3 %
Toimintamenot	-11 550	-328	-11 878	-11 731	147	1,2 %
Toimintakate	-8 946	-328	-9 274	-9 265	9	0,1 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-7	0	-7	-30	-23	329 %
Tilikauden tulos	-8 953	-328	-9 281	-9 293	-14	0,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Kotolan yksikön toiminnan lopettamisen yhteydessä 19 tehostetun palveluasumisen asiakasta siirrettiin yksityisiin yksikköihin. Tästä syystä maksutuottoja vuokrien muodossa jäi pienemmäksi vuoden 2017 aikana.

Toimintamenot

Kotolan yksikön toiminnan lopettamisen yhteydessä yhdeksän vakanssia siirrettiin avopalveluihin, ja palkkamäärärahat eivät tulleet käyttöön tehostetussa palveluasumisessa vaan avopalvelussa. Tehostetun palveluasumisen palvelusetelit ja asiakaspalveluostot kasvoivat voimakkaasti sekä Kotolan sulkemisen, että jonopurkusuunnitelman seurauksena. Jonopurkusuunnitelman yhtenä tavoitteena oli tehostaa terveyspalveluiden osasto-toimintaa ja siirtää pitkäaikaispotilaat asumispalveluyksikköihin. Tähän tarpeeseen saatiin myös lisämäärärahaa.

Toimintakate

Toimintakate vastaa asetettuja tavoitteita vuodelle 2017.

Tulosalue Terveys- ja sairaanhoitopalvelut

TOIMINTASUUNNITELMA

Erikoislääkäri konsultaatioiden ja paperikonsultaatioiden sekä joiden tutkimusten ja erityisesti kuvantamispalveluiden hankkiminen ohjeistuksineen saatiin toteutetuksi loppuvuodesta. Tähän mennessä saadut kokemukset ovat olleet pääsääntöisesti myönteisiä. Ko. toiminnan jalkauttaminen jatkuu vuoden 2018 aikana.

Sairaalapalveluissa jouduttiin hankkimaan vuodeosastopalveluita toisilta kunnilta, kuntayhtymiltä ja yksityiseltä palveluntarjoajalta, syinä hankintoihin oli osaston 1 sisäilmaremontti ja Valmakodin remontti. Näistä syistä myös erikoissairaanhoidon siirtoviivemaksut kasvoivat merkittävästi.

Lähes kuukauden mittainen tietoliikenneongelma häiritsi potilashoitoa merkittävästi syyskesällä.

Koski TI:n terveysaseman sisäilmaongelmat ratifioituivat syksyllä. Kosken kunnan ripeiden selvitystöiden ja korjausten vuoksi tilat saatiin vuodenvaihteen tienoilla kuntoon.

Hoitajien iltavastaanottotoiminta aloitettiin loppusyksyllä.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Hoitajien iltavastaanottotoiminta aloitettiin loppusyksyllä.

Rokotustoimintaa tehostettiin influenssa ja pneumokokkrokotusten osalta hyvällä menestyksellä.

INVESTOINNIT

Itseilmoittautumisautomaatti ja siihen liittyvä sovellus. Määräraha varattu investointiosaan. Kirjattu käyttötalouteen (automaatti 5 436 €, sovellus 8 896 €)
Efficapotilastietojärjestelmän vuosipäivitykset 51 834 €.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Mittarin tavoitearvo	Toteuma 2017
Härkätieläinen lapsiperhe voi hyvin ja hymyilee	Perhepalveluyksikön toiminta vakiintuu osaksi neuvola- ja kouluterveydenhuoltoa siten, että ennaltaehkäisy ja varhainen puuttuminen tehostuvat. Lasten ja nuorten terveystarkastukset toimivat lakisääteisesti.	Prosessit on kuvattu ja toiminnallisesti otettu käyttöön. Kyllä/Ei Terveystarkastukset toteutuvat 100%.	Kyllä. Toteutuneet 100 %.
Härkätieltä löytyy työtä ja tekemistä	Kuntalaisten terveyteen ja sairauteen liittyvät tarpeet hoituvat asiaan soveltuvalla vastaanotolla. Hoitotakuuajat toteutuvat.	Jonotusajat hoitotakuun puitteissa.	Jonotusajat ovat hoitotakuun puitteissa.
Härkätiellä eletään aktiivista vanhuutta	Vanhusten toimintakyvyn säilyttäminen ja tukeminen, siten että kotona eletty elämä pitenee. Toimintakyvyn arvioinnin ja ylläpitämisen tehostaminen moniammatillisin ja sektorirajat ylittävin keinoin.	Hoitosuunnitelmat/ hoito - ja palvelusuunnitelmat toteutuvat ja tehdään palveluja paljon käyttävälle.	Hoitosuunnitelmien teko on tehostunut, joskaan ei vielä riittävästi.
Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen	Terveyden edistäminen huomioidaan toiminnoissa.	Tehdään terveyden edistäminen näkyväksi, esitellään keinoja terveyden edistämiseen median keinoin. +/-	+

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TOT 2017
Perusterveydenhuolto €/asukas	565	576	574
Erikoissairaanhoido €/asukas	1 114	1103	1 116
Asukasluku	23 835	23 800	23 949
Avohoitokäynnit	72 448	81 500	69 460
Avohoitiasiakkaat	16 920	17 000	17 054
Suun terveydenhuollon käynnit	25 206	26 000	25 942
Suun terveydenhuollon asiakkaat	9 529	13 000	9 743
Avohoitokustannukset /asukas	293	316	308
Avohoitokustannukset/asiakas	414	446	434
Suun terveydenhuollon kustannukset/asukas	77	85	75
Suun terveydenhuollon kustannukset/asiakas	192	156	185
Siirtoviivemaksut (esh→perustaso)	26 735	0	48 363

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	5 104	0	5 104	5 275	171	3,4 %
Toimintamenot	-37 428	0	-37 428	-38 192	-764	-2,0 %
Toimintakate	-32 324	0	-32 324	-32 917	-593	-1,8 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-345	0	-345	-146	199	57,7 %
Tilikauden tulos	-32 699	0	-32 699	-33 063	-394	-1,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Suunterveydenhuollon asiakasmaksutuottoja kertyi arvioitua enemmän. Muiden kuntien asukkaita ja vakuutusyhtiöiden täyskorvauspotilaita hoidettiin arvioitua enemmän.

Toimintamenot

Merkittävin kulujen lisääjä on ollut siirtoviivemaksut (sakkomaksut) ja niiden välttämiseksi hankitut vuodeosastopaikat toisilta kunnilta ja yksityisiltä toimijoilta. Erikoissairaanhoidon käyttöön perustuva laskutus on ollut ennakoitua suurempaa erityisesti lisääntyneiden poliklinikkakäyntien vuoksi.

Toimintakate

Edellä kuvatuista seikoista johtuen toimintakate on ylittynyt 593.237 €.

6 Sivistyspalvelut

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Kunnanhallitus ohjeisti, että talousarvio 2017 tehdään tilinpäätöksen 2015 raamiin. Tämä tarkoitti sitä, että sivistyspalveluissa jouduttiin huomioimaan neljän lukuvuoden ajanjaksolla tapahtuneet muutokset. Tähän ajanjaksoon sisältyi myös Tarvasjoen kunnan liittyminen Lietoon.

Tässä katsauksessa tarkastellaan sivistyspalvelujen molempien lautakuntien (varhaiskasvatus- ja koulutus- sekä kulttuuri- ja vapaa-aika) toimintaa, koska ne nivoutuvat hyvin paljon toisiinsa.

Henkilöstö- ja tilastotietoa:

Sivistyspalvelujen molemmat lautakunnat huomioiden kokonaisvahvuus on n. 500 henkilöä.

Henkilöstökulut olivat suurin kustannuserä ja ne koostuivat koulupuolella pääosin opettajien ja koulunkäynninohjaajien sekä tukipalvelujen palkoista. Opetusryhmiä oli kolme enemmän kuin esim. lukuvuonna 2015-2016. Erityisen ja tehostetun tuen tarve kasvoi selkeästi edelliseen lukuvuoteen verrattuna. Varhaiskasvatuksen puolella henkilökunnan mitoitus perustuu varhaiskasvatuslaissa oleviin määräyksiin.

Toimialan henkilöstömäärä kasvoi myös liikuntapalvelujen laajentumisen myötä. Lietohallin toiminta ns. omana työnä aloitettiin 4 / 2017 (vahtimestari, siivous, kiinteistön hoito). Tarvasjoen uimahalliin ja liikuntakeskukseen resursoitiin määräraikaista henkilökuntaa.

Päivähoitopaikkoja tarvitaan lisää etenkin keskustan alueelle. Tähän tarpeeseen vastaa Kisakallion tuleva päiväkotitoiminta, jonka suunnittelu ja toteutus aloitettiin keväällä 2017. Henkilöstö siirtyy sinne osittain ryhmäperhepäiväkodeista ja lisäksi tarvitaan uusia virkoja ja toimia.

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestettiin keskustan alueen lisäksi Aseman, Ilmaristen, Loukinaisten, Yliskulman ja Tarvasjoen alueella.

Ryhmien tasausta jouduttiin tekemään toimintakauden aikana, kuten joudutaan tekemään joka vuosi sekä päiväkodeissa että kouluissa. Kun ryhmät jakaantuvat tasaisesti, sen vaikutus näkyy henkilöstön jaksamisessa, oppimisen tuloksissa ja esimerkiksi toimivien valinnaisaineryhmien muodostumisessa.

Oppilashuoltoon saatiin yksi kuraattorivahvistus. Lasten ja oppilaiden yksinäisyys ja mielenterveysongelmat sekä perheiden päihde- ja mielenterveysongelmat ja avioerot näkyvät sekä päiväkodeissa että kouluissa. Lisäksi lasten ja nuorten niska-hartiasäryt ovat lisääntyneet selvästi (kouluterveyskysely 2017). Osallistuimme vuoden 2017 aikana myös Ella-kaveripalvelu mobiilipilotointiin.

Sivistyspalvelujen molempien lautakuntien toiminta laajeni siis huomattavasti vuoteen 2015 verrattuna, koska Liedon kunnan oppilas- ja lapsimäärät kasvoivat ja toimintakausi alkoi poikkeuksellisen isolla esiopetusoppilaiden määrällä. Esiopetukseen tuli noin 60 lasta enemmän kuin edellisinä vuosina.

Liedossa opiskeli v. 2017 yleissivistävällä puolella n. 2700 oppilasta (perusopetus ja lukio) ja lisäksi ammattioppilaitoksessa (Novida) n. 200. Varhaiskasvatuspalvelujen piirissä oli vuoden aikana keskimäärin 1500 lasta.

Fyysiset rakenteet:

Tautilan koulu valmistui loppuvuodesta 2017. Alkusyksyn aikana Tautilan koulun oppilailla oli käytössä neljä eri väistötilaa. Yhteistyö kunnantalon, seurakunnan, Lieto-opiston ja Jokilaakson koulun kanssa oli saumatonta. Joustavuutta tarvittiin kaikilta osapuolilta. Ikäihmisten ja lasten kohtaaminen seurakuntatalolla oli antoisaa ja siitä jäi pysyvä toimintamalli. Tautilan koulu on Suomi 100-juhlavuoden nimikkokoulu.

Kisakallion 4-ryhmäisen päiväkodin rakentaminen eteni vuoden 2017 aikana aikataulun mukaisesti ja se valmistuu 6 / 2018. Päiväkodin päämateriaali on hirsi.

Tammentuvan terveysasemaa saneerattiin päivähoidon käyttöön. Saneeraus laajeni vesivahingon ilmenemisen myötä ja siirtyminen Tammentuvan tiloihin tapahtuu alustavasta suunnitelmasta poiketen vasta vuoden 2018 aikana. Tämän takia yksi ryhmä siirtyi Pahkamäen koululle ja lisäksi vuokrattiin lisävaihtotilaa vanhasta kaupasta. Aseman alueen toiminta hajaantui vuoden 2017 aikana siis neljään eri kohteeseen.

Ilmaristen alueen tilatarve parani merkittävästi, kun kouluun rakennettiin kaksi lisäluokkaa. Laajennus valmistui suunnitellun aikataulun mukaisesti 11/2017.

Keskustan alueelle löydettiin toimiva nuorisotila 9/2016 (Lemppari 2.0), mutta tilan purkaminen aloitetaan ennakoitua aikaisemmin eli 6/2018. Tämä aiheutti jo vuoden 2017 puolella alustavan suunnitelman laatimisen siitä, että miten pienryhmätoiminta, nuorisotoiminta ja opistotoiminta järjestetään tulevaisuudessa. Tavoitteena on se, että nuorisotoimi ja nuorten tila siirtyvät opiston tiloihin ja opiston hallinto siirtyy kunnantalolle. Samalla Varsin Hyvä ja 4 H siirtyvät pois opiston tiloista. Lisäksi opiston tiloja tarvitaan koulun päiväopetukseen. Mahdollisimman paljon Lieto-opiston järjestämää opetusta annetaan edelleenkin opiston tiloissa. Koulujen tiloja käytetään myös enenevässä määrin opiston tarpeisiin.

Tarvashovi (=Tarvasjoen uimahalli ja liikuntakeskus) siirtyi liikuntatoimelle 12.8.2016 ja siellä sijaitseva liikuntasali on Tarvasjoen koulun ainoa käytössä oleva sali. Liikuntakeskuksen toiminnallinen suunnittelu aloitettiin keväällä 2017. Tavoitteena ovat käyttäjille terveelliset ja turvalliset tilat. Energiatohokkuuteen kiinnitetään myös huomiota. Tilapalvelut tuottavat luottamushenkilöille alkuvuodesta 2018 vaihtoehtolaskelmia.

Kirjaston laajennus valmistui 11/2017. Uudet tilat mahdollistavat mm. uusien tapahtumien järjestämisen. Kirjaston aukioloaika lisääntyi lähes kaksinkertaiseksi. Liikkuvan Liedon rinnalle alkoi automaattisesti rakentua Lukeva Lieto. Lukeminen on tärkeää ja se on loistava koko perheen harrastus. Ilmaisutaito kehittyi, kun äidinkieli on hallussa ja sanavarasto on riittävän laaja. Äidinkielen hyvä hallinta auttaa oppimaan vieraita kieliä ja se on perustana kaikelle oppimiselle, jossa tekstinymmärrys korostuu.

Sisäilmatyöryhmä kokoontui Keskuskoulun osalta tiiviisti. Tällä hetkellä tilanne on hyvä ja toimenpiteitä on tehty suunnitelmallisesti. Peruskorjausta jatketaan vuoden 2018 aikana.

Muuta huomioitavaa toimialalta:

Pienryhmäopetus keskittyi pääosin Jokilaakson kouluun. Tulevaisuudessakin pyritään mahdollisimman paljon ratkaisemaan erilaisia opetustarpeita oman kunnan alueella. Toki erityisopetuksen osalta ostopalveluun on myös koulupuolella vuosittain varattava määrärahaa, koska mm. lastensuojeluun ja mielenterveysongelmiin liittyviin nopeisiin erityisjärjestelyihin on varauduttava joka lukuvuosi. Tarve näyttää olevan lievässä kasvussa.

Ostopalvelukulut koostuivat pääosin siis koulukuljetuksista, esiopetuksen, ruotsinkielisen päivähoiton ja ruotsinkielisen opetuksen ostamisesta, kotikuntakorvauksista sekä erityis- ja sairaalakoulukuluista. Varhaiskasvatuksen palvelusetelillä järjestettiin yksityistä varhaiskasvatuspalvelua. Päivähoidon asiakasmaksutuotto jäi lakimuutoksen takia n. 140.000 € arvioidusta ja tästä informoitiin hyvissä ajoin lautakuntaa ja hallitusta.

Sähköiset ylioppilaskirjoitukset käynnistyivät lv. 2016 - 2017 ja ne vaativat lisää laiteinvestointeja vuoden 2017 aikana. Tätä kirjoittaessa näyttää siltä, että lukiodien "muistitikkuleikki" jatkuu. Ylioppilaslautakunnan ohjeistuksiin tuli vuoden 2017 aikana runsaasti muutoksia ja niitä tulee koko ajan edelleen. Tietohallinnon osuus on ollut mittava sähköisten järjestelyjen onnistumisessa sekä koulu- että opiskelijatasolla.

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa aloitettiin lasten läsnäolotietojen kirjaaminen mobiiliratkaisulla ja sähköinen hoitoaikojen ilmoittaminen kaikissa päiväkodeissa ja ryhmäperhepäiväkodeissa syksyn 2017 aikana. Henkilöstön työaikakirjausten käyttöönotto koko laajuudessaan on siirtynyt yhteysongelmien takia.

Yhteysongelmia esiintyy vielä ja niitä etsitään yhdessä tietohallinnon ja ohjelmistotoimittajan kanssa. Palvelun tuottaa CGI (=Conseillers en Gestion et Informatique), globaali IT-alan palveluyritys, joka toimii yli 40 maassa. Yksityisen varhaiskasvatuksen palvelusetelinjärjestelmän siirto Parasta palvelua.fi (PSOP) järjestelmään aloitettiin syksyn 2017 aikana ja käyttöönotto jatkuu kevään 2018 päiväkotien ja ryhmäperhepäivähoidon osalta. Julkisen ja yksityisen päivähoitopalvelun suhde pysyi myös taloudellisesti tarkasteltuna tasapainossa. Yksityisen päivähoitopalvelun osuus on kuitenkin Suomen korkeimpia.

Uudet opetussuunnitelmat otettiin käyttöön lukuvuonna 2016 - 2017 yläkoulujen liukumavuodet huomioiden. Arviointikeskustelut täydentävät nykyisin numeerista arviointia. Opetussuunnitelmien arviointityö jatkuu kevään 2018 aikana.

Tieto- ja viestintätekniikkalaitteiden hallittua kasvua pidettiin yllä ja painopiste oli laitteiden ja ohjelmien käyttämisessä oppimisen välineenä. Tähän suunnattiin myös henkilökunnan koulutusta ns. tutor-hankkeiden kautta. Lukuvuoden 2017 - 2018 alusta toimialalla on ollut käytössä tieto- ja viestintätekniikan (tv) pedagogi-koordinaattori ja jokaisessa koulussa on ns. tutor-ohjaaja. TVT -pedagogi ja tutor-ohjaajat ovat tuoneet ohjelmistojen ja laitteiden käyttöä tutuksi hyvin konkreettisesti sekä koulujen että varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Terveysliikunta- ja lähiliikuntapaikkasuunnitelmia toteutettiin esitetyn mukaisesti sekä koulujen että päiväkotien osalta. Suunnitelmia päivitettäessä kuultiin kuntalaisia, nuorisovaltuustoa, oppilaskuntia, ao. henkilökuntaa sekä eri hallintokuntia. Tarvasjoen uimahallia käytettiin esi- ja perusopetuksen uunteihin soveltuvin osin. Lieto-opiston toiminta tuki toimintakauden aikana kaikenikäisiä oppijoita ja järjesti mm. monipuolista taito- ja taideaine- sekä kieli- ja liikuntatarjontaa. Opiston saama opiskelijapalaute oli erinomaista.

Ennaltaehkäisevää työtä tehtiin yli hallintorajojen ja muiden toimijoiden kesken. Mitä varhaisemmassa vaiheessa voimme korjausliikkeitä tehdä, sitä parempaan lopputulokseen pääsemme myös muilla kuin taloudellisilla mittareilla mitattuna. Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen yhteistyötä tiivistetään edelleen ja varhaisen puuttumisen työkaluja kehitetään yhdessä sosiaali- ja terveystoimen, nuoriso- ja liikuntatoimen sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tähän olemme yhdessä sosiaalipalvelujen kanssa kehittäneet Toimijat tutuiksi -sapluunan, jossa sovitaan konkreettisista toimenpiteistä. Lisäksi aloitettiin lietolaisen perheaseman / hyvinvointitalon suunnittelu maakuntauudistus huomioiden. Sivistyspalvelut tarjosivat esimerkiksi monia osallistumis-, harrastus- ja ryhmäytymismahdollisuuksia yksinäisille ja syrjäytymisvaarassa oleville Lieto-opiston, liikuntatoimen, kirjastotoimen ja nuoriso- ja kulttuuritoimen kautta. Seurat ja yhdistykset järjestivät myös erilaista kerho- ja harrastustoimintaa kouluissa. Marraskuussa 2017 saimme opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja sosiaali- ja terveysministeriötä kunniamaininnan siitä, että Lieto on perheliikuntayhteinen kunta.

Kuntastrategiaa veimme omalta osaltamme eteenpäin konkreettisesti lukuvuosi- ja toimintasuunnitelmien (opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmat) kautta. Suomi 100-hanke toteutui kaikissa kouluissa ja päiväkodeissa sekä yli hallintorajojen. Palvelujen järjestämistapoja tarkastelimme edelleen avoimesti yhteistyössä eri hallintokuntien (ruokahuolto, sosiaali- ja terveystoimi jne.) ja muiden toimijoiden (Lieto-Kaarina jne.) kanssa. Erityisesti eläköitymisten yhteydessä toteutimme erilaisia palvelujen toteuttamisvaihtoehtoja ja virtaviivaistamista mm. hallinnossa ja kirjastotoimessa.

Tuleva sote -uudistus tulee vaikuttamaan myös sivistyspalveluihin niin sanotussa yhdyspinnassa (kuraattori-, ja psykologipalvelut, kouluterveydenhoito, neuvola- ja perhepalvelut). Pohdintaa aiheuttaa edelleen se, että miten edellä mainitut yhdyspintapalvelut sijoittuvat ja toisaalta, miten uudistus huomioi sivistyspalveluissa tehtävän ennaltaehkäisevän työn vaikutukset kustannusten jaossa. Palvelujen saatavuus paranee vain silloin, kun perhe ohjautuu viiveettä oikealle työntekijälle: avun on oltava selkeästi koordinoitua ja kohdennettua ja siksi pirstaloitunutta palvelua tulee koota yhteen. Järjestöillä ja seurakunnilla on tässä työssä merkittävä osuus.

Kriittiset menestystekijät vuoteen 2020/2025 (hyväksytty valtuustossa 15.6.2015);

Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta:

- Liedossa saa laadukasta varhaiskasvatusta, perusopetusta ja lukiokoulutusta.
- Vaikuttavilla, aktivoivilla ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä huolehditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista.
- Esiopetuksen sijoittuminen koulun yhteyteen mahdollistaa kasvatuksellisen jatkumon, kasvun ja oppimisen varhaisen tuen ja resurssien yhteiskäytön.
- Sähköisiä palveluja kehittämällä ja laajentamalla parannetaan asiakaspalvelua ja toiminnan tuottavuutta.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Tavoitteet on asetettu Lieto-strategian kriittiset menestystekijät huomioiden

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Huomioidaan palvelujen järjestämistapoja suunniteltaessa. Arvioidaan aina palveluiden / toimintojen valmisteluvaiheessa sekä eläköitymisten yhteydessä.

6.1 Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

TOIMINTA-AJATUS

Liedon laadukkaat sivistys- ja varhaiskasvatuspalvelut luovat hyvät edellytykset lasten ja nuorten kasvulle ja elinikäiselle oppimiselle sekä työllistymiselle.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite / Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet /Mittarit	Toteuma
Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Liedossa saa laadukasta perusopetusta, lukiokoulutusta ja varhaiskasvatusta	1.8.2016 valmistuneiden opetussuunnitelmien (OPS) käyttöönotto ja toimivuuden arviointi	Koulut ja päiväkodit laativat konkreettiset toiminta- ja lukuvuosisuunnitelmat kunnan strategian ja opetussuunnitelman painopisteitä noudattaen. - Miten liikkuva koulu /päiväkoti näkyy arjessa - Ongelmanratkaisu /Helppis -sivut - Yrittäjyyskasvatus - Edison alusta /Office365 opetuksessa - Suomi 100 -vuotta Yhteistyö ylittää hallintorajat ja huomioi, yrittäjät ja 3.-sektorin Opetussuunnitelmauudistukse	OPS -2016 arviointia jatketaan lukuvuoden 2016-2017aikana saatujen kokemusten perusteella. Paikallislehdessä on informoitu kuntalaisia mm. laatimalla OPS:iin liittyviä julkaisuja. Vanhempainilloissa OPS- infot jatkuvat. Opetussuunnitelmien arviointi ja esiopetus-opetussuunnitelman päivittäminen jatkuu keväällä 2018. Painopistealueet on huomioitu ja

		sta informoidaan huoltajien lisäksi myös kuntalaisia.	konkreettista yhteistyötä on tiivistetty mm. liikunta- ja kulttuuritoimen, sosiaali- ja terveyspalvelujen, yrittäjien ja 3.-sektorin kanssa. Kaikki koulut ovat Liikkuva koulu-hankkeessa mukana. Päiväkodeissa llo kasvaa liikkuen -hanke.
	Esiopetuksen ja alkuopetuksen yhteistyösuunnitelmat ovat valmiita.	Suunnitelmat toteutetaan käytännössä.	Suunnitelmat ovat valmiita. Järjestetty yhteisiä suunnittelupäiviä koulujen ja päiväkotien kanssa. Yhteistyötä syvennettävä edelleen.
	Varhaiskasvatussuunnitelmiä (VASU) laatiminen jatkumona esiopetussuunnitelmille.	Valmis kesäkuussa 2017 ja otetaan käyttöön 1.8.2017.	Suunnitelmat ovat valmiit ja ne on otettu käyttöön toimintavuoden 2017-2018 alkaessa.
	Osallistutaan vuoden aikana mahdollisiin ainekohtaisiin kansallisiin arviointeihin sekä toteutetaan vuosittainen 6.lk:n paikallinen oppimistulosten laadunarviointi.	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) tekee lukuvuonna 2016—2017 yleissivistävää koulutusta koskevaa arviointia, jossa Liedon koulutoimi on mukana. Kansallisissa ainekohtaisissa arvioinneissa sijoitetaan keskiarvon yläpuolelle. Kuntakohtaisessa vertailussa koulukohtaiset tulokset paranevat tai pysyvät vähintään samalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Iltapäiväkerhon kansallisessa vertailussa sijoitetaan keskiarvon yläpuolelle (tyytyväisyyskysely).	Paikallinen koulukohtainen arviointi käytiin läpi 6/2017. Tavoite saavutettiin. Littoisten koulu pääsi peruskoulun neljäsluokkalaisten lukutaitoa arvioivaan kansainvälinen PIRLS 2016 – tutkimukseen. Tulos lukutaidossa oli kansallisen keskitason yläpuolella. Lukuvuoden 2015-2016 keskiarvo oli 79.9 (matematiikka, ympäristö- ja luonnontieto), vastaava luku lukuvuonna 2016-2017 oli 79.46.

			Kerhojen arviointitulokset valmistuvat kevään 2018 aikana.
	Yhteistyössä suunniteltu kurssitarjonta Lieto-opiston, liikuntatoimen ja ammatillisen koulutuksen kanssa toteutetaan käytännössä.	Arvioidaan saatua palautetta mm. yrittäjyyskasvatusmoduulien ja liikunnan ohjauskurssin toteutumisesta ym. yhteistyöstä em. tahojen kanssa.	Liikunnan ohjauskurssi onnistui kiitettävästi ja sitä on hyödynnetty nuorten kesätyöllistymisessä.
	Osallistutaan aktiivisesti Taatilan koulun suunnitteluun ja joustavaan käynnistämiseen.	Taatilan koulun aloitus 1.1.2017: mm henkilöstö- ja irtaimistosuunnittelu, opetusjärjestelyt koko talon johtajuusajatuksella. Yhteistyö: tekninen toimi	Toteutui suunnitelman mukaan. Haettiin tutkimushankerahoitusta Trafi:lta: liikunnan vaikutus oppimiseen, liikenneturvallisuuska svatus / turvalliset koulutiet. Päätöstä ei ole Trafi:ssa tehty tätä kirjoittaessa.
	Muutetaan Kisakallio 4.-ryhmäiseksi päiväkodiksi	Kalliit pienet varhaiskasvatusyksiköt poistuvat käytöstä, kun rakenteet ovat valmiina keskustan alueella. Yhteistyö: tekninen toimi	Hanke etenee suunnitelman mukaan. Harjannostajaiset pidettiin 1/2018 ja päiväkotia valmistuu 6/2018.
Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Esiopetuksen sijoittuminen koulun yhteyteen mahdollistaa kasvatuksellisen jatkumon, kasvun ja oppimisen varhaisen tuen ja resurssien yhteiskäytön	Esiopetusta annetaan kaikissa yksiköissä varhaiskasvatuksen alaisuudessa.	Varhaiskasvatuksen palvelutarjonnan suhde: yksityinen n. 30 % julkinen n. 70 %. Rakenteellisesti esiopetus ja alkuopetus saadaan koulujen yhteyteen /välittömään läheisyyteen v. 2017 aikana koko Liedon alueella opetussuunnitelman ja v.2016 talousarvion tavoitteita noudattaen. Yhteistyö:tekninen toimi.	Koko vuoden 2017 keskiarvo yksityisen/julkinen oli 33/67 %. Esi- ja alkuopetuksen sijoittelu etenee suunnitelman mukaan. Ryhmien tasausta joudutaan kuitenkin joka toimintavuonna tekemään eri yksiköiden kesken.
Liedon kunnassa on Suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Vaikuttavilla,	Osallistutaan siivous- ja ruokahuoltosuunnitelman, koulu- ja päiväkotipihojen liikuntasuunnitelmien laadintaan yhteistyössä hallintokuntien kanssa.	Koulujen ja päiväkotien pihasuunnitelmia toteutetaan 20 % vuosittain. Yhteistyö: tekninen osasto /aluetoimi.	Toteutui suunnitelman mukaisesti. Siivous- ja ruokahuoltosuunnitelmat eivät toteutuneet

aktivoivilla ja ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä huolehditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista	Käydään läpi ja täsmennetään tehtäväkuvat yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa ao. lakimuutokset ja talouden resurssit huomioiden.	Yhden kuraattorin lisäys 1.1.2017 alkaen. Toimijat tutuiksi yhteistyö jatkuu konkreettisin toimenpitein. Suun terveydenhuoltoa koskevat oppitunnit kouluissa. Oppilashuoltotyön sujuvat käytänteet. Yhteistyö: sosiaali- ja terveystoimi	v. 2017 aikana. Kuraattori aloitti tehtävässään 1.1.2017. Oppilashuollon sujuvaa yhteistyötä kehitetään koko ajan. Sosiaali- ja terveystoimen henkilöstön vaihtuminen hankaloitti kehittämistyötä. Lape-hanke (=lapsi- ja perhetyö) aloitettiin v. 2017 lopussa: nuorten hyvinvointi, neuvola-perhetyön tiivistäminen ja oppilashuolto ovat keskiössä.
Lieto toimii! - Lieto on aktiivinen ja liikkuva / Sähköisiä palveluja kehittämällä ja laajentamalla parannetaan asiakaspalvelua ja toiminnan tuottavuutta	Hallittu tieto- ja viestintälaitteiden (tvt) hankinta jatkuu päivitetyn tvt -strategian mukaisesti.	Laitehankinnoissa on tavoite 1:2 /1:3 (laitetta /oppilas). Opettajat ottavat sähköiset ohjelmat ja oppimisympäristöt käyttöön jokaisessa koulussa. (Tuki: tvt -koordinaattorin lähikoulutus + jokaisen koulun tvt -vastaava + Turun opetuskeskuksen/ TOP -koulutus) Yhteistyö: tietohallinto ja koulukirjastot, tieto- ja viestintäpalvelujen tuottajat.	Toteutui. Sähköisiä ohjelmia ja oppimisympäristöjä otettiin käyttöön. Verkko-ongelmia on saatu korjattua. TVT- pedagogi aloitti tehtävässään 11.8.2017 (kokeilu lukuvuodeksi 2017-2018). Jokaisella koululla on nimetty tvt-tutoropettaja. Päiväkotien (esiopetus) laitekantaa lisättiin. Kirjastojen ja koulujen yhteistyö jatkuu: automatisoitiin mm. lainausta, lainauslaitteet asennettu Jokilaakson ja Yliskulman kouluihin.

	Suomi 100 v-teeman yhteinen tie- väyläsuunnitelma	Laaditaan Suomi 100 v- teeman alla hallintokuntien yhteinen suunnitelma kouluteiden ja kevyenliikenteen väylien osalta.	Suomi 100-työryhmä kokoontui aktiivisesti. Liikennetyöryhmä kokoontui. Yhteinen hanke valmisteilla (sivistys+tekninen+s ote). Päätöstä ei saatu vielä Trafilta vuoden 2017 puolella.
	Päivähoidon palvelusetelin sähköistäminen ja läsnäolotietojen pilotointi.	Siirrytään Parasta palvelua palveluseteli- ja ostopalvelujärjestelmään. (PSOP) Pilotoidaan 2 päiväkodissa lasten ja henkilöstön läsnäolotietojen reaaliaikaista raportointia mobiiliratkaisulla. Yhteistyö: tietohallinto ja tekninen toimi	PSOP- järjestelmään siirtyminen aloitettiin syksyn 2017 aikana palvelutuottajarekiste- rin osalta (1.vaihe) - palveluntuottajat päivittävät kaikki tiedot / lupa- asiakirjat ja hinnat järjestelmään - palveluntuottajien palvelujen vertailu perheille helpottuu Kevään 2018 aikana 2. vaiheessa otetaan käyttöön palveluseteline sähköinen myöntäminen, käyttö ja tilitykset PSOP- järjestelmässä yksityisen päiväkotien ja ryhmäperhepäivähoi- don osalta. - sähköinen päätös palvelusetelin arvosta Lasten tulo- ja lähtöaikojen kirjaaminen NFC - tunnisteella käynnistyi kaikissa kunnallisissa päiväkodeissa ja ryhmäperhepäivähoi- dossa 1.9.2017. ja otettiin käyttöön kolmessa eri vaiheessa syksyn 2017 aikana (NFC – tunnisteella, kirjaaminen, sähköisten hoitoaikojen ilmoittaminen,

			sähköiset päiväkirjat ja henkilökunnan työaikaseuranta). CGI:n kanssa yhteistyössä etsitään vielä ratkaisuja ohjelmiston liittyviin käynnistysongelmiin.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tämän hetken suurin riski on mahdolliset sisäilman aiheuttamat äkilliset muutosvaikutukset toiminnalle, josta seuraa herkästi henkilöstöriskejä sairauspoissaolojen ja heikentyneen työhyvinvoinnin muodossa.

Sisäilmatyöryhmä kokoontui säännöllisesti Keskuskoululla vuoden 2017 aikana ja poissaolotietojen perusteella tavoite on saavutettu. Peruskorjausta jatketaan vuoden 2018 aikana.

Etenkin pätevistä lastentarhanopettajista, joilla on esiopetuspätevyys ja erityslastentarhanopettajista on pulaa. Liedon kunnan hyvän työnantajamaineen ylläpitämisestä on huolehdittava kaikilla toimialoilla.

Valtakunnan tasolla ongelma on yhteinen. Kysyntä ja tarjonta eivät kohta (koulutusten aloituspaikat suhteessa kysyntään).

Talousriskinä varhaiskasvatuksen tilapula haittaa vielä toiminnan tehokasta suunnittelua; Huomioitu investointiesityksissä ja niiden toteutuessa riski poistuu lähivuosina.

Rakenteellisia ratkaisuja tehty vuoden 2017 aikana (Kisakallion pvk ja Tammentuvan pvk).

Tieto- ja viestintäteknikan koulutuksen lisääminen osaamisen varmistamiseksi esi- ja perusopetuksessa.

TVT -pedagogikokeilu, mikä on osoittautunut toimivaksi, esitetään pysyväksi.

Sähköisten ylioppilaskirjoitusten tekniset toteutukset ovat pelkästään lukion vastuulla.

Tietohallinnon kautta saatu asiantuntija-apu on ollut merkittävä sähköisten yo-kirjoitusten onnistumiseksi sekä opiskelijoiden että laitteiston osalta.

Uuden opetussuunnitelman (OPS 2016) myötä oppiainerajat ylitetään ja aineenopetusta siirtyy myös alakoulun puolelle. Aineenopetus-luokanopetus –valmiutta lisätään ala- ja yläkoulun välillä. Huolehditaan arvioinnin monipuolisuuden osaamisesta ja käyttöönnotosta.

Uudet opetussuunnitelmat on otettu käyttöön. Vanhoista toimintatavoista pitää osittain luopua ja uusia toimintamalleja uskaltaa ottaa rohkeammin vastaan. Arviointityön kehittämistä on jatkettava.

Sopimusten laatiminen ja valvonta /ulkoiset palvelut: Varhaiskasvatuksen osalta tilanne parani palveluohjaajan viran myötä 1.3.2016. Asiakas saa keskitettyä palvelua ilman luukutusta.

Valvonta on parantunut huomattavasti.

Tulevan sote -uudistuksen vaikutukset sivistyspalvelujen rajapinnassa.

Yhdyspinnoille ei ole saatu selvyyttä. ”Siltoja” pitäisi olla jo valmiina maakunnan ja kunnan välillä, mikäli aikataulu on suunnitelman mukainen. Organisaatiomallikin on vielä kateissa.

Sivistystoimi tuottaa runsaasti ennaltaehkäiseviä palveluja.

Koulutoimi

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Hallinto- ja talouspäällikkö Seija Piiparinen

TOIMINTASUUNNITELMA

Hallinto huolehtii ja vastaa osaltaan lautakuntien kokousvalmistelusta, päätösten täytäntöönpanosta ja tiedottamisesta. Hallinto vastaa toiminnan laillisuudesta, kehittämisestä ja laadusta sekä tuottaa tukipalveluita mm. henkilöstöhallintoon, taloushallintoon, hankintoihin, kuljetuksiin, arviointiin ja raportointiin. Lisäksi hallinto huolehtii toiminnan organisoinnista sekä toimitilajärjestelyistä. Hallinto tekee ja valmistelee päätöksiä ja tekee yhteistyötä yli hallintokuntien sekä eri sidosryhmien kanssa kunnassa ja seudullisesti.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Toimistotyötä on organisoitu ja tehostettu edelleen.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	0	0	0	0	0	0 %
Toimintamenot	-378	0	-378	-366	12	3,2 %
Toimintakate	-378	0	-378	-366	12	3,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Ei poikkeamia

Toimintamenot

Ei poikkeamia

Toimintakate

Ei poikkeamia

Yleissivistävä opetus

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Lukion rehtori Jyrki Saarnia ja johtava rehtori Teppo Vähä-Mäkilä

TOIMINTASUUNNITELMA

Yhtenäinen perusopetus antaa oppivelvollisuusikäisille opetusta ja kasvatusta turvallisessa ja tarkoituksenmukaisessa oppimisympäristössä. Opetus tukee oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Opetus toteutetaan 1.8.2016 käyttöönotetun opetussuunnitelman mukaisesti. Koulujen vuosisuunnitelmissa esitetään tarkemmat koulukohtaiset painotukset, jotka on johdettu kuntastrategiasta.

Tukipalvelut sisältävät oppilaiden oppimiseen liittyvän fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin toiminnot perusopetuksessa ja lukiossa: kolmiportainen tuki, oppilashuolto, kiinteistönhoito, sisäinen hallinto, koulukuljetukset, koulukirjastot, kerho- ja oppilaskuntatoiminta.

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys ja hyvät jatko-opintomahdollisuudet. Lukio tarjoaa etä- ja verkko-opetusta. Lukion, liikuntatoimen, Lieto-opiston ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö tiivistyy. Liedon ja Kaarinan lukiot kartoittavat lisäksi konkreettisia yhteistyömahdollisuuksia.

Iltapäivätoiminta tukee oppilaan koulupäivää. Toimintaa tarjotaan 1. – 2. -luokkalaisille sekä erityisen tuen 3.-9.-luokkalaisille. Painopiste on 1.-luokkalaisissa ja erityisen tuen oppilaissa tila- ja henkilöresurssit huomioiden.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Perusopetuksen ja lukion uudet opetussuunnitelmat on otettu käyttöön lukuvuodesta 2016-2017 lähtien liikuman puitteissa.

Taatilan koulu valmistui ja otettiin käyttöön lokakuussa 2017. Rehtori ja kuraattori aloittivat 1.1.2017.

Palvelujen järjestämistapoja pohdittiin yhdessä sosiaali- ja terveystoimen kanssa (mm. kuraattorit, psykologit: sosiaalihuoltolain, lastensuojelulain, varhaiskasvatuslain sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain muutokset huomioiden).

INVESTOINNIT

Taatilan koulu, valmis v. 2017.

Ilmaristen kouluun 2 lisäluokkaa v. 2017.

Lukion ja keskuskoulun peruskorjaukset jatkuvat (mm. Keskuskoulun kotitalousluokat, ilmanvaihto).

Irtaimistoinvestointeja erillisen liitteen mukaan.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Sivistyspalvelut	TP 2016	TA 2017	1-12 Tot. 2017	Käyttö %	1-12 Tot. 2016	Vrt 2016 / 2017 %
Perusopetus						
Oppilasmäärä tilastointipäivä 20.9 (ei esioppilaat)	2 463	2 488	2451		2463	-0,5 %
€ / oppilas (20.9.)	7 921 €	8 158 €	7 914 €	97,0 %	7 921 €	-0,1 %
Muissa kunnissa opiskelevat, määrä (20.9.)	120	139	147		120	22,5 %
Ip-kerhotoimintaan osallistuvat, määrä ka	253	260	208		253	-17,7 %
€ / ip-kerholainen	1 660 €	1 701 €	1 765 €	103,8 %	1 660 €	6,3 %
Koulukuljetusoppilaiden määrä ka	568	580	596		568	4,9 %
Koulukuljetuskustannukset € / kulj.oppilas	995 €	967 €	971 €	100,4 %	995 €	-2,4 %
Lukio						
Oppilasmäärä (kaikki, myös LSKKY) 20.9.	250	250	242		250	-3,2 %
Yhdistelmäopiskelijat (LSKKY), määrä 20.9.	11	11	7		11	-36,4 %
€ / oppilas	7 476 €	7 631 €	7 587 €	99,4 %	7 476 €	1,5 %
Vieraskuntalaiset, määrä	48	38	26		48	-45,8 %

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka/toimi	Perustamispvm	Yksikkö	TA 2017 palkat +sos €
Rehtori	virka	1.1.2017	Tautilan koulu	71.000 €
Kuraattori	työsuhde	1.1.2017	60 % perusopetus 40 % toinen aste	51.700 €

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 385	0	1 385	1 293	-92	-6,6 %
Toimintamenot	-23 984	0	-23 984	-23 058	926	3,9 %
Toimintakate	-22 599	0	-22 599	-21 765	834	3,7 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-109	0	-109	-158	-49	-45,0 %
Tilikauden tulos	-22 707	0	-22 707	-21 923	785	3,5 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Liedossa koulua käyviä vieraskuntalaisia oli aiempaa vähemmän ja siksi tulot jäivät ennakoitusta kotikuntakorvausten osalta. Hankerahoja sen sijaan haettiin/saatiin aktiivisesti koko lukuvuoden.

Toimintamenot

Menojen osalta kiristynyt taloustilanne on jouduttu huomioimaan jo lukuvuosina 2014 - 2015, 2015 - 2016 sekä 2016 - 2017 järjestelyissä, mikä on hillinnyt menojen kasvua. Tarvasjoen kuntaliitoksen myötä sopeuttamista on tehty askel kerrallaan. Lisäksi toimenkuvia on päivitetty ja täyttölupia haettaessa mietitty tehtävien tarpeellisuus ja kohdennus. Lisäksi on hyödynnetty valtakunnallisia laki- ja säännösväljennyksiä. Tukimuotoja on keskitetty Jokilaakson kouluun ja seudullisia paikkoja on vastaavasti käytetty vähemmän. Toimintaa on tehostettu palvelusopimuksia uudistamalla. Lisäksi ruokahuollon sisäistä laskutusta pienennettiin merkittävästi koko vuoden osalta vuoden lopussa liikalaskutuksen vuoksi. Edelliseen vuoteen verrattuna menot pienenevät myös kuntatyöntekijöiden lomarahaleikkauksen vuoksi.

Toimintakate

Katso edelliset.

Varhaiskasvatus

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Varhaiskasvatusjohtaja Elina Lindholm

TOIMINTASUUNNITELMA

Perheillä on mahdollisuus valita tarpeita vastaavat varhaiskasvatuspalvelut. Palveluiden laadunarviointi ja kehittäminen tapahtuu yhteistyössä lasten vanhempien kanssa.

Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on edistää lapsen kokonaisvaltaista kehitystä yhdessä perheen kanssa. Lähtökohtana ovat lapsen yksilöllinen huomioiminen ja turvallinen kasvuympäristö sekä lapselle ominaiset tavat toimia.

Avoimia varhaiskasvatuspalveluita järjestetään lietolaisille lapsiperheille Perhepesän avoimessa päiväkodissa, Loukilinnan päiväkodissa, Tammentuvan päiväkodissa, Yliskulman koululla ja Poutapilven päiväkodissa. Palveluvalikossa on avointa päiväkotitoimintaa yhdessä lapsille ja vanhemmille sekä puisto- ja kerhotoimintaa, joihin lapsi voi osallistua ilman vanhempaa. Tavoitteena on edelleen kehittää ja laajentaa toimintaa siten, että se voisi toimia vaihtoehtona subjektiiviselle varhaiskasvatukselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa.

Perhepäivähoitoa tarjotaan 28 perhepäivähoitajan kotona eri puolilla Liedon kuntaa ja 2-4 ryhmäperhepäiväkodissa keskustan alueella. Yksityistä perhepäivähoitoa on mahdollisuus hankkia päivähoiton palvelusetelillä 22 yksityiseltä perhepäivähoitajalta Liedon kunnan alueella tai ympäristökunnista.

Päiväkotipalveluita tarjotaan 8. kunnallisessa päiväkodissa ja ostopalvelusopimuksilla sekä palvelusetelillä 6. yksityisessä päiväkodissa Liedon kunnan alueella. Perheillä on mahdollisuus hankkia palvelusetelillä päiväkotipalvelut myös toisen kunnan alueelta.

Esiopetusta ja siihen liittyvää päivähoitoa toteutetaan Liedon esiopetussuunnitelman mukaisesti päiväkotien toimintana yhä enenevässä määrin koulujen yhteydessä, kun Taatilan, Jokilaakson ja Pahkamäen koululla alkaa esiopetus lukukaudella 2017 – 2018.

Liedon kunta maksaa lakisääteisien perustein suoritettavaa lasten kotihoidon- ja yksityisen hoidon tukea. Lisäksi maksetaan yksityisen hoidon tuen kuntalisää lapsen kotona tapahtuvaan yksityiseen perhepäivähoitoon.

Seutusopimuksen mukaisesti Liedon kunta voi ostaa tai myydä päivähoitopaikkoja sopimuksen piirissä olevien kuntien kesken.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Esiopetus suunnitelman jatkumona laadittava varhaiskasvatussuunnitelma otettiin käyttöön 1.8.2017.

Keskustan alueella oli tavoitteena keskittää esiopetus ja siihen liittyvä päivähoito 4 päiväkodista Taatilan ja Jokilaakson koulujen yhteydessä tapahtuvaan esiopetustoimintaan. Suuren ikäluokan vuoksi esiopetus jatkui vielä Folkhälsanin (5 lasta), Hattu-maakarintien (18 lasta) ja Jokilaakson (13 lasta) päiväkodeissa. Aseman alueella esiopetus/ päivähoito jouduttiin sijoittamaan kahteen erilliseen yksikköön Pahkamäen koululle ja Aseman kaupalle.

Peruskorjausten mukanaan tuomat muutokset: Tammentuvan päiväkotikiinteistö saa lisätilaa vuonna 2018 Aseman terveysasemalta vapautuvista tiloista ja Aseman alueen esiopetukselle suunnitellaan tilat Pahkamäen koulun yhteyteen.

Avoimia varhaiskasvatustilapalveluja kehitettiin ja laajennettiin edelleen, siten että avoimet palvelut voivat toimia subjektiivisen varhaiskasvatuksen vaihtoehtona.

Varhaiskasvatustilapalveluita lisättiin palveluseteliin ja päiväkotien reaaliaikaiseen henkilöstön ja lasten läsnäolojen tietojen raportointiin.

Henkilöstölisäyksiä: avoimet varhaiskasvatustilapalvelut

INVESTOINNIT

Kisakallion muuttaminen 4.-sarjaiseksi päiväkodiksi suunnittelutyö v. 2016- 2017, rakentaminen 2017 – 2018 valmis 1.6.2018

Taatilan koulun yhteyteen tulossa kaksi esiopetusryhmää v. 2017.

Tammentuvan päiväkodin peruskorjaus ja esiopetustilat Pahkamäen koululle v. 2019.

Irtaimistoinvestointeja erillisen liitteen mukaan.

Sähköisen palvelusetelijärjestelmään siirtyminen ja päiväkotien mobiilikirjausjärjestelmän hankinta .

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016**	TA 2017	1-12 Tot. 2017	Käyttö %	1-12 Tot. 2016	Vrt 2016 / 2017 %
Varhaiskasvatus						
0-6 vuotiaat 31.12. **	1763	1890	1763		1763	0,0 %
Lapsia päivähoidossa kunnallisessa ja yksityisessä ka	1186	1200	1 201		1 186	1,3 %
Lapsia päivähoidossa %/ 0-6-vuotiaat ka	64,5 %	63 %	68,1 %		64,5 %	5,6 %
Lapsia yksityisessä hoidossa % ko ajankohtana	33,1%	30 %	32,1 %		33,1 %	-3,1 %
Varhaiskasvatuspalveluiden piirissä olevat 0-6 v. lapset (ei eo) ka	1508	1565	1483		1508	-1,6 %
Päivähoito € / lapsi (kunnallinen ja yksityinen ilman tukia ja avointapk.sis. Ulk ja sis.menot)	10 718 €	10 814 €	10 718 €	99,1 %	10 718 €	0,0 %
**viimeisin tieto: 31.12.2016 0-6 vuotiaita 1763						

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka/toimi	Perustamis-pvm	Yksikkö	TA 2017 palkat +sos €
2 hyvinvointiavustajan vakanssia nro 310101 ja nro 310092 muutetaan ryhmäavustajiksi	työsuhde	1.8.2017	Poutapilven päiväkotia ja Hanhilinna	ei vaikutusta
2 lastentarhanopettajan vakanssia nro 300121 ja 300161 muutetaan erityislastentarhanopettajien vakansseiksi	työsuhde	1.8.2017	Järvilinnan ja Loukilinnan päiväkotia	2000€ pystytään kattamaan tulosalueen sisällä
1 määräaikaisen ryhmäavustajan vakinaistaminen	Työsuhde	1.8.2017	Järvilinnan päiväkotia	määräraha olemassa 2016 TA:ssa ja TP 2015

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	1 775	0	1 775	1 646	-129	-7,3 %
Toimintamenot	-14 455	0	-14 455	-14 209	246	1,7 %
Toimintakate	-12 680	0	-12 680	-12 563	117	0,9 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-29	0	-29	-28	1	3,4 %
Tilikauden tulos	-12 709	0	-12 709	-12 591	118	0,9 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Päivähoidon maksulaki viivästyi astuen voimaan 3/ 2017. Laki oli sisällöltään päivähoitomaksuja alentava vaikka vielä talousarviota 2016 tehtäessä puhuttiin päivähoitomaksujen korottamisesta.

Toimintamenot

Varhaiskasvatuksessa on ennakoitu kiristynvä taloustilanne ja pyritty tehostamaan toimintaa laatua heikentämättä. Lietolisä poistui kokonaan jo syksyllä 2016, mutta samaan aikaan myös avoimia varhaiskasvatuspalveluja laajennettiin. Sijoittelua on tehostettu uudella palveluohjauksella ja palvelusopimuksia on uudistettu. Subjektiiivisen päivähoito-oikeuden rajaus otettiin käyttöön. Lisäksi ruokahuollon sisäistä laskutusta pienennettiin koko vuoden osalta merkittävästi vuoden lopussa liikalaskutuksen vuoksi

Toimintakate

Katso edelliset.

6.2 Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

TOIMINTA-AJATUS

Vapaa sivistystyö tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista yhteiskunnassa. Yhteistyötä kehitetään Liedon lukion kanssa.

Kirjasto tuottaa yhteistyössä Vaski-kirjastojen kanssa monipuolisia ja laadukkaita kirjasto- ja tietopalveluja Vaski-alueen asiakkaille.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut luovat edellytykset virikkeelliselle harrastustoiminnalle ja virkistymiselle sekä tukevat perheitä lasten ja nuorten kehityksessä itsenäisiksi, tietoisia ja terveitä valintoja tekeviksi aikuisiksi. Vapaa-aikapalvelut myös lisäävät yhdistysten, seurojen ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä myöntämällä avustuksia.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite / Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet/Mittarit	Toteuma
Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää / Lieto-opisto, toisen asteen koulutus, yliopistot, järjestöt ja paikalliset yhdistykset toimivat aktiivisessa yhteistyössä	Lieto-opisto, Kaarinan kansalaisopisto, lukiot ja liikuntatoimi selvittävät yhteistyömahdollisuuksia.	Arvioidaan saatua palautetta liikunnanohjauksen toteutumisesta. Annetaan selvitys Littoisten alueen yhteistyömahdollisuuksista opistotyössä.	Liikunnanohjauksen suorittaneet työllistyivät myös kunnan kesätöihin (liikunta, nuorisotoimi, uimahalli jne.). Kurssin palaute oli erittäin positiivinen. Toimintamallia jatketaan. Raportoitu ko. kuntien edustajia ja kunnanhallitusta mm. yhteismarkkinointimahdollisuuksista opistoyhteistyössä. Yhteistyö opistojen ja lukioiden osalta jäi ohueksi.
Lieto toimii! – Lieto on aktiivinen ja liikkuva / Hyväkuntoiset lähiliikuntapaikat ja kevyen liikenteen väylät ja reitit houkuttelevat liikkumaan yksin ja yhdessä Kunnan keskustan puisto- ja	Erityisliikuntaa ja terveystoimia järjestään eri ikäryhmille. Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan suunnitelmallisesti.	Liikuntalähetteen käyttöönotto. Terveystoimien toteutus. Yhteistyö: sosiaali- ja terveystoimi, liikuntatoimi ja Lieto-opisto. Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan 20 % vuosittain. Yhteistyö tekninen toimi / aluetoimi Liikkuva koulu-hanke. Ilo	Valmisteilla terveystoimien kanssa. Suunnitelma valmistunut ja toimenpiteet aloitettiin. Toteutui suunnitelman mukaisesti.

ulkoilualueet houkuttelevat liikkumaan, kokoontumaan ja viihtymään		kasvaa liikkuen - päiväkotihanke.	
Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pohinää / Lietolaiset yhdistykset, järjestöt ja vapaaehtoiset toimivat aktiivisesti lietolaisten hyvinvoinnin edistäjinä	Suomi 100 v.-juhluvuoden huomioiminen	Avustusmäärärahaehdoissa sidotaan yhdistykset / seurat Suomi 100 v-juhluvuoteen. Seurat/ yhdistykset sitoutuvat järjestämään juhluvuoteen liittyviä tapahtumia.	Suomi 100-työryhmä kokoontui aktiivisesti. Avustukset sidottiin osittain tapahtumiin. Itsenäisyyspäivän juhla toteutui. Ulkopuolinen kulttuurituottaja palkattiin koordinoimaan tapahtumaa. Lieto-viikko tarjosi yli 90 kulttuuritapahtumaa elokuussa.
Liedon kunnassa on suomen tyytyväisimmät asukkaat ja yrittäjät / Rakenteelliset ratkaisut	Nuorisotoimelle on löydetty toimintaan soveltuvat tilat Tarvasjoella. Toimijat tutuiksi -sapluuna	Selvitetään Tarvasjoen liikuntakeskuksen (Tavashovi) tilojen soveltuminen nuorisotoimen käyttöön. Painopistettä kohdennetaan ennaltaehkäisevään työhön uusia toimintatapoja ja malleja kehittämällä, monikulttuurisuus huomioiden, yhteistyössä koulutoimi, sosiaalityö ja työllistämisyksikkö Luodaan uusia toimintamalleja nuorille esim. koulujen loma-aikaan.	Selvitystyö aloitettiin. Tilapalvelut tuottavat laskelmia. Nuorisotoimen teatteri- ja kv.-hankkeiden kautta tuettiin nuoria elämänhallinnassa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Keskustan uusi nuorisotila päätettiin siirtää Lieto-opiston tiloihin 6/2018. Valmistelut aloitettiin. Nuoria kuultiin. Liikunta- ja nuorisotoimi koostivat Liedon harrastusmahdollisuudet. Mukana Mihi.fi toiminnassa. Lasten Liike -hankkeen kautta tarjottiin ilmaista harrastustoimintaa lapsille.
	Uuden kirjasto- ja kulttuuritilan valmistuminen. Kirjastolain- ja opetussuunnitelmauudistuksen huomioiminen.	Tehdään toimiva kokonaisuus yhteispalvelupisteen, kirjaston ja kulttuurin tarpeet huomioiden. Yhteistyö: tekninen toimi, YPP Koulukirjastotoiminnan ja kirjastoautotoiminnan kehittäminen uusi kirjastolaki ja OPS 2016 huomioiden.	Kirjaston ja asiointipisteen yhteistyömahdollisuuksia kartoitettiin ja selkeytettiin. Koulukirjastojen kehittämishankkeessa luotiin uusi toimintamalli koulukirjastojen toimintaan. Kirjastoauton uusitulla aikataululla ja PopUp-kirjaston kautta kirjastopalvelujen saatavuutta parannettiin.

			Taatilan koulukirjasto avattiin ja uutta toimintamallia kokeillaan tehostetusti 5 / 2018 saakka. Kirjasto palveli väistötilassa huhtikuusta lokakuuhun. Uusittu tila avattiin asiakkaille 7.12., ja sen osana omatoimialue on avoinna asiakkaille päivittäin kello 7:00–21:00.
Lieto toimii! – Lieto on aktiivinen ja liikkuva / Sähköiset palvelut	Asiakasystävälliset sähköiset palvelut	Parannetaan sähköisiä palveluja yhteistyössä mm. Rajattomasti liikuntaa - hankkeen ja tietohallinnon kanssa. Liikuntapaikkojen varaukset tehdään sähköisen kalenterin kautta.	Liikunta -avustusten jakamisessa otettiin käyttöön Seuraverkko. Painopisteenä korostettiin harrastusliikuntaa. Liikuntapaikkavaraukset hoidettiin sähköisen kalenterin kautta. Kulttuuri-, nuoriso- sekä yleishyödylliset avustukset jaettiin onnistuneesti Webropolin kautta. Avustuksia jaettaessa tehtiin yhteistyötä sote -palvelujen kanssa.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tämän hetken suurin riski on mahdolliset sisäilman aiheuttamat äkilliset muutosvaikutukset toiminnalle, josta seuraa herkästi henkilöstöriskejä sairauspoissaolojen ja heikentyneen työhyvinvoinnin muodossa. Tarvasjoen uimahallin ja liikuntakeskuksen (Tarvashovi) tilojen saattaminen nykyvaatimusten mukaiseksi.

Tilapalvelut tuottavat sivistyspalveluille vaihtoehtolaskelmia Tarvashovin osalta. Manttaalin peruskorjaus aloitettiin loppuvuodesta 2017 (musiikkiluokat).

Riittämättömät ja kysyntää vastaavat sisäliikuntatilat: Tilanne korjaantuu osittain Taatilan koulun valmistumisen myötä (investoinnit).

Taatilan koulun liikuntasali valmistui 11/2017. Sali on kooltaan 704 neliötä.

Ajantasaisen tilaselvityksen ja tilojen yksikkökustannustietojen puuttuminen toiminnan suunnittelun tueksi.

Uusi tekninen isännöitsijä aloitti alkuvuodesta 2018. Käytössä olevien tilojen päivitys on edelleen ajankohtaista.

Sopimusten laatiminen ja valvonta /ulkoiset palvelut: Yhteistyötä tiivistettävä tilapalvelujen kanssa, että kysyntä ja palvelu kohtaavat.

Parantunut huomattavasti. Muun muassa väistötilajärjestelyt etenivät onnistuneesti.

Sote -uudistuksen vaikutus ennaltaehkäisevään toimintaan.

Yhdyspinnoille ei ole saatu selvyyttä. ”Siltoja” pitäisi olla jo valmiina maakunnan ja kunnan välillä, mikäli aikataulu on suunnitelman mukainen. Organisaatiomallikin on vielä kateissa.

Sivistystoimi tuottaa runsaasti ennaltaehkäiseviä palveluja.

Kulttuuripalvelut

Toimialajohtaja Laila Mäkelä

Lieto-opiston rehtori Risto Suominen, palvelupäällikkö Kari Pohjola, kulttuuri- ja nuorisosihteeri Arttu Eteläpelto, liikuntasihteerit Helinä Nuutinen ja Mika Närvi.

TOIMINTASUUNNITELMA

Vapaa sivistystyö tukee elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista yhteiskunnassa.

Kirjasto tuottaa yhteistyössä Vaski-kirjastojen kanssa monipuolisia ja laadukkaita kirjasto- ja tietopalveluja Vaski-alueen asiakkaille.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopalvelut luovat edellytykset virikkeelliselle harrastustoiminnalle ja virkistymiselle sekä tukevat perheitä lasten ja nuorten kehityksessä itsenäisiksi, tietoisia ja terveitä valintoja tekeviksi aikuisiksi. Vapaa-aikapalvelut lisäävät yhdistysten, seurojen ja yhteisöjen toimintaedellytyksiä myöntämällä avustuksia.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Kirjastolaajennuksen ja peruskorjauksen valmistuminen 10/2017.

Kirjaston palvelupäällikön tehtäväkuvaan sisältyy kirjastopalvelujen lisäksi kulttuuripalvelujen kehittämistä, mikä vahvistaa kunnan ohutta kulttuuripanostusta. Uusi palvelupäällikkö otti viran vastaan vuosien 2016 - 2017 vaihteessa.

Tarvasjoen nuorisotilan paikan vahvistuminen (Postilinnasta Tarvasjoen uimahalli ja liikuntakeskukseen).

Suomi 100 -vuotta juhlavuoden tapahtumien organisointi.

Kenttämestari ja uinninvalvoja aloittivat työt 1.9.2016.

INVESTOINNIT

Irtaimistoinvestointeja erillisen liitteen mukaan.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

Kulttuuripalvelut	TP 2016	TA 2017	1-12 Tot. 2017	Käyttö %	1-12 Tot. 2016	Vrt 2016 / 2017 %
Asukasluku *	19 418	19 515	19 557		19 418	0,7 %
Kansalaisopisto						
Kansalaisopiston peittävyys	12,30 %	10 %	13,90 %		12,30 %	13,0 %
Tot. Oppitunnit	9 462	9 500	9 845		9 462	4,0 %
€/oppitunti netto	52,86 €	62,61 €	57,32 €	91,6 %	52,86 €	8,4 %
Kirjasto						
Aukioloaika h	6 026	4 500	5 234		6 026	-13,1 %
€ /asukas	48,26 €	47,84 €	44,46 €	92,9 %	48,26 €	-7,9 %
Aineistokulut €	143 066 €	150 564 €	128 652 €	85,4 %	143 066 €	-10,1 %
Aineistokulut € / asukas	7,37 €	7,72 €	6,58 €	85,2 %	7,37 €	-10,7 %
Liikunta						
Liikuntatoiminnan osallistujat		36 000	31 355			
Siitä erityisryhmien kävijämäärä	16 939	13 700	14 766		16 939	-12,8 %
Siitä uimahallin kävijämäärä		14 500	12 279			
€ / asukas	55,41 €	73,29 €	64,11 €	87,5 %	55,41 €	15,7 %
Nuoris						
kävijämäärät	11 121	11 500	14 378		11 121	29,3 %
€/alle 29-vuotiaat (nuorisotoimi) netto**	46,98 €	45,23 €	44,34 €	98,0 %	46,98 €	-5,6 %
Kulttuuri						
kävijämäärät			15 204			
* Asukaslukuna käytetään tilastokeskuksen viimeisintä virallista tietoa, mikä on syyskuulta 2017						
** alle 29 v 31.12.2016: 6454						

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	389	0	389	504	115	29,6 %
Toimintamenot	-3 770	0	-3 770	-3 556	214	5,7 %
Toimintakate	-3 381	0	-3 381	-3 052	329	9,7 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-127	0	-127	-182	-55	-43,4 %
Tilikauden tulos	-3 507	0	-3 507	-3 235	274	7,8 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Liikuntatoimen taksoja nostettiin vuonna 2017, seniorikortit ovat myyneet hyvin, liikuntatiloissa on järjestetty entistä enemmän muita kuin kunnan omia tilaisuuksia ja niistä on saatu hyvin tuloja. Lisäksi tukia ja avustuksia, sisältäen valtion hankeavustukset ja työllistämistuet, on saatu kulttuuripalveluiden tulosalueelle enemmän.

Toimintamenot

Säästöä on tullut eniten sisäisistä menoista, kuten vuokrista, työpajamaksuista, siivouksesta jne. Ulkoisia menoja on säästynyt mm. asiakaspalvelujen ostoissa.

Toimintakate

Katso edelliset.

7 Tekniset palvelut

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Vuosi 2017 toteutui pääosin talousarvion mukaisesti. Vuoteen 2016 verrattuna toimintaan on tullut useita muutoksia kuten mm. kiinteistöpäivystyksen aloitus ja Lietohallin palveluiden toteuttaminen omana toimintana. Suomi 100-vuotta toimintaan on osallistuttu mm. siten, että puistotoimi on hankkinut vanhusväestön käyttöön puistonpenkkejä. Hanke toteutettiin yhteistyössä vanhus- ja vammaisneuvoston kanssa. Lisäksi toteutettiin useita muita Suomi 100-vuotta toimenpiteitä.

Vuoden 2017 keskeisimmät investointikohteet talonrakennuksen osalta (Taatilan koulu, Kunnantalon ulkoseinien korjaus, Kirjaston laajennus, Kisakallion koulu, Ilmaristen koulun laajennus) toteutuivat pääosin suunnitelmien mukaan. Kunnantalon korjaus jatkuu vuonna 2018. Kunnallistekniikan puolella on toteutettu mm. Kaijasen pellon, Maunulan jatkoalueen ja Saukonojan tien kunnallistekniikat. Lisäksi on toteutettu useita pieniä korjauskohteita. Toimitilapalveluiden kunnossapito on avustanut myös sosiaalipalveluiden vanhusväestön asuntojen pienkorjauksissa.

Vuonna 2017 kiinteistönhoidossa otettiin käyttöön 24/7 kiinteistöpäivystys, joka on vuoden aikana osoittanut tarpeellisuutensa.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Strategiaa on toteutettu teknisen lautakunnan sitovien tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden avulla.

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Merkittävä osa teknisen lautakunnan tuottamista palveluista tuotetaan ulkopuolisten kumppaneiden avustuksella (mm. rakennusurakat), joten yritysvaikutukset ovat merkittäviä. Osa kumppaneista on paikallisia yrityksiä ja osa valtakunnallisia toimijoita. Yritysvaikutukset arvioidaan tapauskohtaisesti hankkeiden valmisteluvaiheessa. Kilpailutukset suoritetaan julkisella menettelyllä. Paikalliset yritykset osallistuvat aktiivisesti tarjouskilpailuihin.

Tekninen lautakunta

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTA-AJATUS

Tekninen lautakunta tuottaa Liedon kunnan asukkaiden, yritysten ja kunnan omien toimintojen tarvitsemat yhdyskuntatekniset – ja tilapalvelut tehokkaasti ja taloudellisesti yhteistyössä eri kumppaneiden kanssa siten, että palvelujen käyttäjät ovat tyytyväisiä.

VALTUUSTOON NÄHDEN SIVOVA TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet / Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Kuntaa ja palveluita kehitetään hyviä joukkoliikenneyhteyksiä ja viihtyisiä kevyenliikenteen väyliä toteuttaen	Terveellinen ja turvallinen elinympäristö Suomi 100-vuotta	kevyenliikenteenväylien toteutus - liikenneturvallisuustoimenpiteet - osallistutaan MAL-hankkeisiin mahdollisuuksien mukaan Koulujen ja päiväkotien pihasuunnitelmista 20 % on toteutettu (yhteistyö: sivistyspalvelut) Osallistutaan Suomi 100-vuotta hankkeisiin (mm. vanhusväestö) Sivistyspalveluiden kanssa laaditaan hallintokuntien yhteinen suunnitelma kouluteiden ja kevyenliikenteenväylien osalta	Toteutettu seuraavat: Airikintie, Kärpjoentien parannus Mal-hankkeita ei ollut - Lintokodon ja Viherkodon aitojen uusiminen - Viherkodon ulkoleikkivälineiden uusiminen - puistotoimi on hankki Suomi 100-vuotta penkkejä vanhusväestön käyttöön ja lisäksi hankittiin erilaisia kukkaistuksia - Liedon Vesi toteutti vesitornin juhla-aiestuksen -Suunnittelu on aloitettu

Motivoitunut henkilöstö ja asiakaskeskeinen palvelu mahdollistavat valtakunnallisen johtoaseman	hyvän työilmapiirin ja me- hengen ylläpitäminen ja edistäminen - hyvän palveluasenteen ylläpitäminen ja edistäminen: etsitään yhdessä keinoja tehdä asiakkaan hanke mahdolliseksi.	toimivat palaverikäytännöt - positiivinen palaute hyvin tehdystä työstä - aktiivinen tyhy-toiminta - koulutus	johtoryhmät kokoontuvat viikottain - henkilöstö osallistui aktiivisesti koulutuksiin. - luottamushenkilöille järjestettiin yhteiskokous
Kunnan tarjoamille palveluille varmistetaan terveelliset ja toimivat toimitilat	Terveellinen elinympäristö Lähiliikuntapaikkoja kunnostetaan suunnitelmallisesti Päivähoidon henkilökunnan läsnäolotietojen pilotointi Kisakallion muutos päiväkodiksi Kirjaston laajennuksen toteutus Esiopetustilojen kehittäminen	kiinteistöjen korjaushankkeet - kiinteistötekniikan modernisointi jatkuu (mm. ilmanvaihto, kiinteistövalvonta) Lähiliikuntapaikkoja on kunnostettu / uusittu 20 %. (yhteistyö: sivistyspalvelut) Selvitetään Tarvasjoen liikuntakeskuksen (Tarvashovi) tilojen soveltuminen nuorisotoimen käyttöön (Yhteistyö: sivistyspalvelut) Pilotoidaan 2 päiväkodissa henkilöstön (ruoka- ja puhtauspalvelut) läsnäolotietojen reaaliaikaista raportointia mobiiliratkaisuilla. (Yhteistyö: tietohallinto ja sivistyspalvelut) Kalliit pienet varhaiskasvatyüksiköt poistuvat käytöstä vähitellen, kun rakenteet ovat valmiina keskusta alueella (yhteistyö: sivistyspalvelut) Toteutetaan toimiva kokonaisuus yhteispalvelupisteen, kirjaston ja kulttuurin tarpeet huomioiden (Yhteistyö:sivistyspalvelut, YPP) Rakenteellisesti esiopetus ja alkuopetus saadaan koulujen yhteyteen / välittömään läheisyyteen. (yhteistyö: sivistyspalvelut)	- Keskuskoulun kotitalousluokkien korjaushanke valmistui elokuussa Nenämäki 6, Littoisten koulu, Ilmaristen koulu, Keskusentän kunnostus valmistui -Selvitystyö jatkuu vuonna 2018 Ratkaisua ei otettu ruoka- ja puhtauspalveluiden henkilöiden osalta käyttöön. - Kisakallion päiväkodin rakentaminen aloitettiin kesäkuussa 2017. Valmis vuonna 2018 - kirjaston laajennus valmistui marraskuussa - Selvitetään Liedon Aseman esiopetuksen siirtyminen Pahkamäen koulun yhteyteen.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Investointien osalta riskinä on, että hankkeiden todelliset kustannukset ovat huomattavasti korkeampia kuin varattu määräraha. Sähkökatkoihin on varauduttu hankkimalla kiinteistöille UPS- laitteita. Muilta osin riskit liittyvät lähinnä käyttötalouden mahdolliseen määrärahojen riittämättömyyteen kunnossapitomenoissa ja henkilöstöriskeihin kuten sairastavuus. Toimitilapalvelut aloitti vuonna 2017 kiinteistöpäivystyksen.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	15 080	89	15 169	15 675	506	3,3 %
Toimintamenot	-15 393	-89	-15 483	-15 706	-223	-1,4 %
Toimintakate	-314	0	-314	-30	284	90,4 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-2 480	0	-2 480	-3 551		
Tilikauden tulos	-2 794	0	-2 794	-3 581		

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Teknisten ja ympäristöpalveluiden hallinto

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTASUUNNITELMA

Teknisten ja ympäristöpalveluiden hallinto tuottaa laadukkaita toimistopalveluita asiakkaille ja tulosityksiköille. Hallinnon alaisuudessa toimiva työpaja järjestää työvoimaa ja kuljetuspalveluita teknisen lautakunnan tulosityksiköille.

Hallinnon tehtäviin kuuluu asiakaspalvelun, toimistopalveluiden, asiakirjahallinnan ja laskutuksen järjestäminen. Hallinto valmistelee lautakuntien kokoukset ja panee päätökset täytäntöön. Työpaja on sisäinen kustannuspaikka, jonka avulla henkilöstön ja kuljetuspalvelujen kustannukset kohdennetaan eri rakennus- ja kunnossapitokohteille.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Menojen korotus johtuu lähinnä palveluiden ostojen korotuksista (mm. atk-palvelut). Koko kunnan palkkahallinto ja kirjanpito siirtyy v. 2017 uuteen palvelukeskukseen. Teknisen hallinnon osalta muutos vaikuttaa mm. taloushallinnon ohjelmiin ja sisäisten laskujen kirjaamiseen.

INVESTOINNIT

Ei investointeja

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Teknisen lautakunnan kokoukset	14	15	16	+ 1
Työpajan sisäiset tunnit	38 334	40 000	27 609	
Oma työnä toteutetut investoinnit € (aktivoidut palkat)	126 996	150 000	177 464	

VAKANSSIMUUTOKSET

- Tie- ja vesihuoltosihteerin vakanssin muutos vesihuoltosihteeriksi ja täyttö
- Kiinteistöhoitajien nimekemuutokset

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	968	0	968	980	12	1,2 %
Toimintamenot	-1 585	0	-1 585	-1 570	15	0,9 %
Toimintakate	-617	0	-617	-591	26	4,2 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-2	0	-2	-2	0	0 %
Tilikauden tulos	-619	0	-619	-593	26	4,2 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatuotot toteutuivat talousarvion mukaisesti. Ylitys johtuu siitä, että Liedon Lämmölle tehtyjä työtunteja laskutettiin enemmän kuin oli arvioitu.

Toimintamenot

Toteuma talousarvion mukaisesti.

Toimintakate

Toimintakatteen alittui -4 % talousarvioon verrattuna. Alitus johtui siitä, että tulot ylittyivät hieman ja menot alittuivat hieman.

Sisäiset palvelut / Toimitilapalvelut

Toimitilapäällikkö Tapani Lehto, vt. toimitilapäällikkö Marko Tähtinen

TOIMINTASUUNNITELMA

Toimitilapalvelut huolehtii kunnan hallussa olevien rakennettujen kiinteistöjen kunnossa- ja ylläpidosta, toimintakuntoisuudesta ja investointihankkeista. Toimitilapalvelu vastaa kunnan rakennettujen kiinteistöjen isännöinti- ja ylläpitopalveluiden järjestämisestä. Kiinteistönhoidossa hyödynnetään mahdollisimman tehokkaasti sähköisiä järjestelmiä kuten huoltokirjaa. Tarpeettomista tiloista luovutaan mahdollisuuksien mukaan (mm. Tarvasjoen alueen vuokra-asunnot, kunnantalo)

Tulevina vuosina kiinnitetään erityistä huomiota kiinteistöjen energiansäästötoimenpiteisiin ja peruskorjaustoimenpiteisiin.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Toiminnassa ei ole muutoksia. Talouden osalta kiinteistöjen vuokratulot ovat vähentyneet Liedon asunnoille siirtyvien vuokra-asuntojen osalta. Lisäksi menoista on poistettu asuntojen yhtiövastikkeet ja muut ylläpitomenot (sähkö, lämmitys ym.). Toimitilapalvelut osallistuu yhdessä sosiaalipalveluiden vanhusväestön asuntojen korjaushankkeisiin.

INVESTOINNIT

Kiinteistöihin liittyvät investoinnit esitetään investointiosassa. Vuoden 2017 merkittävin hanke on Taatilan koulun rakennuttaminen, sekä kunnantalon julkisivun korjaus ja kirjaston laajennuksen hankesuunnittelu. Lisäksi toteutetaan useita peruskorjaushankkeita.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
kiinteistöjen brm2 omien kiinteistöjen lkm (sis.asunto-osakkeet)	91 365 87	94600 88	95000 90	+ n. 400 m2 + 2 kiinteistöä

VAKANSSIMUUTOKSET

- Toimitilapäällikön eläköityminen, kiinteistömestari toimi syyskauden vt. toimitilapäällikkönä
- Isännöitsijän tehtävä oli koko vuoden avoinna. Täyttölupa pystyttiin hakemaan vasta marraskuussa. Toimitilapalveluiden resurssipulaa paikattiin mm. siten, että rakennusvalvonnan valvontainsinööri työskenteli koko vuoden toimitilapalveluissa, lisäksi yksi harjoittelija työskenteli koko vuoden kiinteistönhoidon esimiestehtävissä, kesäkaudella työskenteli kaksi AMK-harjoittelijaa ja syyskaudella talonrakennuksen projektitehtäviin (mm. kunnossapitohankkeet) palkattiin projektityöntekijä.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	4 539	0	4 539	4 662	123	2,7 %
Toimintamenot	-3 657	0	-3 657	-4 019	-362	-9,9 %
Toimintakate	882	0	882	643	-239	-27,1 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-258	0	-258	-359	-101	
Tilikauden tulos	624	0	624	284	-340	

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Tuotot toteutuivat talousarvion mukaisesti. Liedon kunta vuoden 2017 useita kiinteistökauppoja (Kievarintie 3, Säästöpankkitalo, Tiemestarintie), joihin sisältyi myös kiinteistöjä ja vuokralaiset.

Toimintamenot

Menot ylittyivät 10 %. Ylitys johtui palveluiden ostojen ylityksestä (mm. rakennuksien korjausmenot) ja henkilöstömenojen ylityksestä. Vuonna 2017 toteutettiin normaalia enemmän rakennuksien ilmanvaihdon parantamisen korjaushankkeita ja muita korjaushankkeita. Osa korjauskohteista toteutettiin omana työnä. Lisäksi myös ict-palvelut ja asiantuntijapalveluiden ostot ylittyivät. Asiantuntijapalveluihin kirjattiin mm. vuonna 2017 toteutetut sisäilmatutkimukset.

Palkkojen huomattava ylitys johtui mm. siitä, että vuonna 2017 maksettiin useita päällekkäisiä palkkoja. Lisäksi toimitilapalveluiden resurssivajetta paikkasi rakennustarkastaja, joka työskenteli koko vuoden kiinteistötoimen tehtävissä. Lisäksi palkattiin kaksi harjoittelijaa ja projektityöntekijä, joka avusti rakennusprojekteissa.

Toimintakate

Toimintakate alittui, koska tulot ylittyivät ja menot ylittyivät huomattavasti. Menojen ylityksen syy esitettiin ylempänä.

Sisäiset palvelut / Ruoka- ja puhtauspalvelut

Toimitilapäällikkö Tapani Lehto
 Ruokapalvelupäällikkö Anne Rantalaiho
 Siivoustyönjohtaja Johanna Hakala

TOIMINTASUUNNITELMA

Ruoka- ja puhtauspalvelut huolehtii toimialansa palvelujen toteuttamisesta Liedon kunnassa. Lisäksi organisaatio vastaa entisen sote-alueen siivouspalveluiden järjestämisestä. Toimintaa kehitetään järjestelmällisesti ja kustannustehokkaasti, Liedon kunnan palveluksessa työskentelevän osaavan ja motivoituneen henkilöstön toimenpitein.

Ruokapalveluiden taloussuunnittelu perustuu aterian suoritehintaan ja siivottavien neliöiden ja mitoitettujen tilojen todellisiin kustannuksiin.

Investointiosassa on esitetty määräraha Hyvinvointikeskuksen keittiön muutostöitä varten.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Palkat:

Sisäiset tulot ja ulkoiset tulot:

Talousarviossa ruokapalveluiden sisäisten erien arviot perustuvat talousarvio-ohjeen mukaisesti asiakkaiden vastuuhenkilöiltä saatuihin tietoihin. Sisäisten ateriamaksujen laskuttamisesta tärkeää on, että käyttäjiltä saadaan ajantasaiset tiedot.

Siivouksen ulkoiset ostopalvelumenot on varattu käyttäjien talousarvioon

Toiminnan muutokset:

- Taatilan koulun keittiön ja siivouksen käyttöönotto
- Lukion siivouksen ulkoistaminen
- Tulevan sote-ratkaisun vaikutukset toimintaan
- Tarvasjoen koulun keittiön muuttaminen jakelukeittiöksi ja keittiöverkon arvioiminen kokonaisuudessaan
- Siivouksen palvelusopimusten uudistaminen
- Toimitilamuutokset
- Taatilan kouluun siirtyy Saukonojan koulun ja Kisakallion työntekijät (1 hlö ruokapalveluille ja 1 hlö puhtauspalveluille, siivoojatarve 2 hlö ja ruokapalvelutarve 1,5 hlö)

INVESTOINNIT

Vanhentuneen ateriakaluston uusiminen (irtaimisto), hyvinvointikeskuksen keittiön muutostyöt, Taatilan koulun irtaimistohankinnat

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
siivottavat neliöt €/m2				
Koulut	29,24	29,24	29,24	
Päiväkodit	40,78	40,78	40,78	
Laitokset	52,93	52,93	52,93	
Virastot	19,53	19,53	19,53	
aterioiden yksikkökustannus €/luonas				
Koulut	2,48	2,48	2,28	
Päiväkodit	2,48	2,48	2,28	
Laitokset	6,36	6,36	6,30	
Muut kokopäivälaitokset	4,77	4,77	4,73	

VAKANSSIMUUTOKSET

Vakanssimuutokset Nimike	Virka/toi mi	Perusta- mispvm	Yksikkö	TA 2017 palkat +sos €	Toteuma
Siivoaja / Taatilan koulu	Toimi	1.10.2017	Ruoka- ja puhtauspalvelut	34 151 €	Tehtävä täytetty
Kokki / Taatilan koulu	Toimi	1.10.2017	Ruoka- ja puhtauspalvelut	36 594 €	Tehtävä täytetty

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	5 725	89	5 814	5 570	-244	-4,2 %
Toimintamenot	-5 666	-89	-5 755	-5 510	245	4,3 %
Toimintakate	59	0	59	60	1	1,7 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-12	0	-12	-10	2	16,7 %
Tilikauden tulos	48	0	48	50	3	6,3 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Tuotot toteutuivat talousarvion mukaan.

Toimintamenot

Menot toteutuivat talousarvion mukaan.

Toimintakate

Toteutui talousarvion mukaan.

Toiminnan muutos

-lukion siivousta ei ulkoistettu

-Tarvasjoen koulun keittiön muutostoimet ovat kesken. Tarvasjoen ruokapalvelun organisaatiomuutoksen toteuttu.

- palvelusopimuksien päivitystyö on käynnissä

Yhdyskuntatekniikka

Kunnallistekniikkapäällikkö Henna Paajanen

TOIMINTASUUNNITELMA

Tehtävänä on vastata liikenneväylien kunnossapidosta, virkistysalueista, kunnallistekniikan suunnittelusta ja toteuttamisesta. Lisäksi vastualueen tehtäviin kuuluu hulevesiverkosto, katuvalaistus maankaatopaikan ylläpito, kunnan yksityistieasiat ja jätehuoltotehtäviä

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Yhdyskuntatekniikka ja Liedon vesi muodostavat kuntatekniikkayksikön. Liedon vesi toimii omana taseyksikkönään, mutta yhteistyötä tehdään tiiviisti. KeyAqua ohjelma on otettu käyttöön vesihuollon suunnittelussa ja ylläpidossa. Kunnallistekniikan yleissuunnittelu tehdään kaavoittajan kanssa yhteistyössä. Louhi-palvelun /Blom-Street -ohjelman avulla on tehty kunnan kaavateitä koskevat kuntoselvitykset. Näiden selvitysten pohjalta tehdään kaduille omaisuudenhallinnan kartoitus. Louhi-ohjelmaan lisätään yksityisteiden tietoja kunnan käyttöön. Tievalaistuksen ohjausta parannetaan SmartLight- ohjelman avulla Tievalokeskusten vanhentuneet ohjausyksiköt korvataan automaattisilla ohjausyksiköillä, jotka mahdollistavat tievalojen etäohjauksen. Seudullinen yhteistyö jatkuu liikenneväylien kehittämisen alueella ja Kaarinan kaupungin kanssa jatketaan yhteistyömahdollisuuksien selvittämistä.

Talousarvioon on lisätty 1.9.2016 aloittaneen liikuntapaikkamestarin 70 % palkkausosuus.

INVESTOINNIT

Rakennus investoinnit esitetään erillisessä investointiosassa.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TA 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
Puistot m2	630 237	630 337	630 337	630 400
Katuvalaisimien lkm	n.4600	n.4615	n.4615	n.4740
Liikenneväylät	n.42 km	n.44 km	n.44 km	n.50 km
- asfaltoidut kevytväylät/km	n.100 km	n. 102 km	n. 102 km	n.105
- asfaltoidut kadut/km				
Yksityistiet / km	260	260	260	260

VAKANSSIMUUTOKSET

Ei vakanssimuutoksia

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	175	0	175	218	43	24,6 %
Toimintamenot	-1 745	0	-1 745	-1 900	-155	-8,9 %
Toimintakate	-1 571	0	-1 571	-1 683	-112	-7,1 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-1 455	0	-1 455	-2 446	-991	-68,1 %
Tilikauden tulos	-3 025	0	-3 025	-4 129	-1 103	-36,5 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatulot ylittyivät 43 009 € siksi, että metsätulot ylittyivät.

Toimintamenot

Toimintamenojen ylitys johtuu pääosin kunnossapitomenojen kasvusta. Kunnanvastuulla olevat alueet laajentuvat vuosittain, mutta määrärahat ovat pysyneet lähes samoina. Lähivuosina määrärahojen osalta on korotuspaineita, koska nykyiset ovat alimitoitettuja suhteessa alueiden määrään. Vuonna 2017 toteutettiin mm. Kaijasen pellon, Saukonojantie ja Maunulan laajennuksen kunnallistekniikka, joiden talvikunnossapito alkaa vuonna 2018. Lisäksi vuonna 2017 kunnostettiin myös normaalia enemmän liikuntapaikkoja.

Toimintakate

Poikkeama johtuu siitä, että menot ja tulot ylittyivät.

Vesilaitos, viemärlaitos

Vesihuoltopäällikkö Aki Teini

TOIMINTASUUNNITELMA

Toimittaa laadukasta käyttövettä häiriöttä kuluttajille ja johtaa jätevedet häiriöttä jätevesien puhdistuslaitokselle. Talusvedestä otetaan 2 kpl verkostonäytteitä kahden viikon välein, sekä lisäksi TSV Oy ottaa tuloksia viikoittain koko veden tuotanto- ja siirtolinjalta

Käyttövesi ostetaan TSV Oy:ltä, jota tullaan jatkossa toimittamaan myös Tarvasjoen kuluttajille. Osa käyttövedestä tullaan jatkossakin ostamaan Parravahan Vesi Oy:ltä. Omana toimintana hoidetaan jakeluverkostoa ja tehdään uusien liittyjien liitostyöt. Sekä Liedossa että Tarvasjoella on toiminnassa oleva vesitorni eli ylävesisäiliö. Jätevesi johdetaan kunnan alueella siirtoviemäriverkostoa pitkin Kaarinan kaupungin rajalle ja edelleen Kaarinan kautta Turun seudun puhdistamolle. Tarvasjoen puhdistamo on lakkautettu 2017. Marttila-Tarvasjoki-Lieto siirtoviemäri on valmistunut 2017. Auran sekä Marttilan jätevedet

johdetaan Liedon viemäriverkoston kautta, kuntien rajoilla on virtausmittaus. Oma toimintana hoidetaan kunnan viemäriverkostoa ja pumppaamoita.

Liedon Vesi perii liittymismaksua kiinteistöiltä kiinteistön käyttötarkoituksen, laajuuden ja palveluiden käytön perusteella. Asiakkailta peritään kulutusmaksua talousvedestä ja jätevedestä vedenkulutuksen mukaan. Lisäksi peritään erillisillä sopimuksilla jäteveden siirtomaksua Auran ja Marttilan kunnilta ja Saukonojan vesihuolto –osuuskunnalta. Turun Seudun Puhdistamo laskuttaa Auran sekä Marttilan kunnan jätevesimaksua suoraan ko. kunnalta. Lisäksi Saukonojan vesihuolto-osuuskunnan maksu sisältää sopimuksen mukaiset investointikulut Liedon Vedelle. 1 kpl teollisuusjätevesisopimuksia Kronfågel Oy:n kanssa.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN:

Marttila-Tarvasjoki-Lieto siirtoviemärin rakentaminen alkanut vuonna 2015 ja valmistunut syksyllä 2017. Siirtoviemärin rakentamisen yhteydessä on rakennettu runkovesijohto Ø 160 mm Yliskulmalta Tarvasjoelle. Tarvasjoen kuluttajille johdetaan vettä jatkossa Liedosta sekä osa Parravahan Vesi Oy:ltä. Tarvasjoen jätevedenpuhdistamon toiminta on lakkautettu maaliskuussa 2017 kun Tarvasjoki-Yliskulma siirtoviemärin valmistui. Lisäksi Marttilan kunnan kanssa on tehty jätevesien johtamissopimus.

70-luvun lopulla rakennetut Kahlojan ja Sillilän pumppaamot saneerattu lisääntyneiden jätevesimäärien takia. Uuden tekniikan myötä energiankulutus puolittuu. Tiemestarintien pumppaamon vaihto, paineviemärin jatkaminen sekä hajunpoiston parantaminen liittyvät Kronfågel Oy:n tuotannon nousuun.

INVESTOINNIT

Investoinnit esitetään erillisessä investointiosassa.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	TP 2017	Poikkeama
verkkoon pumpattu vesi/ m3				
- Lieto	988 946	970 000	1 036 485	+ 66 485
- Parravaha	912 564	95 000	95 000	0
verkkoon pumpattu jätevesi/m3				
- Lieto	926 144	1 000 000	821 604	-721 606
- Tjoki	75 842			
- Aura			548 680	
- Marttila			21 915	
Siirtomaksu /m3	0,11	0,11	0,11	
investointimaksu	1,00	1,00	1,00	
puhdasvesitaksa /m3	2,31	2,31	2,31	
jätevesitaksa /m3	2,42	2,42	2,42	

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	3 673	0	3 673	4 246	573	15,6 %
Toimintamenot	-2 721	0	-2 721	-2 705	16	0,6 %
Toimintakate	951	0	951	1 541	590	62,0 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-703	0	-703	-701	2	0,3 %
Tilikauden tulos	248	0	248	840	592	239 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatuotot ylittyivät, koska vesihuollon laskutusmäärä ja käyttö ovat lisääntyneet uusien liittyjien myötä. Lisäksi on tehty teollisuusjätevesisopimus, jonka johdosta jätevesitulot ovat kasvaneet.

Toimintamenot

Menot toteutuivat talousarvion mukaan.

Toimintakate

Toimintakatteet muutos verrattuna talousarvioon johtuu siitä, että tulot ylittyivät ja menot hieman alittuivat.

8 Kaavoitus ja rakentaminen

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMIALAJOHTAJAN KATSAUS

Yleiskaavoituksen osalta jatkettiin vireillä olevia Kanta-Liedon ja Maria-Ilmaristen osayleiskaavahankkeita. Valmistelussa olevat osayleiskaavat kattavat koko vanhan Liedon alueen. Osayleiskaavojen tavoitteellinen valmistumisaikataulu oli vuoden 2017 loppuun mennessä, mutta siirtyy vuoden 2018 loppuun mm. maakuntakaavan hitaamman etenemisen ja kiireisten työpaikka-alueiden asemakaavoituksen vuoksi.

Asemakaavoituksessa painopiste on ollut kaikissa taajamissa pl. Yliskulma, jonka maankäyttö selvitetään yleiskaavatyössä. Keskustan alueella varaudutaan laatimaan 2010 käydyn arkkitehtikilpailun pohjalta ydinkeskustan ja Kievarintien alueille täydennysrakentamisen mahdollistavat asemakaavat. Aurajoen ranta-alueille on suunniteltu puisto, josta hyväksytyt kuntastrategian mukaisesti muodostuu kuntalaisten olohuone. Liikennepuiston perustaminen on aloitettu uudelle paikalleen Kirkkotien varteen.

Asemansseudulla pääpaino on työpaikka-alueiden laajentamisessa. Pientaloalueita on kaavoitettu Kirkonseudulle, Ilmarisiin, Loukinaisiin sekä Tarvasjoelle.

Toisena painopisteenä kaavoituksessa on pääliikenneverkon toimivuutta ja turvallisuutta parantavat hankkeet, kuten kokoojakatuyhteyden mahdollistaminen Avantista Vt 10:lle Ravattulaan. Tässä järjestelyssä paranevat oleellisesti myös Tammitien ja Vanhan Härkätien liikenneturvallisuus.

Tontin myynnissä oli yhtiömuotoisen rakentamisen osalta painopiste keskustaajamassa; Kaijasenpellon ja Saukonojantien kaava-alueilla. AO-tonttien osalta myynnin rungon muodosti Kirkonseudulla Kaijasenpellon ja Maunulan laajennuksen tonttivaranto sekä nykyinen, eri taajamista koostuva tonttivaranto. Vaihtoehtoksi hajarakentamiselle Tarvasjoen asemakaava-alueilla mahdollistetaan myös isommat tontit yhdistelemällä nykyisiä tontteja.

Yritystonttien luovuttamisen pääpaino oli Avantin ja Tuulissuon alueilla, joilla on laaja ja monipuolinen tonttivaranto. Tuulissuolla hyödynnettiin kaukolämmön tuonti alueelle. Asemansseudulla moottoritien pohjoispuolisen yritysalueen laajentaminen jatkui. Laajeneminen mahdollistettiin kaavallisin ja maapoliittisin keinoin ja kehitys jatkuu vuonna 2018.

Asiakaskeskeisellä, mahdollistavalla kaavoitus- ja lupapolitiikalla turvataan olevien yritysten pysyminen ja laajentuminen kunnassa ja uusien sijoittuminen kuntaan.

Kunnan maavarantoa varmennettiin hankkimalla raakamaata kunnan kehittämisen kannalta keskeisiltä alueilta. Toimintavuonna edelleen ylläpidettiin riittävä tonttivaranto. Tontinmyyntivoiton näytellessä keskeistä roolia lautakunnan budjetissa tuleekin tonttivarannosta pitää erityistä huolta. Tonttivarannon tulee koko ajan vastata kysyntää, niin käyttötarkoituksen, sijainnin kuin muiden luovutusehtojenkin osalta. Tontin luovutuksessa mahdollistettiin aiempaa laajempi vuokrausmahdollisuus.

Taloudellisiin tavoitteisiin kunnanvaltuusto päätti §56/22.5.2017 Kaavoitus- ja rakennuslautakunnan vuoden 2017 talousarvioon seuraavat muutokset: Maanhankintaan käytettäviä määrärahoja lisättiin 500 000 euroa, yritystonttien esirakentamiseen ja kunnallistekniikkaan varattuja määrärahoja lisättiin yhteensä 300 000 euroa ja tontinmyyntituottoihin lisätään 1,5 milj. euroa.

Maanhankinnan 2M€ määrärahasta toteutuma on 1.633.331€. Tavoite alittui ja käyttämättä jäi 366.669€.

Yritystonttien esirakentamiseen ja kunnallistekniikkaan varattiin määrärahaa yhteensä 300.000 euroa, toteutuma on 234.420€. Määrärahaa jäi käyttämättä 65.580€.

Myyntituottojen 3,2M€ tavoite alittui 939.547 eurolla. Suurin syy tavoitteen alittumiseen oli tontinmyynnin ajoituksen vaikea ennustaminen ja kauppojen osittainen siirtyminen vuodelle 2018.

LIETO-STRATEGIAN TOTEUTUMINEN

Lieto-strategiaa on toteutettu kaavoitus- ja rakennuslautakunnan hyväksymien strategisten tavoitteiden ja kriittisten menestystekijöiden avulla.

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Yritysvaikutusten arviointi tehtiin kaavahankkeiden yhteydessä osana laajempaa vaikutusten arviointia.

Yritysvaikutukset arvioidaan tapauskohtaisesti hankkeiden valmisteluvaiheessa ja käsitellään lautakunnan päätöksenteon yhteydessä. Tonttien oikealla hintatasolla ja vuokrausmahdollisuudella yritykset voivat hankkia tontin toiminnalleen pienellä alkuinvestoinnilla, jolloin hankkeiden eteenpäin viemisen edellytykset paranevat. Oikeanlaisen tontin saaminen käyttötarkoitukseen ja kevyellä alkuinvestoinnilla hankkeen liikkeelle saaminen on yrittäjän etu.

Kaavoitus- ja rakennuslautakunta

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTA-AJATUS

Kaavoitus- ja rakennuslautakunnan tehtävänä on maankäytön suunnitelmallinen ohjaus, tontinmyynti, maanmittaus, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu. Kaavoituksen tavoitteena on tuottaa ja ylläpitää korkealaatuista rakennettua ympäristöä, joka tarjoaa asukkaille vaihtoehtoisia asuin-, työpaikka- ja virkistysalueita. Mittaustoimi tuottaa maaomaisuuden hallintaan, kiinteistöjen muodostamiseen ja paikkatietoihin liittyviä palveluja.

VALTUUSTOON NÄHDEN SITOVAT TAVOITTEET

Strateginen tavoite/ Kriittinen menestystekijä	Tavoite	Toimenpiteet/ Mittarin tavoitearvo	Toteuma
Ylivertainen maankäyttö- ja lupapolitiikka takaavat seudullisen johtoaseman säilymisen	-valmius vastata tehokkaasti asumis- ja yritysrakentamisen tarpeisiin	- suunnitelmallinen maanhankinta ja kaavoitus	Toteutunut
		- asiakkaan tarpeeseen räätälöidyt tontit	Toteutunut
		- lupien nopea käsittely yhteistyössä asiakkaan kanssa	Sähköinen asiointi täysimääräisesti käytössä

Jokirannan ja Keskuspuiston kehittäminen luo kaikenikäisille kuntalaisille yhteisen olohuoneen	-poistuville toiminnoille esitetty uudet sijoituspaikat -virkistysaluesuunnitelma valmis -Hanhiojanpuiston yksityiskohtaisempi suunnitelma valmis	- liikennepuiston, kyykkäkentän ja leikkipuiston korvaavan paikan etsiminen yhteistyössä käyttäjäryhmien kanssa - eri toimialojen ja ikäryhmien osallistaminen Jokirannan ja keskuspuiston suunnitteluun	Keskustan kehittämissuunnitelma käsitelty kh:ssa, liikennepuiston paikka löydetty ja perustaminen aloitettu Toteuttaminen jatkuu Toteuttaminen jatkuu
Kunnan eri osiin sijoittuvalla monipuolisella yritystonttitarjonnalla varmistetaan työpaikkaomavaraisuuden kasvu ja kärkisijoitus yrittäjävälisyyssykyssä	-Avantin, Tuulissuon, Asemanseudun, Tyllin ja keskustan yritysalueiden monipuolisen yritystonttitarjonnan ylläpito - valmius vastata erilaisten yritysten tarpeisiin -yritystoiminnan toimivuus varmennetaan liikenneratkaistuilla	- kaavoituksen, mittausuonien, kunnallistekniikan, rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun saumaton yhteistyö hankekohtaisesti - valmius nopeaan kaavoitukseen hankkeen niin vaatiessa joustavat kaavanmuutokset ja kunnallistekniikan ratkaisut asiakkaan tarpeiden mukaan - ylläpidetään riittävää ja alueellisesti kattavaa raakamaavarantoa - yleiskaavatasolla varmistetaan alueiden saavutettavuus ja asemakaavatyössä ratkaistaan alueiden sisäiset liikenteelliset kysymykset	Toteutunut Toteutunut Toteutunut Toteutunut yleiskaavan toteuttaminen jatkuu
Motivoituneella henkilöstöllä ja asiakaskeskeisillä palveluilla saavutetaan valtakunnallinen johtoasema asukkaiden ja yrittäjien tyytyväisyydessä	-Hyvän työilmapiirin ja me-hengen ylläpitäminen ja edistäminen - Hyvän palveluasenteen ylläpitäminen ja edistäminen: etsitään yhdessä keinoja tehdä asiakkaan hanke mahdolliseksi	- toimivat palaverikäytännöt - tiedon kulku organisaation sisällä - positiivinen palaute hyvin tehdystä työstä - aktiivinen tyhy-toiminta - koulutus	Toteutunut, kehitetään edelleen tiedonkulkua: Toimistohenkilöstön kuukausikokoukset aloitettu Suunnitellut osastopalaverit pidetty Työryhmien työskentelyä jäməköity
Liedossa on elinvoimaa ja positiivista pöhinää.	Suomi 100 vuotta.	Teema huomioiden osallistutaan aktiivisesti erilaisiin hankkeisiin.	Itä-Nuolemon kaava-alueen nimistössä käytettiin Suomen presidenttien nimiä

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUEDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Lautakunnan tuloista oleellisen osan muodostaa tontinmyyntivoitto, joka on hyvin suhdanneriippuvainen. Tontinmyyntitulon toteutumisen varmistaminen edellyttää markkinatilanteen kokoaikaista seuranta ja valmiutta tarvittaessa tehdä nopeasti muuttuvien tilanteiden edellyttämiä korjausliikkeitä. Myynti- ja vuokratoteumia sekä talouden raportteja seurattiin lautakunnassa kuukausittain. Silti loppuvuoden toteutumaa on vaikea arvioida johtuen tonttikauppojen vaikeasta ennustamisesta ja niiden toteutumisen mahdollisesta siirtymisestä seuraavalle toimintavuodelle.

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 254	1 500	3 754	3 083	-671	-17,9 %
Toimintamenot	-1 448	-300	-1 748	-1 587	161	9,2 %
Toimintakate	806	1 200	2 006	1 497	-509	-25,4
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-13	0	-13	-29	-16	-123 %
Tilikauden tulos	792	1 200	1 992	1 467	-525	-26,4 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatuottotavoitteisiin ei päästy johtuen tontinmyynnin vaikeasta ennakoinnista ja kauppojen osittaisesta siirtymisestä seuraavalla vuodelle.

Toimintamenot

Toimintamenot ovat pysyneet maltillisina. Tonttien esirakentaminen näkyy nyt selkeämmin kustannuksissa.

Toimintakate

Toimintakate on noussut vuodesta 2016 vaikka myyntitavoitteeseen ei päästy tarkasteluvuotena 2017.

Kaavoitus- ja mittaus-toimi

Vt. toimialajohtaja Ari Blomroos

TOIMINTASUUNNITELMA

Kaavoituksen tavoitteena on tuottaa ja ylläpitää korkealaatuista rakennettua ympäristöä, joka tarjoaa asukkaille vaihtoehtoisia asuin-, työpaikka- ja virkistysalueita. Mittaus-toimi tuottaa maaomaisuuden hallintaan, kiinteistöjen muodostamiseen ja paikkatietoihin liittyviä palveluja.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Ei merkittäviä muutoksia.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tavoitteiden toteutumista seurataan kuukausittain ja reagoidaan mahdollisiin tavoitteiden ylityksiin tai alituksiin. Tämän johdosta anottiin talousarvioon muutosta ja kunnanvaltuusto (56/22.5.2017) hyväksyi vuoden 2017 talousarvioon seuraavat lisäykset: maanhankintaan käytettäviä määrärahoja 500 000 euroa, yritystonttien esirakentamiseen ja kunnallistekniikkaan varattuja määrärahoja yhteensä 300 000 euroa ja tontinmyyntituottoihin lisää 1,5 milj. euroa. Näihin tavoitteisiin ei kuitenkaan ollut mahdollista täysin päästä johtuen eräiden tonttikauppojen siirtymisestä seuraavalle toimintavuodelle.

INVESTOINNIT

Maanhankintaan investoitiin n. 1.6 milj. euroa.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Tonttikauppa ja maanhankinta vilkastuivat tarkasteluvuonna ja kaavojen lukumäärä nousi 10 kaavan tavoitteesta 14 kaavaan.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	toteuma
Kaavojen lkm	10	10	14
luovutettujen tonttien lkm, joista myytyjä	70	70/35	52/30

	AO/AP/AR/A K	Lunastetut vuokratontit	Yritystontit	Muut kaupat	Uudet vuokratulo t	Vuokratonttie n perushinta
Kirkonseutu	1004680	50 367	0	2 760	8 432	593 000
Asemanseutu	0	0	0	6 000	916	53 184
Ilmarinen	100000	0	0	209 642	3 626	85 000
Loukinainen	686470	110 876	0	0	12 727	431 164
Littoinen	0	0	0	8 000		
Tuulissuo/Avanti		0	591 925	19 720	4 545	124 626
Yliskulma		0	0	0		
Tarvasjoki	0	0	0	0	300	15000
Kemiönsaari				150 000		

Yhteensä	1 791 150	161 243	591 925	396 122	30 547	1 301 974

Myyntitulot yhteensä	2 940 440

tulostettu
16.2.2018

Myyntitulot ja uudet vuokratulot yhteensä	2 970 987

**Luovutettujen tonttien arvo
yhteensä: 4 242 414**

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	2 086	1 500	3 586	2 867	-719	-20,1 %
Toimintamenot	-980	-300	-1 280	-1 176	-104	-8,1 %
Toimintakate	1 106	1 200	2 306	1 691	-615	-26,7 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	-13	0	-13	0	13	100 %
Tilikauden tulos	1 093	1 200	2 293	1 691	-602	-26,3 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

Toimintatuotot

Toimintatuotot alittuivat tarkasteluvuotena, johtuen tonttikauppojen vaikeasta ennustamisesta ja osittaisesta siirtymisestä seuraavan vuoden puolelle.

Toimintamenot

Toimintamenot ovat pysyneet maltillisina. Tonttien esirakentaminen näkyy nyt selkeämmin kustannuksissa.

Toimintakate

Toimintakate on noussut vuoteen 2016 vaikka myyntitavoitteeseen ei päästy tarkasteluvuotena.

Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu

Vs. johtava rakennustarkastaja Jani Kreula

TOIMINTASUUNNITELMA

Huolehtii rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun keinoin elinympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.

ARVIO SISÄISEN VALVONNAN SEKÄ RISKIENHALLINNAN TOIMIVUUDESTA JA RIITTÄVYYDESTÄ

Tarkastelujaksolla on jatkettu Louhi- ja Lupapiste-ohjelmien kehittämistä Liedossa, esimerkiksi rakennuslupien sähköisellä pysyvyyssarkistoinnilla.

Selvittely rakennusvalvonnan ja ympäristönsuojelun yhteisyksikön perustamisesta lähikuntien kanssa jatkui.

MUUTOKSET EDELLISEEN VUOTEEN

Sähköisten ohjelmien Louhi- ja Lupapisteen käyttöönotto.

Ympäristönsuojelussa ympäristöpäällikkö jäi eläkkeelle 1.7. alkaen ja oli vuosilomalla suurimman osan huhti-kesäkuun välisestä ajasta. Ympäristötarkastaja oli virkavapaalla 1.9.-1.12, minkä johdosta toteutuneiden tarkastusten määrä jäi arvioitua pienemmäksi. Uusi ympäristöpäällikkö aloitti virassa elokuun loppupuolella.

TULOSALUEEN SUORITTEET JA VERTAILUHINNAT

	TP 2016	TA 2017	Toteutuma 2017
Lupien ja ilmoitusten määrät:			
Rakval/ Rakennusluvut	437	370	417
Suoritetut tarkastukset:			
Rakval/ Katselmusten määrä	1489	1600	1474
Ympsuoj/ Valvontarkastusten määrä	110	105	93

TALOUS

1 000 EUROA	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio -muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Tuloarviot ja määrärahat						
Toimintatulot	168	0	168	216	48	28,6 %
Toimintamenot	-468	0	-468	-410	58	12,4 %
Toimintakate	-301	0	-301	-194	107	35,5 %
Laskennalliset kustannukset						
Poistot ja arvonalentumiset	0	0	0	-29	-29	-100 %
Tilikauden tulos	-301	0	-301	-223	78	25,9 %

Toimintakate = Valtuustoon nähden sitova erä

2.2 Tuloslaskelmaosan toteutuminen

2.2.1 Liedon kunnan talousarvion tuloslaskelmaosan toteutumisvertailu

Ulkoiset ja sisäiset 1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toimintatulot	42 377	1 733	44 110	43 223	-887	-2 %
Myyntitulot	19 691	89	19 780	19 952	172	1 %
Maksutulot	6 061		6 061	6 212	151	2 %
Tuet ja avustukset	2 780	144	2 924	2 980	55	2 %
Muut toimintatulot	13 845	1 500	15 345	14 080	-1 265	-8 %
Toimintameno	-131 156	-1 102	-132 258	-131 204	1 054	1 %
Henkilöstömenot	-53 665	-364	-54 029	-51 848	2 181	4 %
Palvelujen ostot	-52 391	-340	-52 731	-53 377	-645	-1 %
Aineet, tarvikkeet ja tavara	-6 980	0	-6 980	-7 406	-426	-6 %
Avustukset	-6 471	-398	-6 869	-7 209	-340	-5 %
Muut toimintameno	-11 649	0	-11 649	-11 364	285	2 %
Toimintakate	-88 779	631	-88 148	-87 981	167	0 %
Verotulot	74 305		74 305	75 955	1 650	2 %
Valtionosuudet	18 889		18 889	20 068	1 178	6 %
Rahoitustuotot ja -menot	-542		-542	-267	275	51 %
Korkotulot	102	0	102	71	-31	-30 %
<i>Korkotulot Liedon Vesi</i>	59	0	59	39	-20	-34 %
Muut rahoitustulot	159	0	159	208	50	31 %
<i>Korvaus peruspääomasta Liedon Vesi</i>	91		91	92		
<i>Korkomenot</i>	-706	0	-706	-441	265	38 %
<i>Muut rahoitusmenot</i>	-96	0	-96	-106	-9	-10 %
Vuosikate	3 874	631	4 505	7 775	3 270	73 %
Poistot ja arvonalentumiset	-5 207		-5 207	-6 255	-1 048	-20 %
Suunnitelman mukaiset poistot	-5 207		-5 207	-6 196	-989	-19 %
Arvonalentumiset	0		0	-59	-59	
Tilikauden tulos	-1 333	631	-702	1 519	2 222	316 %
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	9		9	9	0	0 %
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-1 324	631	-693	1 529	2 222	321 %

Valtuustoon nähden sitova erä

Liedon kunnan vuosikate toteutui noin 3,3 miljoonaa euroa talousarviota parempana. Verotuloja ja valtionosuuksia saatiin selvästi ennakoitua enemmän. Kunnan korkomenot jäivät myös talousarviota pienemmiksi. Lyhyet korot ovat pysyneet vuonna 2017 alhaisina.

Tilikauden suunnitelman mukaiset poistot olivat noin 1 miljoona euroa talousarviossa ennakoitua suuremmat. Vuosina 2016 ja 2017 kunta on investoinut voimakkaasti ja se näkyy suunnitelman mukaisten poistojen kasvuna.

Verotulot

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Kunnallisvero	68 048	0	68 048	68 995	947	1,4 %
Yhteisövero	2 716	0	2 716	3 393	677	24,9 %
Kiinteistövero	3 541	0	3 541	3 567	26	0,7 %
Yhteensä	74 305	0	74 305	75 955	1 650	2,2 %

Verotulojen kertymä tilikaudelta 2017 ylitti kaikissa verolajeissa talousarvion. Yhteensä verotulot ylittivät talousarvion 1,65 miljoonaa euroa. Kunnallisveroja kertyi noin 950.000 euroa, yhteisöveroja noin 680.000 euroa ja kiinteistöveroja noin 25.000 euroa talousarviota enemmän.

Verotuloja kertyi vuonna 2017 noin 600.000 euroa enemmän kuin vuonna 2016. Kasvu johtuu yhteisöverojen kasvusta. Yhteisöveroja kertyi vuonna 2017 noin 700.000 euroa enemmän kuin vuonna 2016. Kunnallisveroja kertyi hieman vuotta 2016 vähemmän.

Kunnallisveron määräytymisen perusteet

Verovuosi	Tulovero-%	Verotettava tulo M€	Muutos
2013	18,71 %	331	4,3 %
2014	19,17 %	338	2,1 %
2015	19,50 %	344	2,0 %
2016	19,50 %	349	1,4 %
2017	19,50 %	352	0,9 %

Kiinteistöveroprosentit

Verovuosi	Yleisen kiinteistövero-% alaiset	Vakituiset asuinrakennukset	Muut asuinrakennukset	Rakentamaton rakennuspaikka
2013	0,99 %	0,40 %	1,00 %	0,00 %
2014	0,99 %	0,40 %	1,00 %	0,00 %
2015	1,00 %	0,40 %	1,00 %	1,66 %
2016	1,00 %	0,40 %	1,00 %	3,00 %
2017	1,00 %	0,41 %	1,00 %	3,00 %

Valtionosuudet

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma *)	Poikkeama €	Poikkeama %
Peruspalvelujen valtionosuus ml. tasaukset Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	21 211	0	21 211	21 542	331	1,6 %
	-2 322	0	-2 322	-1 474	847	36,5 %
Yhteensä	18 889	0	18 889	20 068	1 178	6,2 %

* Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet sisältää tasauksen vuodelta 2016 +16.185 euroa.

Erityisesti Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuksien toteuma oli talousarviota selvästi parempi.

2.3 Investointiosan toteutuminen

2.3.1 Yhteenveto

Talonrakennus 1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	10 630	1 493	12 123	11 775	-349	-3 %
Tulot	-1 030	0	-1 030	-1 030	0	0 %
Netto	9 600	1 493	11 093	10 745	-349	-3 %
Tiet, puistot, liikuntapaikat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	3 870	430	4 300	4 357	57	1 %
Tulot	0	0	0	-172	-172	
Netto	3 870	430	4 300	4 185	-115	-3 %
Maanhankinta, tonttien ja rakennusten myynti	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	1 500	500	2 000	1 510	-490	-24 %
Tulot (tasearvot)	-500	0	-500	-837	-337	67 %
Netto	1 000	500	1 500	673	-827	-55 %
Irtain omaisuus	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Menot	1 497	0	1 497	727	-770	-51 %
Rahoitustuotot	0	0	0	0	0	0 %
Netto	1 497	0	1 497	727	-770	-51 %
Osakkeet ja osuudet	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Osakkeet hankinnat	0	0	0	3	3	
Osakkeet luovutukset	0	0	0	-8	-8	

Liedon Vesi	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Investointimenot	2 180	0	2 180	2 436	256	12 %
Rahoitustuotot	-776	0	-776	-1 031	-255	33 %
Netto	1 404	0	1 404	1 405	1	0 %
Yhteensä	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Investointimenot	19 677	2 423	22 101	20 808	-1 293	-6 %
Rahoitustuotot	-2 306	0	-2 306	-3 079	-773	34 %
Netto	17 372	2 423	19 795	17 729	-2 066	-10 %

Liedon kunnan investointimenot toteutuivat noin 1,3 miljoonaa euroa talousarviota pienempinä. Rahoitustuotot toteutuivat noin 0,8 miljoonaa euroa talousarviota suurempina. Tämän vuoksi investointiossa toteutui 2 miljoonaa euroa talousarviota pienempänä.

2.3.2 Talonrakennus

TEKNINEN LAUTAKUNTA Talonrakennus	Kustannus- arvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannus arviosta käytetty 31.12.
Kunnantalon ja kirjaston laajennus/peruskorjaus								
Menot	2 186	390	1 800	502	2 302	1 848	-454	102 %
Tulot	-450	0	-450	0	-450	-450	0	**
Netto	1 736	390	1 350	502	1 852	1 398	-454	103 %
Tautilan uusi koulu								
Menot	7 600	2 880	4 850	871	5 721	5 502	-220	110 %
Tulot			-580		-580	-580	0	**
Netto	7 600	2 880	4 270	871	5 141	4 922	-220	103 %
Kisakallion päiväkot								
Menot	800	3	800	0	800	1 078	278	135 %
Ilmaristen koulun laajennus								
Menot	570	3	440	120	560	638	78	112 %
Tammentuvan peruskorjaus								
Menot	800	128	300	0	300	550	250	85 %
Tarvashovi								
Menot	450	10	450	0	450	36	-414	10 %
Manttaali								
Menot	40	0	40	0	40	20	-20	50 %
Tarvasjoen HVK:n keittiö								
Menot	90	0	90	0	90	22	-68	24 %
Kunnantalon ilmastointi								
Menot	150	0	150	0	150	22	-128	14 %
Keskuskoulun ilmanvaihto ja automaation korj.								
Menot	300	0	300	0	300	163	-137	54 %
Keskuskoulun kotitalousluokka								
Menot	200	0	200	0	200	449	249	225 %
Valmakoti								
Menot	200	0	200	0	200	269	69	135 %
Lietohallin valaistuksen uusiminen								
Menot	80	0	80	0	80	0	-80	**
LVI-investoinnit								
Menot		0	300	0	300	0	-300	**
Pienhankkeet, menot			630	0	630	678	48	108 %
Lintukodon päiväkot						36		
Järvikodon päiväkot						40		
Loukkaisten uusi koulu						61		
Viherkodon päiväkot						70		
Kirkonkulman koulu						71		
Teijuntupa						32		
Nuorisotalo						23		
Littoisten koulu sisäilmakorjaus						49		
Pääterveysasema						297		
Uusien rakennusten ostot						500	500	
Talonrakennus yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			10 630	1 493	12 123	11 775	-349	
Tulot			-1 030	0	-1 030	-1 030	0	
Netto			9 600	1 493	11 093	10 745	-349	

Kisakallion päiväkot

Maksuerät ovat toteutuneet etupainotteisesti. Projektin jatkuu vuoden 2018 aikana ja on mukana talousarviossa 2018.

Ilmaristen koulun laajennus

Toteutettu laajempuna kuin alkuperäiset suunnitelmat.

Tammentuvan peruskorjaus

Tammentuvan terveysasema on korjattu päiväkodiksi. Korjauksen jälkeen tapahtui laaja vesivahinko huhtikuussa, jonka vaikutus ulottui myös samassa rakennuksessa olevaan korjaamattomaan vanhaan päiväkotiosaan. Vakuutusyhtiön korvattavaksi kuuluvien töiden lisäksi vaurioituneessa osassa tehtiin kattavampi korjaus, mm. asennettiin lattialämmitys ja ulkoseinät uusittiin. Vanhan päiväkodin laaja peruskorjaus käynnistettiin samalla, koska väistötilat saatiin hankittua ja vanhaa osaa ei voitu käyttää korjauksen aikana.

Keskuskoulun kotitalousluokka

Urakassa oli useita ennakoimattomia kustannuksia mm. vanhan purkutyö oli laajempi kuin ennalta aavistettiin.

Valmakoti

Valmakodin suunnitelmat ja käyttötapa tarkentuivat työn käynnistymisen yhteydessä. Inva-mitotetut pesutilat, talotekniikan uusiminen, seinien ja lattioiden timanttisauhukset, ikkunoiden korjaukset sekä kellarikerroksen lattioiden uusiminen ovat suoritteita, joiden kokonaiskustannusta ei vanhassa rakennuksessa pystytty ennakoimaan.

2.3.3 Tiet, puistot, liikuntapaikat

Tiet, puistot, liikuntapaikat	Kustannusarvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannusarviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Saukonojantie	300		300		300	196	-104	65 %
Koulunmäen liikennejärjestelyt	780		350	430	780	824	44	106 %
Kaijasen pellon alue	300		300		300	278	-22	93 %
Kirkkotie/Teilipolku	0		0		0	161	161	***
Maunulan alueen laajennus	120		120		120	78	-42	65 %
Loukinainen							0	
Airikintien klv:n jatkaminen	190		190		190	47	-143	25 %
Vanhalinna	80		80		80	0	-80	0 %
Ilmarinen								
Kevyenliikenteen väylien rakentaminen	50		50		50	0	-50	0 %
Littoinen							0	
Pohjois-Tuulissuo 3	100		100		100	107	7	107 %
Tuulissuontien klv	150		150		150	95	-55	63 %
Asema							0	
Tammentaantie klv	100		100		100	72	-28	72 %
Koko kunnan alue							0	
Liikenteenohjauslaitteet ja Föli			150		150	117	-33	78 %
Varikon materiaalivarasto			70		70	22	-48	32 %
Uudet asuntoalueet			50		50	242	192	484 %
Vanhat asuntoalueet			60		60	67	7	111 %
Uudet teollisuusalueet			50		50	50	0	101 %
Vanhat teollisuusalueet			50		50	61	11	122 %
Tarvasjoki							0	
Saareke/Hämeen härkätie			20		20	0	-20	0 %
Vanhatalon alue			50		50	47	-3	94 %
Valaistus							0	
Kaavateiden valaistus			250		250	212	-38	85 %
Puistot ja leikkipaikat							0	
Koko kunnan alue (puistot)			70		70	111	41	158 %
Leikkikentät			60		60	30	-30	50 %
Koulupihojen viihtyvyys			60		60	69	9	116 %
Päiväkotien ulkoliikuntavälineet			40		40	0	-40	0 %
Tarvasjoen koulun parkkitilat			70		70	0	-70	0 %
Keskuskentän peruskorjaus			550		550	574	24	104 %
Jokirannan virkistysalue			30		30	48	18	161 %
Taatilan koulun lähiliikuntapaikka valtionavustus			0		0	324	324	**
Merilieto			0		0	-129	-129	**
Littoisten lähiliikuntapaikka valtionavustus			0		0	15	15	**
Asfaltointi							0	
(sis. Avantin alueen)			350		350	356	6	102 %
Hulevesi							0	
Hulevesijärjestelmät			150		150	155	5	103,2 %
Tiet, puistot, liikuntapaikat yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			3 870	430	4 300	4 357	57	
Tulot			0	0	0	-172	-172	
Netto			3 870	430	4 300	4 185	-115	

Koulunmäen liikennejärjestelyt

Koko paikoitusalue rakennettiin kerralla valmiiksi.

Teilipolku

Ojan putkitus rakennettiin sortumavaaran takia pikatyönä. Rakentaminen toteutettiin samanaikaisesti vesihuollon rakentamisen kanssa ja liittyi kerrostalorakentamiseen.

Uudet asuntoalueet

Turun Teollisuuden Rakentajat Oy on ostanut kunnalta Loukinaisten vanhan koulun alueen ns. Mattilanpellon alueen. Kauppahinnasta yhtiö on suorittanut 225.000 euroa toteuttamalla alueen kunnallistekniikan (KV 10/30.1.2017).

Keskuscentän peruskorjaus

Lisätöinä päätyalueen asfaltointi, korkeampi aita, betonikaivojen muutostyöt ja ajanottojärjestelmä.

Tautilan koulun lähiliikuntapaikka

Talousarviossa lähiliikuntapaikan määräraha Talonrakennuksen ryhmässä. Tilinpäätökseen lähiliikuntapaikka kirjattu luonteensa mukaisesti ryhmään Tiet, puistot, liikuntapaikat.

2.3.4 Liedon Vesi

Liedon Vesi	Kustannusarvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannusarviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Jokiranta			100		100	136	36	136 %
Saukonojan alue			100		100	68	-32	68 %
Kärpjoentien parannus			100		100	0	-100	0 %
Kaijasen pellon alue			300		300	241	-59	80 %
Maunulan alue			120		120	90	-30	75 %
Asema							0	
Poikoja 2			100		100	0	-100	0 %
Littoinen							0	
Pohjois-Tuulissuo 3			100		100	0	-100	0 %
Loukinainen							0	
Airikintie			150		150	0	-150	0 %
Tarvasjoki							0	
Siirtoviemäri Marttila-Tarvasjoki-Yliskulma					0		0	
Menot	2 000	1 977	400		400	1 437	1 037	359 %
Tulot	-1 941	-1 293	-776		-776	-1 031	-255	133 %
Netto	59	683	-376		-376	406	782	-108 %
Vesijohtoverkoston saneeraus			100		100	13	-87	13 %
Vanhatalon alue			50		50	0	-50	0 %
Tarvasjoki-Tylli-JV-rak 1300 m			70		70	0	-70	0 %
Koko kunnan alue							0	
Uudet asuntoalueet, vesihuolto			30		30	23	-7	78 %
Vanhat asuntoalueet, vesihuolto			60		60	59	-1	98 %
Uudet teollisuusalueet, vesihuolto			50		50	49	-1	99 %
Vanhat teollisuusalueet, vesihuolto			50		50	54	4	108 %
Kaava-alueiden ulkopuoliset alueet, vesihuolto			100		100	104	4	104 %
Viemäriinjojen saneeraus			100		100	125	25	125 %
Vesijohtolinjojen saneeraus			100		100	23	-77	**
Irtain omaisuus							0	
Hankinnat			20		20		-20	0 %
Maa- ja vesialueet							0	
Liittymismaksut			0		0	13	13	**
Liedon Vesi yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			2 200	0	2 200	2 436	236	
Tulot			-776	0	-776	-1 031	-255	
Netto			1 424	0	1 424	1 405	-19	

Siirtoviemäri Marttila-Tarvasjoki-Yliskulma

Liedon Veden v. 2017 siirtoviemäri-investointi on ylittynyt hankekohtaisesti mm. suunnittelupuutteiden, runkovesijohdon rakentamisen ja jatkamisen/varavesiyhteyden toteuttamisen, maanomistajien sekä linjamuutosten takia. Maanomistajakorvaukset on kirjattu hankkeelle. Lisäksi välttämättömät Kahlojan ja Sillilän jätevesipumppaamoiden saneeraukset on toteutettu lisätöinä hankkeen yhteydessä. kustannus yht. 230 800 €.

2.3.5 Irtaimisto

Irtaimisto	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannusarviosta käytetty 31.12.
Kunnanhallitus						
Menot	70		70	90	20	129 %
Sosiaali- ja terveyslautakunta						
Menot	385		385	58	-327	15 %
Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta						
Menot	804		804	460	-344	57 %
Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta						
Menot	183		183	107	-76	58 %
Tekninen lautakunta						
Menot	35		35	12	-23	35 %
Irtaimisto yhteensä	1 477	0	1 477	727	-750	49 %

2.4 Rahoitusosan toteutuminen

1 000 €	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toiminta ja investoinnit						
Toiminnan rahavirta						
Vuosikate	3 874	631	4 505	7 775	3 270	72,6 %
Tulorahoituksen korjauserät	-2 292	-1 500	-3 792	-2 253	1 540	40,6 %
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-19 677	-2 423	-22 100	-20 808	1 293	5,8 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 806	0	1 806	2 233	427	23,7 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	500	1 500	2 000	3 098	1 098	54,9 %
Toiminta ja investoinnit, netto	-15 790	-1 792	-17 582	-9 954	7 628	43,4 %
Rahoitustoiminta						
Antolainauksen muutokset						
Antolainasaamisten lisäykset muille	0	0	0	0	0	**
Antolainasaamisten vähennykset muille	35	0	35	11	-24	-68,6 %
Antolainasaamisten vähennykset Liedon Vesi	200	0	200	200	0	0,0 %
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0	0	10 000	10 000	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-4 420	0	-4 420	-3 487	933	21,1 %
Lyhytaikaisten lainojen muutos	15 000	0	15 000	0	-15 000	-100,0 %
Rahoituksen rahavirta	10 815	0	10 815	6 724	-4 091	-37,8 %
Oman pääoman muutokset						
	0	0	0	0	0	0
Vaikutus maksuvalmiuteen	-4 975	-1 792	-6 767	-3 230	3 537	52,3 %

Valtuustoon nähden sitova erä

Liedon kunnan lainakanta kasvoi 6,5 miljoonaa euroa tilikaudella 2017. Valtuus ottaa pitkäaikaista lainaa on saatu kunnanvaltuustolta (KV 109/9.10.2017).

Toiminnan ja investointien rahavirta oli merkittävästi talousarviota parempi. Vuosikate toteutui talousarviota noin 3,3 miljoonaa euroa parempana. Investointimenot toteutuivat noin 1,3 miljoonaa talousarviota pienempinä. Rahoitusta tarvittiin talousarviossa ennakoitua vähemmän.

2.5 Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

	Sito- vuus N B	Määrärahat					Tuloarviot				
		Alkup. TA	TA:n muutokset	Muutettu TA	Toteu- tuma	Poik- keama	Alkup. TA	TA:n muutokset	Muutettu TA	Toteu- tuma	Poik- keama
Ulkoiset ja sisäiset											
Käyttötalousosa											
Tarkastusltk	N	36	0	36	39	-3	0	0	0	0	0
Keskusvaaliltk	N	74	0	74	77	-3	30	0	30	0	-30
Kunnanhallitus	N	9 238	385	9 623	9 835	-212	10 859	144	11 003	10 627	-376
Ympäristöterv.ltk	N	1 818	0	1 818	1 693	125	1 633	0	1 633	1 509	-125
Sosiaali- ja terv.ltk	N	60 562	328	60 890	61 078	-188	8 972	0	8 972	8 886	-86
Varhaiskasv. ja koul.ltk	N	38 817	0	38 817	37 633	1 184	3 160	0	3 160	2 939	-221
Kulttuuri- ja vapaa-aik.ltk	N	3 770	0	3 770	3 556	213	389	0	389	504	115
Tekninen ltk	N	12 672	89	12 761	13 001	-239	11 407	89	11 497	11 429	-67
Kaavoitus ja rak.ltk	N	1 448	300	1 748	1 587	161	2 254	1 500	3 754	3 083	-671
Liedon vesi	N	2 722	0	2 722	2 705	17	3 673	0	3 673	4 246	573
Tuloslaskelmaosa											
Verotulot	B						74 305		74 305	75 955	1 650
Valtionosuudet	B						18 889		18 889	20 068	1 178
Korkotulot	B						102	0	102	71	-31
Muut rahoitustulot	B						159	0	159	208	50
Korkomenot	B	706	0	706	441	265					
Muut rahoitusmenot	B	96	0	96	106	-9					
Investointiosa											
<i>Kunnanhallitus</i>											
Maa- ja vesialueet	B	1 500	500	2 000	1 510	490	500	0	500	837	337
Uudet rakennukset	B	0	0	0	500	-500					
Irtaimisto	B	70	0	70	90	-20					
Osakkeet ja osuudet	B	0	0	0	3	-3	0	0	0	-8	-8
<i>Sosiaali- ja terveysltk</i>											
Irtaimisto	B	385	0	385	58	327					
<i>Varhaiskasv. ja koul.ltk</i>											
Irtaimisto	B	804	0	804	460	344					
<i>Kulttuuri- ja vapaa-aik.ltk</i>											
Irtaimisto	B	183	0	183	107	76					
<i>Tekninen lautakunta</i>											
Talonrakennus	B	10 630	1 493	12 123	11 275	849	1 030	0	1 030	1 030	0
Kiinteät rak.ja laitteet	B	3 870	430	4 300	4 357	-57				172	172
Irtaimisto	B	35		35	12	23					
<i>Liedon vesi</i>											
Maa- ja vesialueet	B	0	0	0	13	-13					
Vesi- ja viemäriinjat	B	2 180	0	2 180	2 423	-243	776	0	776	1 031	255
Irtaimisto	B	20	0	20	0	20					
Rahoitusosa											
<i>Antolainauksen muutokset</i>											
Lisäykset	B	0	0	0	0	0					
Vähennykset	B						235	0	235	211	-24
<i>Lainakannan muutokset</i>											
Pitkäaikaisten lisäys	B						0	0	0	10 000	10 000
Pitkäaikaisten vähennys	B	-4 420		-4 420	-3 487	-933					
Lyhytaikaisten muutos	N						15 000		15 000	0	-15 000
Oman pääoman muutokset	B	0	0	0	0	0					
Vaikutus maksuvalmiuteen	B	-4 420	0	-4 420	-3 487	-933	15 235	0	15 235	10 211	-5 024
YHTEENSÄ		131 973	1 105	133 078	131 768	1 310	135 849	1 733	137 582	139 539	1 956

Sitovuus: N=nettomääräraha/-tuloarvio, B=bruttomääräraha/-tuloarvio

Tilinpäätöslaskelmat

3 TILINPÄÄTÖSLASKELMAT

3.1 Liedon kunnan tuloslaskelma

Tuloslaskelma Liedon kunta	1.1.-31.12.2017		1.1.-31.12.2016	
Toimintatuotot				
Myyntituotot	11 043 326,91		16 828 739,44	
Maksutuotot	6 189 368,69		5 690 879,52	
Tuet ja avustukset	2 979 640,78		3 104 273,53	
Muut toimintatuotot	4 309 871,09	24 522 207,47	3 612 671,79	29 236 564,28
Toimintakulut				
Henkilöstökulut	-51 848 411,63		-52 232 277,15	
Palkat ja palkkiot	-41 327 500,35		-40 868 065,34	
Henkilösivukulut	-10 520 911,28		-11 364 211,81	
Eläkekulut	-8 427 193,80		-8 813 801,53	
Muut henkilösivukulut	-2 093 717,48		-2 550 410,28	
Palvelujen ostot	-44 546 445,45		-49 896 945,06	
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-7 272 623,78		-6 640 115,68	
Avustukset	-7 208 929,19		-7 781 200,88	
Muut toimintakulut	-1 626 988,97	-112 503 399,02	-1 681 038,59	-118 231 577,36
Toimintakate		-87 981 191,55		-88 995 013,08
Verotulot		75 955 228,99		75 363 424,76
Valtionosuudet		20 067 705,96		21 423 888,00
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	32 397,41		43 747,92	
Muut rahoitustuotot	115 776,17		162 985,10	
Korkokulut	-402 025,38		-505 555,68	
Muut rahoituskulut	-13 073,00	-266 924,80	-22 505,59	-321 328,25
Vuosikate		7 774 818,60		7 470 971,43
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-6 196 470,21		-5 716 874,24	
Arvonalentumiset	-58 859,00	-6 255 329,21	0,00	-5 716 874,24
Tilikauden tulos		1 519 489,39		1 754 097,19
Poistoeron vähennys		9 491,31		9 491,31
Tilikauden ylijäämä		1 528 980,70		1 763 588,50

3.2 Liedon kunnan rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma Liedon kunta	2017		2016	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	7 774 818,60		7 470 971,43	
Tulorahoituksen korjaukset	-2 252 661,55	5 522 157,05	-1 626 485,41	5 844 486,02
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-20 807 876,10		-12 001 594,95	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 233 266,74		1 294 157,03	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 098 403,10	-15 476 206,26	2 026 786,65	-8 680 651,27
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		-9 954 049,21		-2 836 165,25
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	0,00		-381 467,75	
Antolainasaamisten vähennykset	11 092,22	11 092,22	519 559,97	138 092,22
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000 000,00		5 000 000,00	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 486 701,53		-8 730 892,41	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,00	6 513 298,47	10 000 000,00	6 269 107,59
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	0,00		-1 111,50	
Vaihto-omaisuuden muutos	100,00		80,00	
Saamisten muutos	-995 727,65		3 749 158,51	
Korottomien velkojen muutos	1 791 192,40	795 564,75	-3 786 871,00	-38 743,99
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		7 319 955,44		6 368 455,82
RAHAVAROJEN MUUTOS		-2 634 093,77		3 532 290,57
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.	3 316 600,12		5 950 693,89	
Rahavarat 1.1.	5 950 693,89	-2 634 093,77	2 418 403,32	3 532 290,57

3.3 Liedon kunnan tase

VASTAAVAA	31.12.2017	31.12.2016
PYSYVÄT VASTAAVAT	113 210 242,76	101 747 796,38
Aineettomat hyödykkeet	167 644,08	271 702,51
Aineettomat oikeudet	117 716,23	191 682,81
Muut pitkäaikaiset menot	49 927,85	80 019,70
Aineelliset hyödykkeet	102 423 210,92	90 781 351,06
Maa- ja vesialueet	17 764 330,60	16 821 050,57
Rakennukset	59 444 451,92	49 757 748,73
Kiinteät rakenteet ja laitteet	21 565 346,24	19 255 666,52
Koneet ja kalusto	932 744,98	678 590,01
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	2 716 337,18	4 268 295,23
Sijoitukset	10 619 387,76	10 694 742,81
Osakkeet ja osuudet	9 915 392,13	9 979 654,96
Muut lainasaamiset	536 024,63	547 116,85
Muut saamiset	167 971,00	167 971,00
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	598 207,02	581 537,95
Valtion toimeksinnot	158 566,05	205 826,58
Lahjoitusrahastojen varat	402 192,10	375 711,37
Muut toimeksiantojen varat	37 448,87	0,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	8 999 391,04	10 637 857,16
Vaihto-omaisuus	10 129,00	10 229,00
Muu vaihto-omaisuus	10 129,00	10 229,00
Saamiset	5 672 661,92	4 676 934,27
Pitkäaikaiset saamiset	606 236,50	344 110,50
Muut saamiset	606 236,50	344 110,50
Lyhytaikaiset saamiset	5 066 425,42	4 332 823,77
Myyntisaamiset	2 405 722,05	2 320 228,22
Muut saamiset	1 858 420,61	1 192 673,41
Siirtosaamiset	802 282,76	819 922,14
Rahoitusarvopaperit	953,21	953,21
Rahat ja pankkisaamiset	3 315 646,91	5 949 740,68
VASTAAVAA YHTEENSÄ	122 807 840,82	112 967 191,49

VASTATTAVAA	31.12.2017	31.12.2016
OMA PÄÄOMA	40 170 818,23	38 641 837,53
Peruspääoma	31 654 466,33	31 654 466,33
Edellisten tilikausien ylijäämä	6 987 371,20	5 223 782,70
Tilikauden ylijäämä	1 528 980,70	1 763 588,50
POISTOERO JA VAPAAEHTOISET VARAUKSET	141 566,97	151 058,28
Poistoero	141 566,97	151 058,28
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	677 354,96	660 685,89
Valtion toimeksiannot	158 566,04	205 826,57
Lahjoitusrahastojen pääomat	402 192,10	375 711,37
Muut toimeksiantojen pääomat	116 596,82	79 147,95
VIERAS PÄÄOMA	81 818 100,66	73 513 609,79
Pitkäaikainen	37 120 942,55	30 133 649,42
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	29 378 561,00	22 753 431,00
Lainat julkisyhteisöiltä	349 692,57	463 745,84
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	7 392 688,98	6 916 472,58
Lyhytaikainen	44 697 158,11	43 379 960,37
Joukkovelkakirjalainat	27 000 000,00	27 000 000,00
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	3 349 779,00	3 349 949,00
Lainat julkisyhteisöiltä	120 992,55	118 600,81
Saadut ennakot	249 325,38	205 368,12
Ostovelat	5 147 306,10	3 993 770,72
Muut velat/Liittymismaksut ja muut velat	926 911,45	980 842,81
Siirtovelat	7 902 843,63	7 731 428,91
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	122 807 840,82	112 967 191,49

3.4 Konsernituloslaskelma

Konsernituloslaskelma 1 000 €	1.1.-31.12.2017	1.1.-31.12.2016
Toimintatuotot	52 269	55 532
Toimintakulut	-138 306	-142 880
Osuus osakkuusyhteisöjen voitosta (tappiosta)	5	2
TOIMINTAKATE	-86 032	-87 346
Verotulot	75 955	75 363
Valtionosuudet	21 394	22 796
Rahoitustuotot ja -kulut		
Korkotuotot	8	12
Muut rahoitustuotot	55	55
Korkokulut	-621	-666
Muut rahoituskulut	-15	-28
	-572	-28
VUOSIKATE	10 746	10 185
Poistot ja arvonalentumiset		
Suunnitelman mukaiset poistot	-8 764	-8 107
Arvonalentumiset	-26	-15
	-8 790	-8 122
TILIKAUDEN TULOS	1 956	2 064
Laskennalliset verot	-64	-29
Vähemmistöosuudet	-1	-49
	-65	-78
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	1 890	1 986

3.5 Konsernirahoituslaskelma

Konsernirahoituslaskelma 1 000 €	1.1.-31.12.2017		1.1.-31.12.2016	
Toiminnan rahavirta				
Vuosikate	10 746		10 185	
Tulorahoituksen korjauserät	-2 317	8 429	-1 681	8 504
Investointien rahavirta				
Investointimenot	-23 087		-15 222	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	2 268		1 305	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 113	-17 706	2 252	-11 665
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		-9 278		-3 161
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA				
Antolainauksen muutokset				
Antolainasaamisten lisäykset	0	0	-60	-60
Lainakannan muutokset				
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 463		9 209	
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-5 139		-10 328	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	-702	4 622	9 976	8 857
Oman pääoman muutokset		-19		-87
Muut maksuvalmiuden muutokset				
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	-5		-5	
Vaihto-omaisuuden muutos	-115		-49	
Saamisten muutos	-1 121		-437	
Korottomien velkojen muutos	2 188	947	264	-227
RAHOITUKSEN RAHAVIRTA		5 549		8 483
RAHAVAROJEN MUUTOS		-3 729		5 322
Rahavarojen muutos				
Rahavarat 31.12.		6 968		10 696
Rahavarat 1.1.		10 696		5 374
		-3 729		5 322

3.6 Konsernitase

VASTAAVAA 1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
PYSYVÄT VASTAAVAT	134 247	123 605
Aineettomat hyödykkeet	323	402
Aineettomat oikeudet	122	197
Muut pitkävaikutteiset menot	189	189
Ennakkomaksut	12	17
Aineelliset hyödykkeet	128 956	117 840
Maa- ja vesialueet	18 555	17 729
Rakennukset	78 399	69 980
Kiinteät rakenteet ja laitteet	25 270	22 581
Koneet ja kalusto	3 351	2 645
Muut aineelliset hyödykkeet	7	26
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	3 373	4 880
Sijoitukset	4 969	5 363
Osakkuusyhtiöosuudet	66	72
Muut osakkeet ja osuudet	4 749	5 138
Muut saamiset	153	153
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	898	819
VAIHTUVAT VASTAAVAT	16 004	18 435
Vaihto-omaisuus	693	577
Saamiset	8 344	7 163
Pitkäaikaiset saamiset	1 037	627
Lyhytaikaiset saamiset	7 307	6 535
Rahoitusarvopaperit	254	254
Rahat ja pankkisaamiset	6 712	10 442
VASTAAVAA YHTEENSÄ	151 149	142 859

VASTATTAVAA 1 000 €	31.12.2017	31.12.2016
OMA PÄÄOMA	41 297	40 133
Peruspääoma	31 654	31 654
Muut omat rahastot	29	27
Ed. tilikausien yli-/alijäämä	7 723	6 466
Tilikauden yli-/alijäämä	1 890	1 986
VÄHEMMISTÖOSUUDET	43	70
PAKOLLISET VARAUKSET	959	809
Eläkevaraukset	5	5
Muut pakolliset varaukset	953	803
TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	1 009	935
VIERAS PÄÄOMA	107 841	100 912
Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	48 324	43 178
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	7 723	7 221
Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	32 400	32 924
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	19 394	17 589
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	151 149	142 859

Tilinpäätöksen liitetiedot

4 TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT

4.1 Tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

4.1.1 Liedon kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Liitetietojen numerointi viittaa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa tilinpäätöksen liitetiedoista käytettyyn liitetietokohtaiseen numerointiin.

1 ARVOSTUS- JA JAKSOTUSPERIAATTEET SEKÄ -MENETELMÄT

Tulojen ja menojen kirjaamisperusteet

Tulot ja menot kirjataan suoriteperusteisesti, poikkeuksena verotulot, jotka kirjataan niiden tilitysajankohdan mukaisesti ao. tilikaudelle.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla tai avustuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun, kunnanvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet, liite 11.

Poistosuunnitelma on päivitetty vuonna 2012 (KV 92/24.9.2012). Uutta poistosuunnitelmaa käytetään vuonna 2012 ja sen jälkeen valmistuneissa tai hankituissa käyttöomaisuusinvestoinneissa.

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintameno.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintameno tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

Kuntaan vuoden 2015 alussa yhdistyneen Tarvasjoen kunnan yhdistymisestä johtuvat yhdistymisavustukset ja valtionosuuksien vähenemisen korvaus on kirjattu maksuperusteen mukaan tuotoksi tuloslaskelman erään Tuet ja avustukset.

Muut erät

Lomapalkat ja -rahat on kohdistettu sille tilikaudelle, jolle lomapäivien perustana ovat palkat kirjataan ottaen huomioon voimassa olevat työehtosopimusten määräykset vuosilomasta, loma-ajan palkasta ja lomarahasta. Lomapalkkavelan määrä tilinpäätöspäivänä on laskettu henkilötasolla.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Liedon kunnan tilikauden 2017 toimintatuotot ja -kulut eivät ole vertailukelpoiset tilikauden 2016 toimintatuottojen ja -kulujen kanssa. Erikoissairaanhoidon läpilaskutus (Koski ja Marttila) vuositasolla noin 6 M€ on jäänyt pois vuonna 2017 sekä toimintatuotoista että toimintakuluista (ei vaikutusta toimintakatetasolla).

5 AIKAISEMPIIN TILIKAUSIIN KOHDISTUVAT TUOTOT JA KULUT

Ei ilmoitettavaa.

4.1.2 Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET

Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt lukuun ottamatta As Oy Suurilanriviä, koska kuntakonsernin kannalta se on merkitykseltään vähäinen. Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä (erittely liite 22). Osakkuusyhteisö Parravahan Vesi Oy on yhdistelty sovelletun pääomaosuusmenetelmän mukaan. Littoistenjärven säännöstely-yhtiö (yhteisyhteisö) on merkitty konsernitaseeseen vain sen hankintamenona osakkeissa ja osuuksissa sekä lisätietona liitetiedoissa. Nautelankoski-säätiö on jätetty yhdistelemättä, koska kuntakonsernin kannalta se on merkitykseltään vähäinen.

Kuntayhtymät on yhdistelty konsernitilinpäätökseen lukuarvoltaan peruspääoman jäsenosuuden mukaisessa suhteessa.

Tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy on myyty syksyllä 2017. Tytäryhtiön tuloslaskelmaa ei ole yhdistelty myyntiajankohtaan saakka konsernituloslaskelmaan, koska tuloslaskelman merkitys on vähäinen.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty. Olennaiset pysyviin vastaaviin sisältyvät sisäiset katteet on vähennetty. Konserniyhteisöjen kunnalle maksamia kiinteistöveroja ei ole vähennetty.

Liedon kunta osti vuonna 2016 tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy:ltä sen omistaman kiinteistökokonaisuuden. Tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy on myyty tilikaudella 2017. Kiinteistökaupan sisäinen kate noin 193.000 euroa realisoitui myyntivoittona vuoden 2017 konsernituloksessa tytäryhtiön myynnin vuoksi.

Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoiset ja veroperusteiset varaukset sekä poistoero on jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan. Jako on otettu huomioon omistuksen eliminoinnissa,

vähemmistöosuuksien erottamisessa sekä osakkuusyhteisöjen yhdistelemisessä. Laskennallinen verovelka on esitetty pitkäaikaisena ja laskennallisen verovelan muutos lyhytaikaisena vieraana pääomana.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen sekä kuntayhtymien keskinäinen omistus on eliminoitu.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisön aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi. Jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- ja alijäämän oikaisuksi.

Osakkuusyhteisöt

Osakkuusyhteisöt on yhdistelty pääomaosuusmenetelmällä konsernitilinpäätökseen.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Edellisellä tilikaudella on poistoeroa oikaistu liian vähän noin 250.000 euroa ja lisäksi noin 500.000 euron sisäinen kate on jäänyt edellisellä tilikaudella eliminoimatta.

4.2 Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6 TOIMINTATUOTOT TEHTÄVÄALUEITTAIN

Ulkoiset 1 000 € *)	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Yleishallinto	2 125	2 116	1 932	2 116
Kehittäminen	763	573	763	573
Sosiaali- ja terveystoimet	32 150	37 146	8 498	14 591
Opetus- ja kulttuuritoimet	3 578	3 913	3 416	3 520
Tekniset palvelut	3 047	2 968	1 291	1 318
Kaavoitus- ja rakennuspalvelut	3 083	1 963	3 083	1 963
Ympäristöterveydenhuolto	1 501	1 553	1 501	1 553
Muut palvelut	2 121	1 881	0	0
Liedon Vesi	3 901	3 419	4 038	3 603
Toimintatuotot yhteensä	52 269	55 532	24 522	29 237

*) Eliminoitu myös kunnan ja Liedon Veden väliset tuotot.

Liedon kunnan tilikauden 2017 toimintatuotot ja -kulut eivät ole vertailukelpoiset tilikauden 2016 toimintatuottojen ja -kulujen kanssa. Erikoissairaanhoidon läpikäytös (Koski ja Marttila) vuositasolla noin 6 M€ on jäänyt pois vuonna 2017 sekä toimintatuotoista että toimintakuluista (ei vaikutusta toimintakatetasolla).

7 VEROTULOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Kunnan tulovero	68 995	69 108
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 393	2 696
Kiinteistövero	3 567	3 559
Verotulot yhteensä	75 955	75 363

8 VALTIONOSUUKSIEN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	21 542	23 545	21 542	23 545
<i>sii</i> : Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus			-162	
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-148	-749	-1 474	-2 121
Valtionosuudet yhteensä	21 394	22 796	20 068	21 424

Kunnan Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudet 2017 sisältää tasauksen vuodelta 2016 +16.185 euroa.

9 PALVELUJEN OSTOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Asiakaspalvelujen ostot	29 428	35 096
Muiden palvelujen ostot	15 118	14 801
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	44 546	49 897

Liedon kunnan tilikauden 2017 toimintatuotot ja -kulut eivät ole vertailukelpoiset tilikauden 2016 toimintatuottojen ja -kulujen kanssa. Erikoissairaanhoidon läpilaskutus (Koski ja Marttila) vuositasolla noin 6 M€ on jäänyt pois vuonna 2017 sekä toimintatuotoista että toimintakuluista (ei vaikutusta toimintakatetasolla).

11 SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET JA NIIDEN MUUTOKSET

SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET

Koskee investointeja ennen vuotta 2012

1 Atk-ohjelmistot	3 vuotta/tasapoisto
2 Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
3 Hallinto- ja laitosrakennukset	40 vuotta/tasapoisto
4 Tehdas- ja tuotantorakennukset	30 vuotta/tasapoisto
5 Muut rakennukset	30 vuotta/tasapoisto
6 Tiet	menojäännöspoisto/15 %
7 Puistot/kentät	menojäännöspoisto/15 %
8 Vesi- ja viemärijohtoverkostot	menojäännöspoisto/7 %
9 Tievalaistuslaitteet	menojäännöspoisto/15 %
10 Laitoskoneet ja laitteet	menojäännöspoisto/15 %
11 Kuljetusvälineet	5 vuotta/tasapoisto
12 Muut koneet ja kalustot	menojäännöspoisto/65 %
13 Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
14 Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Kohdissa 1, 6, 7, 8, 9, 10 ja 12 aloitetaan poistolaskenta uusien hankintojen osalta 1.7. (puolivuotislaskenta)

Kohdissa 2, 3, 4, 5 ja 11 aloitetaan poistolaskenta seuraavan kuukauden alusta milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline hankittu.

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu vuosikuluksi.

Investoinnit vuoden 2012 ja sen jälkeen

Atk-ohjelmistot	2 vuotta/tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan huoltorakennukset	25 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan mökit/saunarakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Tiet	20 % /menojäännöspoisto
Puistot/kentät	20 % /menojäännöspoisto
Vesi- ja viemärijohtoverkostot	10 % /menojäännöspoisto
Tievalaistuslaitteet	20 % /menojäännöspoisto
Laitoskoneet ja laitteet	30 % /menojäännöspoisto

Kuljetusvälineet	4 vuotta/tasapoisto
Muut koneet ja kalustot	40 % /menojäännöspoisto
Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Menojäännöspoistolaskenta aloitetaan uusien hankintojen osalta 1.7. (puolivuotislaskenta)

Ohjelmistohankinnoissa puolivuotislaskenta

Kohteet, joissa tasapoisto, aloitetaan seuraavan kuukauden alusta milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline/laite/kalusto on hankittu

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 €, on kirjattu vuosikuluiksi.

12 PAKOLLISTEN VARAUSTEN MUUTOKSET

1 000 €	Konserni	
	2017	2016
Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri:		
Eläkevastuu 1.1	5	5
Lisäykset tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Eläkevastuu 31.12	5	5
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus 1.1	803	843
Lisäykset tilikaudella	150	
Vähennykset tilikaudella	0	-39
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus 31.12	953	803

13 PYSYVIEN VASTAAVIEN HYÖDYKKEIDEN MYYNTIVOITOT JA -TAPPIOT

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Muut toimintatuotot				
Maa-alueiden luovutusvoitot	2 260	1 431	2 260	1 431
Rakennusten luovutusvoitot	18	5	0	0
Koneiden ja kaluston luovutusvoitot	0	1	0	0
Osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot	4	205	0	195
Luovutusvoitot yhteensä	2 282	1 643	2 260	1 626
Muut toimintakulut				
Rakennusten luovutustappiot	0	1	0	0
Osakkeiden ja osuuksien luovutustappiot	8	0	8	0
Luovutustappiot yhteensä	8	1	8	0

Liedon kunta kaavoittaa hankkimaansa maaomaisuutta ja rakentaa infrastruktuurin tonteille. Raakamaan hankinnan ja tonttien myyntihinnan välinen myyntivoitto kirjataan käyttötaloulosaansa kaavoitus- ja rakennuslautakunnan tuloihin.

15 OSINKOTUOTTOJEN JA PERUSPÄÄOMAN KORKOTUOTTOJEN ERITTELY

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Osinkotuotot saman konsernin yhteisöistä	71	71
Osinkotuotot muista yhteisöistä	21	12
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä		
Yhteensä	92	83

4.3 Tasetta koskevat liitetiedot

19 TIEDOT PYSYVISTÄ VASTAAVISTA TASE-ERÄKOHTAISESTI

1 000 €	AINEETTOMAT HYÖDYKKEET		
	Aineettomat oikeudet	Muut pitkävaikutteiset menot	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	192	80	272
Lisäykset tilikauden aikana	56	25	81
Rahoitusosuudet tilikaudella	0	0	0
Vähennykset tilikauden aikana	0	0	0
Siirrot erien välillä	0	0	0
Tilikauden poisto	-130	-55	-185
Poistamaton hankintameno 31.12.	118	50	168

1 000 €	AINEELLISET HYÖDYKKEET					
	Maa- ja vesi-alueet	Rakennukset	Kiinteät rakennelmat ja laitteet	Koneet ja kalusto	Ennakkomaksut ja kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	16 821	49 758	19 256	679	4 268	90 781
Lisäykset tilikauden aikana	1 523	10 136	6 021	647	2 397	20 724
Rahoitusosuudet tilikaudella		-1 030	-1 203	0	0	-2 233
Vähennykset tilikauden aikana	-680	-157	0	0	0	-837
Siirrot erien välillä	100	3 166	683	0	-3 949	0
Tilikauden poisto		-2 428	-3 192	-393	0	-6 012
Poistamaton hankintameno 31.12.	17 764	59 444	21 565	933	2 716	102 423

Maa- ja vesialueet 1000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut	361	347	198	125
Muut maa- ja vesialueet	18 194	17 381	17 567	16 696
Maa- ja vesialueet yhteensä	18 555	17 729	17 764	16 821

Pysyvien vastaavien sijoitukset 1000 €	Osakkeet ja osuudet				
	Osakkeet konserni-yhtiöt*)	Kunta-yhtymä osuudet	Osakkuus-yhteisöosakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	495	5 465	28	3 993	9 980
Lisäykset	0	0	0	3	3
Vähennykset	-8	0	0	0	-8
Hankintameno 31.12.	486	5 465	28	3 995	9 974
Arvonlennukset	-59	0	0	0	-59
Kirjanpitoarvo 31.12.	428	5 465	28	3 995	9 915

*) Tytäryhtiö Nuortentalo Tarvashovi Oy:n osakkeet on myyty tilikaudella 2017.

Pysyvien vastaavien sijoitukset 1000 €	Laina- ja muut saamiset		
	Saamiset konserni-yhteisöt	Saamiset muut yhteisöt	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	547	168	715
Lisäykset	0	0	0
Vähennykset	-11	0	-11
Hankintameno 31.12.	536	168	704
Arvonlennukset	0	0	0
Kirjanpitoarvo 31.12.	536	168	704

Olellaiset kuntayhtymäosuusien arvonmuutokset

	Tase-arvo 1.1.	Lisäykset tilikaudella	Vähennykset tilikaudella	Tase-arvo 31.12.	Kunnan osuus kuntayhtymän peruspo:sta	Ero
Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiiri	5 047			5 047	2,93 %	0
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	289			289	7,52 %	0
Varsinais-Suomen Erityishuoltopiiri	118			118	3,79 %	0
Varsinais-Suomen Liitto	11			11	3,16 %	0
Yhteensä	5 465	0	0	5 465		0

20–22 OMISTUKSET MUISSA YHTEISÖISSÄ

Tytär yhteisöt, kuntayhtymäosuudet sekä osakkuusyhteisöt						
Nimi	Kotipaikka	Kunnan omistus- osuus	Konsernin omistus- osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 €)		
				omasta pääomasta	vieraasta pääomasta	tilik.voitosta /tappiosta
Tytär yhteisöt						
Liedon Asunnot Oy	Lieto	100 %	100 %	1 391	11 042	255
Liedon Lämpö Oy	Lieto	99,40 %	99,40 %	1 926	4 900	-75
Yhdistelemättömät tytäryhteisöt						
Asunto Oy Suurilanrivi*	Lieto	54,2 %	54,2 %	18	112	0
Kuntayhtymät						
Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä	Loimaa	7,52 %	7,52 %	1 283	264	62
Varsinais-Suomen erityishuoltopiiri	Paimio	3,79 %	3,79 %	172	889	74
Varsinais-Suomen liitto	Turku	3,16 %	3,16 %	34	45	-1
Varsinais-Suomen sairaanhoidopiiri	Turku	2,93 %	2,93 %	5 364	9 819	41
Osakkuusyhteisöt						
Parravahan Vesi Oy	Marttila	27,50 %	27,50 %	32	24	0
Yhdistelemättä						
Littoistenjärven säännöstely-yhtiö*	Kaarina	50 %	50 %	22		
Nautelankoski-säätiö*	Lieto					

* Kuntakonsernin kannalta merkitykseltään vähäinen

KONSERNISÄÄNNÖSTEN YHDISTELYRAJAN ALLE JÄÄVÄT MERKITTÄVÄT YHTIÖT, JOISSA KUNTA ON OSAKKAANA

Turun Seudun Vesi Oy	3,98 %
Turun Seudun Puhdistamo Oy	3,70 %
Lounais-Suomen Jätehuolto Oy	3,23 %

23 SAAMISTEN ERITTELY

	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		53		140
Yhteensä		53		140
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset		29		5
Siirtosaamiset		0		7
Yhteensä		29		12
Saamiset osakkus- sekä muilta omistusyhteisyyksiltä				
Yhteensä		0		0
Saamiset yhteensä		82	0	152

24 SIIRTOSAAMISIIN SISÄLTYVÄT OLENNAISET ERÄT

	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Pitkäaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Muut siirtosaamiset	424	275	0	0
Pitkäaikaiset siirtosaamiset yhteensä	424	275	0	0
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Kelan korvaus työterveydenhuollosta	348	376	296	290
Työllistämistuki	172		172	8
Pakolaiskorvaus	66	71	66	71
Terveyspalveluiden tasauslaskutus	185	384	59	296
TVR Koulutuskorvaus	37	44	28	33
Puunmyyntitulot	48		48	
Sove loppulasku	72		72	48
V-S Aluepelastuslaitoksen tasauslasku	0	22	0	22
Muita siirtosaamisia	264	296	62	45
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	1 191	1 194	802	813
Siirtosaamiset yhteensä	1 615	1 469	802	813

25 OMAN PÄÄOMAN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	31 654	31 654	31 654	31 654
Lisäykset	0	0	0	0
Vähennykset	0	0	0	0
Peruspääoma 31.12.	31 654	31 654	31 654	31 654
Arvonkorotusrahas to1.1	0	53	0	0
Lisäykset	0	0	0	0
Vähennykset	0	-53	0	0
Arvonkorotusrahas to 31.12	0	0	0	0
Muut omat rahastot				
Rahaston pääoma 1.1.	27	83	0	0
Siirrot rahastoon tilikaudella	2	6	0	0
Siirrot rahastosta	0	-63	0	0
Rahaston pääoma 31.12.	29	27	0	0
Edellisten vuosien yli/alijäämä *)	7 723	6 466	6 987	5 224
Tilikauden yli-/alijäämä	1 890	1 986	1 529	1 764
Oma pääoma yhteensä	41 297	40 133	40 171	38 642

*) Ks. laatumista koskevat liitetiedot kohta edellisten tilikausien tietojen vertailukelpoisuus

26 ERITTELY POISTOEROISTA

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	142	151
Yhteensä	142	151

27 PITKÄAIKAISET VELAT, JOTKA ERÄÄNTYVÄT MYÖHEMMIN KUIN VIIDEN VUODEN KULUTTUA

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	18 764	12 347
Lainat julkisyhteisöiltä	64	126
Yhteensä	18 828	12 473

28 JOUKKOVELKAKIRJALAINAT

1 000 €	Kunta	
	2017	2016
Alle vuoden kuluessa erääntyvät kuntatodistuslainat	27 000	27 000
- korko -0,20 % - +0,10 %		
- erääntyvät 15.1. - 30.5.2018	27 000	27 000
Yhteensä	27 000	27 000

29 PAKOLLISET VARAUKSET

1 000 €	Konserni	
	2017	2016
Muut pakolliset varaukset		
Eläkevaraus	5	5
Potilasvakuutuksen vastuuvaraus	953	803
Yhteensä	959	808

30 VIERAS PÄÄOMA

1 000 €	2017		2016	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat		170		275
Yhteensä		170		275
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat		281		200
Siirtovelat		246		459
Yhteensä		527		659
Velat osakkuus- sekä muille omistusyhteisyyksille				
Ostovelat		14		7
Yhteensä		14		7
Vieras pääoma yhteensä	0	711	0	941

31 SHEKKILIMIITTI

1 000 €	2017	2016
Liedon Säästöpankki	841	841
- siitä käyttämättä oleva määrä	841	841

32 MUIDEN VELKOJEN ERITTELY

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Muut velat				
Liittymismaksut	7 440	6 963	7 393	6 916
Muut velat	1 507	1 491	927	981
Yhteensä	8 947	8 454	8 320	7 897

33 SIIRTOVELKoihin sisältyvät oleennaiset erät

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Menojäämät				
Lomapalkkajaksotus	7 867	7 630	5 857	5 743
Henkilösivukulujen jaksotus	1 106	929	1 094	908
Muut palkkojen siirtovelat	474	374	250	173
Korkojaksotukset	101	86	68	66
Ympäristöterveydenhuollon palautukset	286	245	286	245
Tutkimusrahojen jaksotus	209	149	0	0
Sairaanhoidopiirin tasauslaskutus	463	585	246	459
Muut siirtovelat	418	349	101	137
Yhteensä	10 924	10 348	7 903	7 731

LASKENNALLISET VEROVELAT

1 000 €	Konserni	
	2017	2016
Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	274	246
Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	64	29
Yhteensä	338	275

4.4 Vakuuksia ja vastuusitoumuksia koskevat liitetiedot

34 VELAT, JOIDEN VAKUUDEKSI ANNETTU KIINNITYKSIÄ KIINTEISTÖIHIN

1 000 €	Konserni	
	2017	2016
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta Vakuudeksi annetut kiinnitykset	1 385	1 385
Lainat julkisyhteisöiltä Vakuudeksi annetut kiinnitykset	1 079	1 215
Yhteensä	2 464	2 600

38 VUOKRAVASTUUT

1 000 €	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä, vastuut voimassa 30.9.2026	4 332	4 270	3 770	3 646
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	468	405	452	393
- sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet	0	0	0	0
- määräaikaisten vuokrasopimukset	562	624		
Vuokravastuut yhteensä, toistaiseksi voimassa olevat	440	361	310	361
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus*	310	361	310	361
- sopimukseen sisältyvät lunastusveloitteet	0	0	0	0
Leasingvastuut yhteensä	2 356	2 035	1 611	1 393
- seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	483	267	197	40
- leasingvastuista kiinteistöihin liittyvät rahoitusleasingvastuut	1 069	1 282	1 069	1 282
Yhteensä	7 128	6 666	5 691	5 400

*Konsernista ei ole tietoa vuosimaksuista kaikkien yhteisöjen ja kuntayhtymien osalta.

39–40 VASTUUSITOUMUKSET

Järjestelyjen luonne ja liiketoiminnallinen peruste	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
Takaukset samaan kons. kuuluvien yht. puolesta				
Tytäryhteisöjen puolesta annetut takaukset				
Alkuperäinen pääoma			16 858	16 858
Jäljellä oleva pääoma			13 211	14 144
Takaukset muiden puolesta				
Alkuperäinen pääoma	8 196	8 196	8 185	8 185
Jäljellä oleva pääoma	6 246	6 386	6 236	6 071

VASTUU KUNTIEN TAKAUSKESKUKSEN TAKAUSVASTUISTA

1 000 €	2017	2016
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	108 705	92 886
Kunnan osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12.	72	69

41 MUUT TASEEN ULKOPUOLISET JÄRJESTELYT

Järjestelyjen luonne ja liiketoiminnallinen peruste	Konserni		Kunta	
	2017	2016	2017	2016
<i>Sopimusvastuut</i>				
Osamaksurahoitus	0	4	0	4
<i>Sopimusvastuut yhteensä</i>	0	4	0	4
Johdannais sopimukset				
Koronvaihtosopimus (***)				
Nimellisarvo	3 426	3 426	0	0
Markkina-arvo	-355	-499	0	0
Arvonlisäveron palautusvastuu *)	4 150	1 767	4 065	1 676
Perustamishankkeiden valtionosuuden palautusvastuu **)	1 375	925	1 375	925
Muut vastuut	245	288		

*) Palautuksena ja vähennyksenä käsitellyt arvonlisäverot uudisrakennusten ja perusparantamisen hankinnoista, joihin liittyy mahdollinen palautusvelvollisuus kiinteistöjä myytäessä tai niiden käyttötarkoituksen muuttuessa vähennykseen tai palautukseen oikeuttamattomaan tarkoitukseen (AVL 120§) Palautusvastuuta määriteltäessä otetaan huomioon kiinteistöt, joiden osalta vastuun toteutuminen on todennäköistä investointi- ja taloussuunnitelmaan tai toimenpideohjelmaan perustuen.

**) Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja kulttuuritoimen perustamishankkeisiin saatujen valtionosuuksien palautusvastuut, STVOL 4:30 §, Lopetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 7:30 § (vastuu voimassa 15 vuotta).

***) Varsinais-Suomen Sairaanhoidopiirin koronvaihtosopimukset. Koronvaihtosopimukset on tehty yksittäisen lainan korkoriskin suojaamiseksi. Koronvaihtosopimuksella on muutettu vaihtuvat korot kiinteiksi ja poistettu koronmuutoksiin liittyvä riski. Sopimukset on tehty aikavälillä 27.8.2010–4.6.2013 ja ne päättyvät aikavälillä 23.3.2018–30.3.2033.

MAANKÄYTTÖSOPIMUKSET

**Liedon kunnan ja Pöykön välinen maankäyttösopimus 15.11.2017
KH 470/4.12.2017, KV 122/11.12.2017**

Sopimuksen tarkoituksena on, että kunta ja maanomistaja sopivat maankäyttösopimuksella Avantin muutoksen ja laajennuksen asemakaavan ja asemakaavan muutoksen mukaisesta rakentamisesta ja muusta kaavan toteuttamisesta sopimusalueelle edellyttäen, että asemakaava saa lainvoiman. Neuvotteluja on jatkettu sopimuksen laatimisen jälkeen. Uudelleen vireille tulleen kaavan sisältö ei ole sopimuksen mukainen. Kunnalle ei ole odotettavissa vastuita maankäyttösopimukseen liittyen.

4.5 Henkilöstöä, tilintarkastajan palkkioita ja intressitahotapahtumia koskevat liitetiedot

42 HENKILÖSTÖN LUKUMÄÄRÄ 31.12.

	Kunta 2017	Kunta 2016
Kunnanjohtaja, hallintopalvelut	26	32
Sosiaali- ja terveystyö	454	433
Sivistystyö	587	566
Tekniset/Ympäristötyö	193	184
Työllisyys- ja yhteistyö	54	31
Ympäristöterveydenhuolto	28	28
Yhteensä	1 342	1 274

43 HENKILÖSTÖKULUT

	2017	2016
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	51 848	52 232
Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin	209	154
Henkilöstökulut yhteensä	52 057	52 386

44 LUOTTAMUSHENKILÖIDEN PALKKIOISTA PERITYT JA PUOLUEELLE TILITETYT LUOTTAMUSHENKILÖMAKSUT

1 000 €	2017	2016
Kansallinen Kokoomus	6	4
Perussuomalaiset	1	2
Suomen Keskusta	3	2
Suomen Kristillisdemokraatit	1	0
Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue	7	5
Vasemmistoliitto	3	2
Vihreä Liitto	4	1
Tilitetyt palkkiot yhteensä	26	17

45 TILINTARKASTUSPALKKIOT

1 000 €	2017	2016
Tarkastusyhteisö BDO Auditor Oy		
Tilintarkastuspalkkiot	15	19
Muut tilintarkastajalle kuuluvat tehtävät	1	1
Tarkastuslautakunnan avustaminen	4	6
Palkkiot yhteensä	19	26

46 INTRESSITAHOLIIKETOIMET

Kunnan antamat takaukset tytäryhtiöille:

1 000 €	Jäljellä oleva pääoma
Liedon Asunnot Oy	8 896
Liedon Lämpö Oy	4 315
Annetut takaukset yhteensä	13 211

Kunta on taannut tytäryhteisöjen lainoja, joiden jäljellä oleva pääoma 31.12.2017 on noin 13,2 miljoonaa euroa. Takauksista ei ole maksettu vuosittaista takausprovisiota. Kunnan arvion mukaan takauksiin ei liity merkittävää taloudellista riskiä.

Liedon Vesi

5 LIEDON VESI

Erillisen taseyksikkö Liedon Veden toimintakertomus tilikaudelta 2017 on esitetty luvussa 2 Talousarvion toteutuminen osana teknisen lautakunnan talousarviovertailua.

5.1 Tilinpäätöslaskelmat

TULOSLASKELMA

	1.1.-31.12.2017		1.1.-31.12.2016	
Liikevaihto	4 225 948,98		3 775 669,76	
Liiketoiminnan muut tuotot	19 811,12		20 819,06	
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-646 716,90		-610 553,78	
Palvelujen ostot	-1 949 415,58	-2 596 132,48	-2 020 644,82	-2 631 198,60
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot		-702 962,42		-608 732,09
Liiketoiminnan muut kulut		-108 836,81		-183 334,37
Liikelylijäämä (-alijäämä)	837 828,39		373 223,76	
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	0,00		297,94	
Muut rahoitustuotot	4 840,08		4 330,73	
Kunnalle maksetut korkokulut	-38 603,40		-48 603,40	
Korvaus peruspääomasta	-92 493,26		-92 493,26	
Muut rahoituskulut	-19,80	-126 276,38	-22,38	-136 490,37
Yli/alijäämä ennen satunnaisia eriä	711 552,01		236 733,39	
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	711 552,01		236 733,39	
TUNNUSLUVUT	2017		2016	
Sijoitetun pääoman tuotto, %	11,2		5,2	
Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, %	11,2		5,2	
Voitto, %	16,8		6,3	

Sijoitetun pääoman tuotto, $(100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}))$. Tunnusluku kertoo eriytettyyn taseyksikköön sijoitetun pääoman tuoton eli mittaa suhteellista kannattavuutta.

Kunnan sijoittaman pääoman tuotto, $(100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Kunnalle maksetut korkokulut} + \text{Korvaus peruspääomasta}) / (\text{Oma pääoma} + \text{Lainat kunnalta} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}))$. Tässä tunnusluvussa huomioidaan myös yli-/alijäämäerät.

Voittoprosentti, $(100 * (\text{Yli-/alijäämä ennen varauksia} / \text{Liikevaihto}))$. Tunnusluku kertoo, kuinka suuren prosentuaalisen osuuden taseyksikön yli-/alijäämä ennen varauksia muodostaa liikevaihdosta.

RAHOITUSLASKELMA

TOIMINNAN RAHAVIRTA

	2017		2016	
Liikelylijäämä (-alijäämä)	837 828,39		373 223,76	
Poistot ja arvonalentumiset	702 962,42		608 732,09	
Rahoitustuotot- ja kulut	-126 276,38		-136 490,37	
Tulorahoituksen korjauserät	0,00	1 414 514,43	0,00	845 465,48

INVESTOINTIEN RAHAVIRTA

Investointimenot	-2 436 028,14		-2 711 021,95	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 031 266,74		1 293 357,03	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	0,00	-1 404 761,40	101 033,72	-1 316 631,20
TOIMINNAN JA INVESTOINTIEN RAHAVIRTA		9 753,03		-471 165,72

RAHOITUKSEN RAHAVIRTA

ANTOLAINAUKSEN MUUTOKSET

Antolainasaamisten lisäykset muilta		0,00		-60 000,00

LAINAKANNAN MUUTOKSET

Pitkäaikaisten lain. vähennys kunnalle/ky:lle		-200 000,00		-200 000,00

MUUT MAKSUVALMIUDEN MUUTOKSET

Saamisten muutos kunnalta	130 867,01		1 253 412,02	
Saamisten muutos muilta	71 105,85		-332 591,92	
Korot.velkojen muutos kunnalta	-4 699,37		-694 663,64	
Korot.velkojen muutos muilta	437 758,97	635 032,46	180 719,10	406 875,56

RAHOITUKSEN RAHAVIRTA

RAHAVAROJEN MUUTOS

		444 785,49		-324 290,16
RAHAVARAT 31.12.	1 930 659,57		1 485 874,08	
RAHAVARAT 01.01.	1 485 874,08	444 785,49	1 810 164,24	-324 290,16

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT

	2017	2016
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä v 2015 lähtien , €*	528 398	518 645
Investointien tulorahoitus, %	100,7	59,6
Lainanhoitokate %	6,1	3,6
Kassan riittävyys, pv	129	92
Quick ratio	3,2	2,8
Current ratio	3,2	2,8

*) Toiminnan ja investointien rahavirta esitetään kuntaliitoksesta johtuen vain kolmelta vuodelta viiden vuoden sijaan

Toiminnan ja investointien rahavirta ja sen kertymä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen määrä ilmaisee, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavarjoja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

Investointien tulorahoitus, (100*Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä + Poistot ja arvonalentumiset) / Investointien omahankintameno), tunnusluku kertoo kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu varsinaisella

tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, joka on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Lainanhoitokate, $((\text{Yli-/alijäämä ennen satunnaisia eriä} + \text{Poistot ja arvonalentumiset} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{Lainan lyhennykset}))$, kertoo kunnan tulorahoituksen riittävyyden vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun. Tulorahoitus riittää lainojen hoitoon, jos tunnusluvun arvo on 1 tai suurempi.

Kassan riittävyys, $(365 \text{ PV} * \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella})$, maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla.

Quick ratio, $((\text{Rahat ja pankkisaamiset} + \text{Rahoitusarvopaperit} + \text{Lyhytaikaiset saamiset}) / (\text{Lyhytaikainen vieras pääoma} - \text{Saadut ennakot}))$, on maksuvalmiussuhde, joka kertoo miten hyvin lyhytaikaisesti sidotuilla varoilla pystytään kattamaan lyhytaikaiset velat. Tunnuslukua voidaan vertailla vain saman toimialan kesken. Tunnusluku on hyvä yli 1, tyydyttävä 0,5 -1 ja heikko alle 0,5.

Current ratio eli käyttöpääomasuhde kertoo nopeakiertoisen omaisuuden ja nopeakiertoisten velkojen suhteen. Tunnusluku on hyvä yli 2, tyydyttävä 1-2 ja heikko alle 1.

TASE

VASTAAVAA	31.12.2017	31.12.2016
PYSYVÄT VASTAAVAT	12 553 146,69	11 851 347,71
Aineelliset hyödykkeet	9 076 197,11	8 374 398,13
Maa- ja vesialueet	81 395,35	68 596,97
Rakennukset	1 001 301,81	1 060 679,19
Kiinteät rakenteet ja laitteet	7 836 417,77	6 527 203,41
Koneet ja kalusto	20 784,80	34 700,89
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	136 297,38	683 217,67
Sijoitukset	3 476 949,58	3 476 949,58
Osakkeet ja osuudet	3 416 949,58	3 416 949,58
Muut saamiset	60 000,00	60 000,00
VAIHTUVAT VASTAAVAT	2 561 532,76	2 318 720,13
Lyhytaikaiset saamiset	630 873,19	832 846,05
Myyntisaamiset	550 284,13	619 747,46
Saamiset kunnalta	79 697,25	210 564,26
Siirtosaamiset	891,81	2 534,33
Rahat ja pankkisaamiset	1 930 659,57	1 485 874,08
VASTAAVAA YHTEENSÄ	15 114 679,45	14 170 067,84

VASTATTAVAA	31.12.2017	31.12.2016
OMA PÄÄOMA	7 205 171,72	6 493 619,71
Peruspääoma	1 541 554,37	1 541 554,37
Ed.tilikausien yli-/alijäämä	4 952 065,34	4 715 331,95
Tilikauden yli-/alijäämä	711 552,01	236 733,39
VIERAS PÄÄOMA	7 909 507,73	7 676 448,13
Pitkäaikainen	7 105 025,71	6 850 528,34
Lainat kunnalta	372 068,08	572 068,08
Muut velat	6 732 957,63	6 278 460,26
Lyhytaikainen	804 482,02	825 919,79
Lainat kunnalta	200 000,00	200 000,00
Ostovelat	391 556,11	338 074,40
Korottomat velat kunnalta	210 317,24	286 294,80
Muut velat	2 608,67	1 550,59
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	15 114 679,45	14 170 067,84

TUNNUSLUVUT	2017	2016
Omavaraisuusaste, %	47,7	45,8
Suhteellinen velkaantuneisuus, %	186,3	202,2
Kertynyt yli-/alijäämä 1 000 €	5 664	4 952
Lainakanta 31.12. 1 000 €	572	772
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	60	60

Omavaraisuusaste

Mittaa liikelaitoksen vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä.

Suhteellinen velkaantuneisuus

Tunnusluku kertoo kuinka paljon liikelaitoksen käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman takaisinmaksuun. Mitä pienempi velkaantuneisuuden tunnusluvun arvo on, sitä paremmat mahdollisuudet liikelaitoksella on selviytyä velan takaisinmaksusta tulorahoituksella.

5.2 Talousarvion toteutumisvertailut

TULOSLASKELMA

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkema %
Liikevaihto	3 656 043	0	3 656 043	4 225 949	569 906	16 %
Liiketoiminnan muut tuotot	16 600	0	16 600	19 811	3 211	19 %
Materiaalit ja palvelut						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat						
Ostot tilikauden aikana	-666 288	0	-666 288	-646 717	19 571	3 %
Palvelujen ostot	-1 910 570	0	-1 910 570	-1 949 416	-38 846	-2 %
Materiaalit ja palvelut	-2 576 858	0	-2 576 858	-2 596 132	-19 274	-1 %
Poistot ja arvonalentumiset						
Suunnitelman mukaiset poistot	-709 760	0	-709 760	-702 962	6 798	1 %
Poistot ja arvonalentumiset	-709 760	0	-709 760	-702 962	6 798	1 %
Liiketoiminnan muut kulut	-144 792	0	-144 792	-108 837	35 955	25 %
Liikelylijäämä (-alijäämä)	241 233	0	241 233	837 828	596 595	247 %
Rahoitustuotot ja -kulut						
Korkotuotot	4 535	0	4 535	0	-4 535	-100 %
Korkotuotot kunnalta	1 752	0	1 752	0	-1 752	-100 %
Muut rahoitustuotot	2 000	0	2 000	4 840	2 840	142 %
Kunnalle maksetut korkokulut	-58 603	0	-58 603	-38 603	20 000	34 %
Korvaus peruspääomasta	-90 828	0	-90 828	-92 493	-1 665	-2 %
Muut rahoituskulut	0	0	0	-20	-20	
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-141 144	0	-141 144	-126 276	14 868	11 %
Yli/alijäämä ennen satunnaisia eriä	100 089	0	100 089	711 552	611 463	611 %
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	100 089	0	100 089	711 552	611 463	611 %

INVESTOINNIT

Liedon Vesi	Kustannus-arvio ja sen muutokset	Ed. vuosien käyttö	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	Kustannus-arviosta käytetty 31.12.
Keskusta								
Jokiranta			100		100	136	36	136 %
Saukonojan alue			100		100	68	-32	68 %
Kärpjoentien parannus			100		100	0	-100	0 %
Kaijasen pellon alue			300		300	241	-59	80 %
Maunulan alue			120		120	90	-30	75 %
Asema							0	
Poikoja 2			100		100	0	-100	0 %
Littoinen							0	
Pohjois-Tuulissuo 3			100		100	0	-100	0 %
Loukinainen							0	
Airikintie			150		150	0	-150	0 %
Tarvasjoki							0	
Siirtoviemäri Marttila-Tarvasjoki-Yliskulma					0		0	
Menot	2 000	1 977	400		400	1 437	1 037	359 %
Tulot	-1 941	-1 293	-776		-776	-1 031	-255	133 %
Netto	59	683	-376		-376	406	782	-108 %
Vesijohtoverkoston saneeraus			100		100	13	-87	13 %
Vanhatalon alue			50		50	0	-50	0 %
Tarvasjoki-Tylli-JV-rak 1300 m			70		70	0	-70	0 %
Koko kunnan alue							0	
Uudet asuntoalueet, vesihuolto			30		30	23	-7	78 %
Vanhat asuntoalueet, vesihuolto			60		60	59	-1	98 %
Uudet teollisuusalueet, vesihuolto			50		50	49	-1	99 %
Vanhat teollisuusalueet, vesihuolto			50		50	54	4	108 %
Kaava-alueiden ulkopuoliset alueet, vesihuolto			100		100	104	4	104 %
Viemäriinjien saneeraus			100		100	125	25	125 %
Vesijohtolinjojen saneeraus			100		100	23	-77	**
Irtain omaisuus							0	
Hankinnat			20		20		-20	0 %
Maa- ja vesialueet							0	
Liittymismaksut			0		0	13	13	**
Liedon Vesi yhteensä			Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteuma	Poikkeama	
Menot			2 200	0	2 200	2 436	236	
Tulot			-776	0	-776	-1 031	-255	
Netto			1 424	0	1 424	1 405	-19	

Siirtoviemäri Marttila-Tarvasjoki-Yliskulma

Liedon Veden v. 2017 siirtoviemäri-investointi on ylittynyt hankekohtaisesti mm. suunnittelupuutteiden, runkovesijohdon rakentamisen ja jatkamisen/varavesiyhteyden toteuttamisen, maanomistajien sekä linjamuutosten takia. Maanomistajakorvaukset on kirjattu hankkeelle. Lisäksi välttämättömät Kahlojan ja Sillilän jätevesipumppaamoiden saneeraukset on toteutettu lisätöinä hankkeen yhteydessä kustannus yht. 230 800 €.

RAHOITUSLASKELMA

	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Talousarvio muutosten jälkeen	Toteutuma	Poikkeama €	Poikkeama %
Toiminnan rahavirta						
Liikelyljäämä (-alijäämä)	241 233	0	241 233	837 828	596 595	247 %
Poistot ja arvonalentumiset	709 760	0	709 760	702 962	-6 798	-1 %
Rahoitustuotot- ja kulut	-141 144	0	-141 144	-126 276	14 868	11 %
Investointien rahavirta						
Investointimenot	-2 200 000	0	-2 200 000	-2 436 028	-236 028	-11 %
Rahoitusosuudet investointimenoihin	775 800	0	775 800	1 031 267	255 467	33 %
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot		0	0	0	0	**
				0	0	
Toiminnan ja investointien rahavirta	-614 351	0	-614 351	9 753	624 104	102 %
Rahoituksen rahavirta						
Lainakannan muutokset						
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-200 000	0	-200 000	-200 000	0	0 %
Rahoituksen rahavirta	-200 000	0	-200 000	-200 000	0	0 %
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0 %
Vaikutus maksuvalmiuteen	-814 351	0	-814 351	-190 247	624 104	-77 %

5.3 Liedon Veden vaikutus kunnan talouteen

LIEDON VEDEN VAIKUTUS KUNNAN TULOKSEN MUODOSTUMISEEN

	Sitovuustarkastelu		Eliminoinnit		Kokonaistarkastelu
	Kunta Ulkoiset	Vesi Ulkoiset	Kunta Sisäiset	Vesi Sisäiset	Tuloslaskelma kunnan tilinpäätöksessä Ulkoiset
Toimintatuotot	20 714 140,96	4 245 760,10	-230 004,19	-207 689,40	24 522 207,47
Myyntituotot	7 230 592,52	4 225 948,98	-217 717,19	-195 497,40	11 043 326,91
Maksutuotot	6 190 078,69		-710,00		6 189 368,69
Tuet ja avustukset	2 979 640,78				2 979 640,78
Muut toimintatuotot	4 313 828,97	19 811,12	-11 577,00	-12 192,00	4 309 871,09
Toimintakulut	-110 236 123,32	-2 704 969,29	207 689,40	230 004,19	-112 503 399,02
Henkilöstökulut	-51 848 411,63	0,00			-51 848 411,63
Palkat ja palkkiot	-41 327 500,35	0,00			-41 327 500,35
Henkilösivukulut	-10 520 911,28	0,00			-10 520 911,28
Palvelujen ostot	-42 909 518,76	-1 949 415,58	93 862,63	218 626,26	-44 546 445,45
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-6 727 807,58	-646 716,90	101 634,77	265,93	-7 272 623,78
Avustukset	-7 208 929,19				-7 208 929,19
Muut toimintakulut	-1 541 456,16	-108 836,81	12 192,00	11 112,00	-1 626 988,97
Toimintakate	-89 521 982,36	1 540 790,81	-22 314,79	22 314,79	-87 981 191,55
Verotulot	75 955 228,99	0,00			75 955 228,99
Valtionosuudet	20 067 705,96	0,00			20 067 705,96
Rahoitustuotot ja -kulut	-140 648,42	-126 276,38	-131 096,66	131 096,66	-266 924,80
Korkotuotot	71 000,81	0,00	-38 603,40		32 397,41
Muut rahoitustuotot	203 429,35	4 840,08	-92 493,26		115 776,17
Korkokulut	-402 025,38	-38 603,40		38 603,40	-402 025,38
Muut rahoituskulut	-13 053,20	-92 513,06		92 493,26	-13 073,00
Vuosikate	6 360 304,17	1 414 514,43	-153 411,45	153 411,45	7 774 818,60
Poistot ja arvonalentumiset	-5 552 366,79	-702 962,42			-6 255 329,21
Tilikauden tulos	807 937,38	711 552,01	-153 411,45	153 411,45	1 519 489,39
Poistoeron muutos	9 491,31				9 491,31
Tilikauden ylijäämä (alij.)	817 428,69	711 552,01	-153 411,45	153 411,45	1 528 980,70

Sisäiset myynnit ja ostot	Hallintopalvelut	125 977,46	
	Työpajamaksut	91 488,80	
	Vesimaksut		194 341,39
	Muut	1 425,93	1 156,01
Kunnan tehtävien väliset sisäiset vuokrat		11 112,00	12 192,00
		230 004,19	207 689,40
Sisäiset korot		38 603,40	
Korvaukset peruspääomasta		<u>92 493,26</u>	
		131 096,66	

LIEDON VEDEN VAIKUTUS TOIMINNAN RAHOITUKSEEN

	Erillislaskelmat		Eliminoinnit		Rahoituslaskelma kunnan tilinpäätöksessä
	Kunta	Vesi	Kunta	Vesi	
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	6 360 304,17	1 414 514,43	153 411,45	-153 411,45	7 774 818,60
Tulorahoituksen korjauserät	-2 252 661,55	0,00			-2 252 661,55
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-18 371 847,96	-2 436 028,14			-20 807 876,10
Rahoitusosuudet investointimenoihin	1 202 000,00	1 031 266,74			2 233 266,74
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	3 098 403,10	0,00			3 098 403,10
Toiminnan ja investointien rahavirta	-9 963 802,24	9 753,03	153 411,45	-153 411,45	-9 954 049,21
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäykset	-37 036,08	0,00	37 036,08		0,00
Antolainasaamisten vähennykset	211 092,22	0,00	-200 000,00		11 092,22
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	10 000 000,00	0,00			10 000 000,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 486 701,53	-200 000,00		200 000,00	-3 486 701,53
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0,00	0,00			0,00
Oman pääoman muutokset	0,00				0,00
Saamisten muutos	-1 118 819,78	201 972,86	-75 977,56	-2 803,17	-995 627,65
Korottomien velkojen muutos	1 316 388,15	433 059,60	2 803,17	38 941,48	1 791 192,40
Rahoituksen rahavirta	6 884 922,98	435 032,46	-236 138,31	236 138,31	7 319 955,44
Vaikutus maksuvalmiuteen	-3 078 879,26	444 785,49	-82 726,86	82 726,86	-2 634 093,77

5.4 Liedon Vesi liitetiedot

Liitetietojen numerointi viittaa kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeessa tilinpäätöksen liitetiedoista käytettyyn liitetietokohtaiseen numerointiin.

1 ARVOSTUS- JA JAKSOTUSPERIAATTEET SEKÄ -MENETELMÄT

Tulojen ja menojen kirjaamisperusteet

Tulot ja menot kirjataan suoriteperusteisesti.

Pysyvät vastaavat

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla tai avustuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun, kunnanvaltuuston hyväksymän poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa suunnitelman mukaisten poistojen perusteet, liite 11.

Poistosuunnitelma on päivitetty vuonna 2012 (KV 92/24.9.2012). Uutta poistosuunnitelmaa käytetään vuonna 2012 ja sen jälkeen valmistuneissa tai hankituissa käyttöomaisuusinvestoinneissa.

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseessa hankintameno.

Rahoitusomaisuus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintameno vähennykseksi.

2 ESITTÄMISTAPAMUUTOKSET

Ei ilmoitettavaa.

3 OIKAISUT EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOIHIN

Ei ilmoitettavaa.

4 EDELLISEN TILIKAUDEN TIETOJEN VERTAILUKELPOISUUS

Ei ilmoitettavaa.

5 AIKAISEMPIIN TILIKAUSIIN KOHDISTUVAT TUOTOT JA KULUT

Ei ilmoitettavaa.

6 TOIMINTATUOTOT TOIMIALUEITTAIN

1 000 €	2017	2016
Vesilaitos	2 131	2 022
Viemärlaitos	2 115	1 774
Yhteensä	4 246	3 796

11 SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET JA NIIDEN MUUTOKSET

SUUNNITELMAN MUKAISTEN POISTOJEN PERUSTEET

Koskee investointeja ennen vuotta 2012

1 Atk-ohjelmistot	3 vuotta/tasapoisto
2 Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
3 Hallinto- ja laitosrakennukset	40 vuotta/tasapoisto
4 Tehdas- ja tuotantorakennukset	30 vuotta/tasapoisto
5 Muut rakennukset	30 vuotta/tasapoisto
6 Tiet	menojäännöspoisto/15 %
7 Puistot/kentät	menojäännöspoisto/15 %
8 Vesi- ja viemärijohtoverkostot	menojäännöspoisto/7 %
9 Tievalaistuslaitteet	menojäännöspoisto/15 %
10 Laitoskoneet ja laitteet	menojäännöspoisto/15 %
11 Kuljetusvälineet	5 vuotta/tasapoisto
12 Muut koneet ja kalustot	menojäännöspoisto/65 %
13 Osakkeet ja osuudet	ei poistoja
14 Maa- ja vesialueet	ei poistoja

Kohdissa 1, 6, 7, 8, 9, 10 ja 12 aloitetaan poistolaskenta uusien hankintojen osalta 1.7. (puolivuotislaskenta)

Kohdissa 2, 3, 4, 5 ja 11 aloitetaan poistolaskenta seuraavan kuukauden alusta milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline hankittu.

Pienet käyttöomaisuushankinnat, joiden hankintameno on alle 10.000 euroa, on kirjattu vuosikuluksi.

Investoinnit vuoden 2012 ja sen jälkeen

Atk-ohjelmistot	2 vuotta/tasapoisto
Asuinrakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Hallinto- ja laitosrakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, kiviset	25 vuotta/tasapoisto
Tehdas- ja tuotantorakennukset, puiset	20 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan huoltorakennukset	25 vuotta/tasapoisto
Vapaa-ajan mökit/saunarakennukset	30 vuotta/tasapoisto
Tiet	20 % /menojäännöspoisto
Puistot/kentät	20 % /menojäännöspoisto
Vesi- ja viemärijohtoverkostot	10 % /menojäännöspoisto
Tievalaistuslaitteet	20 % /menojäännöspoisto
Laitoskoneet ja laitteet	30 % /menojäännöspoisto
Kuljetusvälineet	4 vuotta/tasapoisto
Muut koneet ja kalustot	40 % /menojäännöspoisto

Osakkeet ja osuudet
Maa- ja vesialueet

ei poistoja
ei poistoja

Menojäännöspoistolaskenta aloitetaan uusien hankintojen osalta 1.7.
(puolivuotislaskenta)

Ohjelmistohankinnoissa puolivuotislaskenta

Kohteet, joissa tasapoisto, aloitetaan seuraavan kuukauden alusta
milloin rakennus on valmistunut tai kuljetusväline/laite/kalusto on hankittu

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 10 000 €, on kirjattu vuosikuluiksi.

19 TIEDOT PYSYVISTÄ VASTAAVISTA TASE-ERÄKOHTAISESTI

1 000 €	AINEELLISET HYÖDYKKEET					
	Maa- ja vesialueet	Rakennukset	Kiinteät rakennelmat ja laitteet	Koneet ja kalusto	Kesken-eräiset hankinnat	Yhteensä
Poistamaton hankintameno 1.1.	69	1 061	6 527	35	683	8 374
Lisäykset tilikauden aikana	13	0	2 287	0	136	2 436
Rahoitusosuudet tilikaudella			-1 031		0	-1 031
Vähennykset tilikauden aikana			0		0	0
Siirrot erien välillä			683		-683	0
Tilikauden poisto		-59	-630	-14		-703
Poistamaton hankintameno 31.12.	81	1 001	7 836	21	136	9 076

Maa- ja vesialueet erittely	2017	2016
Maa- ja vesialueet		
Kiinteistöjen liittymismaksut	72	59
Muut maa- ja vesialueet	10	10
Yhteensä	81	69

PYSYVIEN VASTAAVIEN SIJOITUKSET	Osakkeet ja osuudet			Laina- ja muut saamiset
	Osakkuus-yhteisö-osakkeet	Muut osakkeet ja osuudet	Yhteensä	Muut saamiset muilta
1 000 €				
Hankintameno 1.1.	28	3 389	3 417	60
Tilikauden muutokset	0	0	0	0
Hankintameno 31.12.	28	3 389	3 417	60
Kirjanpitoarvo 31.12.	28	3 389	3 417	60

25 OMA PÄÄOMA

1 000 €	2017	2016
Peruspääoma 1.1.	1 542	1 542
Lisäykset	0	0
Vähennykset	0	0
Peruspääoma 31.12.	1 542	1 542
Edellisten vuosien yli/alijäämä	4 952	4 715
Tilikauden yli-/alijäämä	712	237
Oma pääoma yhteensä	7 205	6 494

32 MUIDEN VELKOJEN ERITTELY

1 000 €	2017	2016
Kiinteistöjen liittymismaksut	6 733	6 278
Muut velat	0	0
Yhteensä	6 733	6 278

40 VASTUUSITOUMUKSET

Takausvastuu Turun seudun puhdistamo Oy:n lainoista omistusosuuden mukaisessa suhteessa (Liedon osuus yhtiön osakepääomasta 3,7 %).

1 000 €		Liedon osuus
Yhtiön korollinen vieras pääoma 31.12.	56 024	2 073
Yhtiön leasingvastuut 31.12.	22 840	982

42 HENKILÖSTÖN LUKUMÄÄRÄ

Liedon Vedellä ei ole henkilöstöä. Vesihuoltopäällikön, vastaavan vesihuoltosihteerin ja vesihuoltosihteerin palvelut on ostettu kunnan teknisiltä palveluilta. Laskentaperusteena on käytetty 12 kk:n palkka + henkilösivukuluja. Työpajamaksut on laskutettu tuntiveloituksena. Kirjanpito-, palkanlaskenta-, ostoreskontra- sekä myyntireskontrapalvelut on ostettu kunnan hallintopalveluilta. Laskentaperusteena on käytetty kirjanpitovientien määrää.

Allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkintä

6 Allekirjoitukset ja tilinpäätösmerkintä

Liedossa maaliskuun 26. päivänä 2018

LIEDON KUNNANHALLITUS

Mari Mikkola

Maria Nurminen

Riina Kolkkala-Westerlund

Simo Ala-Nissilä

Timo Inkinen

Tomi Pohjankukka

Ismo Saarinen

Henna Vuoristo

Juhani Pilpola

Matti Föhr

Marko Lindberg

Esko Poikela
Kunnanjohtaja

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Liedossa

Luettelo kirjanpitokirjoista ja tositelajeista sekä niiden säilytystavasta

7 Luettelo kirjanpitokirjoista ja tositelajeista sekä niiden säilytystavasta

LUETTELO KÄYTETYISTÄ KIRJANPITOKIRJOISTA

Tilinpäätös	Sidottu kirja
Päiväkirja	Sähköinen arkisto
Pääkirja	Sähköinen arkisto
Käyttöomaisuuskirjanpito	Sähköinen arkisto

KÄYTETYT TOSITELAJIT

Id	Nimitys
ALKUSA	Alkusaldot
BUD	Talousarvio
BUDKS	Käyttösuunnitelma
BUDL	Lisätalousarvio
CPU	Cpu kassatositteet
IRTAIN	Irtaimisto
KOMTOS	Käyttöomaisuustositteet
MUISIS	Muistio sisäinen
MUISRO	Muistiotos Rondo
MUISRS	Muistiotos Rondo sis
MUIST1	Muistiotositeet 1
MUISTP	Muistiotos tilinpäät
OMAKSU	Ostoreskontra maksut
OSTOL	Ostolaskut liitt/man
OSTOT	Ostolaskut
PALKAT	Palkkatositteet
PANKKI	Pankkien tiliotteet
SISLAS	Sisäiset laskut Proe
SISRON	Sis laskut Rondo
SOSTYO	Pro Consona
YMR10	MR Laskulaji 10
YMR12	MR Laskulaji 12
YMR13	MR Laskulaji 13
YMR14	MR Laskulaji 14
YMR15	MR Laskulaji 15
YMR16	MR Laskulaji 16
YMR17	MR Laskulaji 17
YMR18	MR Laskulaji 18
YMR19	MR Laskulaji 19

YMR20	MR Laskulaji 20
YMR28	MR Laskulaji 28
YMR29	MR Laskulaji 29
YMR40	MR Laskulaji 40
YMR45	MR Laskulaji 45
YMR54	MR Laskulaji 54
YMR60	MR Laskulaji 60
YMR70	MR Laskulaji 70
YMR80	MR Laskulaji 80
YMR82	MR Laskulaji 82
YMR83	MR Laskulaji 83
YMR84	MR Laskulaji 84
YMR85	MR Laskulaji 85
YMR86	MR Laskulaji 86
YMR91	MR Laskulaji 91
YMRHYV	MR hyvityslask kuitt
YMRMAN	MR Manuaalisuorituks
YMRVII	MR Viitesuoritukset
ZAPU	UDP raportointi
ZKOM	KOM konversio